KENT

SAYI
10
OCAK-NİSAN
2023

ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

FİYAT I 20 TL

ISSN 2717-7343

SKA 10: EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI

Fırsat eşitsizliğini azaltma yolunda belediyelerin iyi uygulamaları

ÖZEL DOSYA: KENT VE YAŞLILIK

Afet yönetimi, dijital kapsama, göç ve mekan, iklim krizi ve yerel yönetimler ekseninde yaşlılık

IZA'NIN ŞARKISI

Eylül Görmüş, Szabó'nun "kent içinde anlam ve amaç arama öyküsü"nü ele aldı.

MARMARA
BELEDİYELER
BİRLİĞİ

EDİTÖRDEN

Bu sayımızın odağını yaşlılık olarak belirlediğimizde henüz 6 Şubat depremleri olmamıştı. Yaşanan felaket nedeniyle derin bir üzüntü içerisindeyiz. Hepimizin başı sağ olsun. Hem bu felaketin açtığı yaraları onarmak hem de yeni krizlerin oluşturduğu riskleri yönetebilmek için yerel aktörler ve sivil toplum dahil olmak üzere tüm aktörlerin etkin rol aldığı iş birliği ve koordinasyon süreçlerinin işlemesi kaçınılmaz. Dergimizin gelecek sayılarında bunlara ilişkin düşünce ve uygulamaları barındıran içerikleri sizlerle buluşturmak için hazırlıklarımıza başladık.

Bu sayımıza gelecek olursak, perspektif dosyamızda kentte yaşlılık konusunu yaşlı dostu hareket, paydaşlar arası ilişki, göçmenlik ve mekân, dijital kapsama, iklim krizi ve afet yönetimi bağlamında farklı isimlerden aldığımız görüşlerle ele aldık. Manchester Üniversitesi Kentsel Yaşlanma Araştırma Grubu Direktörü Prof. Tine Buffel, yaşlı dostu harekete ilişkin hazırladıkları on maddelik manifestoyu aktardı. Bu manifesto şehir plancılarından, sağlık ve sosyal bakım uzmanlarına, politika yapıcılardan STK'lar ve en önemlisi yaşlı insanlara uzanan bir yelpazede paydaşlar arası müzakereleri canlandırarak yeni yaklaşımları teşvik etmeyi amaçlıyor. Beşiktaş Belediyesinden Sosyal Hizmet Uzmanı Mehmet Ali Şahin ise demografik dönüşümün yerel yönetimlerdeki bir yansıması olarak yaşlı bireylere evlerinde ve kamusal alanda olmak üzere sunulan sosyal hizmetleri özetliyor. Dr. Ferhan Saniye Palaz yaşlı göçmenlerin mekânla ilişkisini irdelediği makalesinde yaşlanırken mekâna atfedilen değerler ışığında barınma ve kent hakkına bir bakış sunuyor. Palaz perspektif dosyası kapsamında aynı zamanda yaşlılar ve afet yönetiminde iyi uygulama örneği olarak 65+ Yaşlı Hakları Derneği'nin deprem bölgesinde yürüttüğü çalışmaların örneklendirerek ve geleceğe notlar düşerek aktarıyor. Prof. Dr. Mutlu Binark ise dijital kapsayıcı toplum politikalarının kısa ve uzun vadede, merkezi yönetim, yerel yönetimler ve STÖ'ler tarafından geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizerek yaşlıların dijital sermaye sahipliğini inceliyor. Araştırma Görevlisi Begüm Sakar ve Prof. Dr. Osman Balaban, kapsayıcı ve adil bir iklim politikasının yerelde etkin bir şekilde geliştirilmesi ve uygulanmasıyla mümkün olabileceğini vurgulayarak iklim krizi bağlamında yaşlılığın önemi ve yaşlı bireylerin durumunu ele alıyor.

Masamdakiler bölümünde ise Alan Duben "Karşılaştırmalı Bakış Açısı İle Türkiye'de Nüfus Yaşlanması, Devlet ve Aile" başlıklı yazısında yaşlıların bakımına yaşamın farklı dönemlerinde aile, devlet ve piyasanın da etkin bir şekilde katılmasının gerekeceğine ve kuşaklar ve cinsiyetler arası dengenin adil ve eşitlikçi kurulması gerektiğine dikkat çekiyor. Norveç'in yerel ve bölgesel yönetimler birliği KS'nin şehirler ve toplulukları yaşlı dostu kılmak için bir referans olarak sunduğu Yaşlı Dostu Topluluklar Rehberi ise herkesin yaşam alanlarını ve iş yerlerini yaşlı dostu kılabilmek için harekete geçebileceğini gösteriyor. Kitap İnceleme bölümünde Eylül Görmüş, Szabó'nun Macaristan'ın kırsalında yaşayan yaşlı, köylü annenin köklerinden koparak şehirde apartman dairesine uzanan yolculuğunu odağına alan İza'nın Şarkısı kitabını temel insani sorular üzerinden kente ilişkin birçok ayrıntıyı inceliyor.
İlham vermesi dileğiyle.
İyi okumalar,

Hatice Çetinlerden

KENT
ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

SAYI: 10/2023
ISSN: 2717-7343

İMTİYAZ SAHİBİ
Marmara Belediyeler Birliği adına
Tahir Büyükakın

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
M. Cemil Arslan

EDİTÖR
Hatice Çetinlerden

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Emrehan Furkan Düzgiden

YARDIMCI EDİTÖRLER
Damla Özden
Büşra İnce

KENT dergisi, Marmara Belediyeler Birliği tarafından, yılda üç defa yayınlanmaktadır.

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

İLETİŞİM
Marmara Belediyeler Birliği
Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10 Eminönü 34134
Fatih / İstanbul
E-posta: info@mbb.gov.tr
Telefon: +90 (212) 402 19 00

GRAFİK TASARIM
Sonntag Agency

BASKI
İhlas Gazetecilik A.Ş.

KAPAK FOTOĞRAFI
Craig Whitehead

* İmzalı yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir.

SAYI 10 // OCAK - NİSAN 2023

8
GAZİOSMANPAŞA BELEDİYE BAŞKANI HASAN TAHSİN USTA İLE KENTE DAİR

58
YAŞLILAR VE AFET YÖNETİMİNDE İYİ UYGULAMA ÖRNEĞİ: 65+ YAŞLI HAKLARI DERNEĞİ

21
YAŞLI DOSTU HAREKETE İLİŞKİN BİR MANİFESTO

94
IZA'NIN ŞARKISI: KENTİN İÇİNDE BİR ANLAM VE AMAÇ ARAMA ÖYKÜSÜ

50
KAPSAYICI VE ADİL BİR İKLİM POLİTİKASI BAĞLAMINDA YAŞLILIĞIN ÖNEMİ VE YAŞLI BİREYLERİN DURUMU

34
GÖÇMENLİK-YAŞLILIK-MEKÂN

64
KARŞILAŞTIRMALI BAKIŞ AÇISI İLE TÜRKİYE'DE NÜFUS YAŞLANMASI, DEVLET VE AİLE

14
ERLANGEN BELEDİYE BAŞKANI FLORIAN JANIK İLE KENTE DAİR

72
YAŞLI DOSTU TOPLULUKLAR REHBERİNDEN DERSLER

NALAS BAŞKANLIĞI 2023 YILINDA MBB'DE

Marmara Belediyeler Birliği (MBB), üyesi olduğu NALAS (Güneydoğu Avrupa Yerel Yönetim Birlikleri Ağı) başkanlığını 2023-2024 dönemi için devraldı. NALAS Başkanlığını MBB'yi temsilen MBB Başkan Vekili ve Fatih Belediye Başkanı M. Ergün Turan üstlenecek.

NALAS'ın Birinci Başkan Vekili Bar Belediye Başkanı ve Karadağ Belediyeler Birliğini temsilen Dusan Raicevic olurken ikinci Başkan Vekili Rijeka Belediye Başkanı ve Hırvatistan Şehirler Birliğini temsilen Marko Filipovic Raicevic oldu. NALAS'ın üçüncü Başkan Vekili, Romanya Belediyeler Birliğini temsilen Vulcana Bay Belediye Başkanı Emil Draghici oldu.

"LOCAL DIPLOMACY: POLICIES, PRACTICES AND TOOLS" KİTABI YAYIMLANDI

MBB Kültür Yayınları tarafından şehirlerin diplomasi faaliyetleri, ulusal, dış politikayla yerel yönetimlerin diplomatik faaliyetleri arasındaki ilişki, şehir eşleştirme ve kardeş şehir ilişkileri, uluslararası proje ve iş birlikleri gibi konularda uzman kişilerden görüşlerin yer aldığı "Local Diplomacy: Policies, Practices And Tools" kitabı İngilizce olarak yayımlandı.

"ALTIN KARINCA ÖDÜL ALAN PROJELER 2022" YAYIMLANDI

MBB tarafından, üye belediyelerin hayata geçirdiği başarılı projeleri ödüllendirerek iyi uygulama örneklerinin tanıtılmasını, yaygınlaştırılmasını sağlamak ve belediyeleri teşvik etmek amacıyla dokuzuncusu düzenlenen Altın Karınca Ödülleri 2022'de ödül alan projeler kitaplaştırıldı.

Bu kitapçıkta, başvuru yapan projelerin kategorik dağılımları, ödül alan projelerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi ve hazırlanan proje özetleri yer almaktadır.

"AFETLER ODAĞINDA SU" ELE ALINDI

MBB Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği Merkezi tarafından 22 Mart Dünya Su Günü'ne özel "Afetler Odağında Su" webinarı düzenlendi. İTÜ İklim Değişikliği Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Mikdat Kadıoğlu, Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürü Afire Sever ve Marmara Bölgesi'ndeki altı büyükşehir belediyesinin su ve kanalizasyon idarelerinin genel müdürleri ve genel müdür yardımcılarının katılımlarıyla düzenlenen webinarda, güvenle yönetilen içme suyu ve sanitasyon hizmetleri ve afet durumlarında su yönetimi konuşuldu.

GAZİOSMANPAŞA BELEDİYE BAŞKANI HASAN TAHSİN USTA İLE KENTE DAİR

Gaziosmanpaşa Belediye Başkanı Hasan Tahsin Usta ile yaşlıların kent hayatına dahiliyeti, yaşadıkları zorluklar ve afetler gibi olası acil durumlar karşısında neler yapılabileceğini konuştuk.

BÜŞRA İNCE

9 DAKİKA

Geçtiğimiz günlerde ülkece çok büyük bir deprem felaketi yaşadık. Başta afetzedeler olmak üzere hepimize geçmiş olsun, başımız sağ olsun. Bu süreçte siz de birçok belediyemiz gibi Gaziosmanpaşa Belediyesi olarak afet bölgesine yardım ve destekte bulundunuz. Bu konuda organizasyonu nasıl sağladınız? Halk, kamu ve STK iş birliği konusunu nasıl organize ettiniz?

Öncelikle Kahramanmaraş merkezli 10 ilimizde etkili olan deprem nedeniyle hayatını kaybeden tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, geride kalanlara sabırlar diliyoruz. İnsanlık tarihinde belki de tarihe geçebilecek en güçlü doğal afetin, meydana geldiği andan itibaren yüce Türk Milleti ve onun kutsal değerlerini temsil eden Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm resmi ve özel kuruluşları deprem bölgesindeki bu insani yardıma katkıda bulmak için seferber olmuştur. Bu noktada yüce Türk Milleti'nin birlik beraberlik ve dayanışması ile en kısa süre içerisinde yaraların sarılması için çalışmalar yoğun olarak devam etmektedir. Elbette ki bu yardım sürecinin içinde çok değerli Gaziosmanpaşa halkı kendine yakışır bir vatandaşlık örneği göstererek gerektiğinde kendi üzerinden çıkartıp verdiği kazağı ile gerektiğinde zor zamanlar için sakladığı 3-5 kuruşunu afetzedelere iletmek için belediyemizin ve kaymakamlığımızın kapısını çalarken, bizler bu görev ve sorumluluk içinde vatandaşımızın yardımlarını bir an önce bölgedeki afetzede kardeşlerimize iletmeye çalıştık. Çalışmalarımız halen devam etmektedir.

Artık krizler çağında yaşıyoruz; iklim krizi, konut krizi, gıda krizi gibi küresel çapta krizlerle karşı karşıyayız. Küresel krizlerle mücadelede yerel çözümlerin rolü yadsınamaz. İlçenizin gündemindeki en aciliyeti olan kriz nedir ve çözüm yolunda nasıl bir politika izliyorsunuz?

Gaziosmanpaşa'da çarpık kentleşmeye bağlı olarak bir konut krizi söz konusuydu. Ancak gerek kentsel dönüşüm çalışmaları gerek sosyal belediyecilik hizmetleriyle bunun önüne büyük oranda geçmiş bulunuyoruz. İklim krizine bağlı olarak yine yeşil alanlarımızın artırılmasıyla ilgili çalışmalarımız hız kesmeden devam ediyor.

> **“Onları nasıl dahil ediyoruzdan daha çok onların bizi dahil ettiği, bizi yönlendirdiği, bizim ise onlara hizmet sunduğumuz bir model ile ulu çınarlarımızın ihtiyaçlarını yerine getiriyoruz.”**

Bu sayımızda Kentte Yaşlılık konusunu inceliyoruz. Yaşlı vatandaşların kent yaşamı içerisinde en desteğe ihtiyaç duyduğu anlardan birisi de acil durumlar. Herhangi bir afet durumunda ya da sağlık sorunu karşısında destek almalarını sağlamak çok önemli. Bu alanda ortaya koyduğunuz “Panik Butonu” proje-

nizden bize bahseder misiniz? Yaşlılara erişilebilir bir fiziksel ortam sağlamak için yaptığınız başka çalışmalar var mı?
Panik Butonu hizmetimiz ile yaşlı bireylerin evlerine son teknoloji kullanılarak geliştirdiğimiz akıllı takip ve çağrı sistemi kuruluyor. Ev kazası, sağlık sorunları gibi acil durumlarda, yanında taşıdıkları panik butonuna basan vatandaşlarımız, doğrudan belediyemizin çağrı merkezine bağlanarak, ihtiyaçlarını dile getirebiliyor. Çağrı merkezi görevlisi, hattın ucundaki vatandaşı dinledikten sonra, adres bilgilerini anında görüntüleyerek, ambulans ve sağlık ekiplerini hastanın evine yönlendiriyor.

Son olarak bir yerde okuduğum yaşlılıkla ilgili aklımda kalan bir alıntı ile bitirmek istiyorum. Yaşlılık beynin yapmak istediklerini Bedenin yapamamasıdır. İşte biz Gaziosmanpaşa Belediyesi olarak ulu çınarlarımızın yapmak isteyip de yapamadıklarını, onların bedenleri yerine yapmayı kendimize bir görev addettik. Çünkü bu bizim maziye bir borcumuzdur.

Yaşlı olarak adlandırılan kesimin her kültürde yeri farklı oluyor. Bu sebeple de karşı karşıya kaldığı kırılganlıklar çeşitlilik gösteriyor. Gaziosmanpaşa'da nasıl bir demografik yapı var? Yaşlı nüfusun buradaki yeri nedir? Gaziosmanpaşa özelinde baktığınızda belediye olarak bu yaşlı nüfusla ilgili özelleşmiş başka projeleriniz neler? Gelecekte yapmayı planladığınız çalışmalarınız nelerdir?
İlçemizdeki demografik yapının %52'si orta yaş, %37'si genç, %11'i ise yaşlı nüfusunu oluşturmakta. Yaşlı vatandaşlarımız Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğümüz tarafından hizmete sunduğumuz "Aş Evi" hizmetimiz ile yemek yapamayacak durumda olan yaşlılarımız için yemek imkânı sunuyoruz. Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğümüz bünyesinde yaşlılarımızın evlerini temizliyor, ücretsiz kuaför hizmeti sunu-

yoruz. Sağlık İşleri Müdürlüğümüz hastaneye gidecek olan yaşlılarımız için araç ve ambulans hizmeti sunarken; Basın Yayın ve Halka İlişkiler Müdürlüğümüz de bahsettiğim "Panik Butonu" projesiyle yaşlılarımızın acil ihtiyaç durumunda bizlere ulaşmasını kolaylaştırmakta.

Ayrıca kısa zaman önce yayın hayatına başlayan GOPTV ekranlarında ulu çınarlarımızı unutmadık. Ulu Çınarlar programımızda onların istek, beklenti ve dahası engin tecrübelerini gençlerimiz ile paylaşıyoruz.

Bahsettiğiniz projeler oldukça güzel ve sadece yaşlılara yönelik de değiller. Sosyal belediyecilik anlayışıyla çocuklar, engelliler gibi kırılgan kesim olarak adlandırılan diğer gruplara dair birçok proje geliştiriyorsunuz. Kentte yaşam deneyimini hem kültür sanat açısından hem de doğa ile ilişki kurumak açısından zenginleştiriyorsunuz. Bu çalışmalarınızı yaşlı nüfusla nasıl ilişkilendiriyorsunuz? Onları kent hayatına nasıl dahil ediyorsunuz?

Öncelikle kültür ve sanat anlamında sunmuş olduğumuz tüm hizmetlerimizde 7'den 70'e her vatandaşımız katılım sağlayabilmektedir. Nüfus yaşlanması ve kentlerdeki hızlı nüfus artışı ile meydana gelen küresel değişmeler, yaşlı ve mekân arasındaki etkileşime odaklanan çalışmalar; fiziksel ve sosyal anlamda altyapı eksikliklerinin giderilerek, yaşlıların da dahil olduğu uygun bir kent yaşamı için çalışma

> **"İklim krizine bağlı olarak yine yeşil alanlarımızın artırılmasıyla ilgili çalışmalarımız hız kesmeden devam ediyor."**

alanı yaratmıştır. Hizmetlerimize erişim yaşlı nüfusumuz için önemli bir durum; bu yüzden eşit erişim imkânı sağlayarak farklı yaş gruplarının bir araya gelerek sosyal ortama dahil olmaları önemli fırsatlar getirdiği düşüncesindeyim.

Yaşlanan kentsel nüfusun neden olduğu zorluklar ve fırsatlar nelerdir? Bu demografik değişime nasıl yanıt veriyorsunuz ve uygun çözümleri nasıl sunuyorsunuz? Gerçek faydalar elde etmek için çözüm geliştirme sürecine onları nasıl dahil ediyorsunuz?
Yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak ulaşım, sağlık, sosyal hayata adaptasyon ve doğal olarak psikolojik destek beklentileri daha da özelleşmekte. Bu bağlamda sosyal belediyecilik anlayışı içinde tüm müdürlüklerimiz bünyesinde oluşturduğumuz özel ekipler ve gerekli ekipman destekleri ile ulaşımdan, sağlığa, sosyal yardımlardan psikolojik desteğe kadar ulu çınarlarımız olarak adlandırdığımız büyüklerimizin her an yanında ve hizmetindeyiz. Bu sürece onları nasıl dahil ediyoruzdan daha çok onların bizi dahil ettiği, bizi yönlendirdiği, bizim ise onlara hizmet sunduğumuz bir model ile merkeze ulu çınarlarımızı aldık, onları dinliyor, onlardan ışık alıyor, onların istek, beklenti ve ihtiyaçlarını emir telaki ediyoruz.

Gaziosmanpaşa yaklaşık 500 bin nüfusuyla adeta küçük bir şehir. Gaziosmanpaşa'ya dair ne gibi hayalleriniz var? Buraya bakınca gelecekte nasıl bir yer görüyorsunuz? Gelecek vizyonunuzu bizimle paylaşır mısınız?
Bulunmuş olduğu konum itibari ile Gaziosmanpaşa, İstanbul'da merkezi ilçelerden bir olma özelliğini taşıyor. İlçede geliştirmiş olduğumuz hem kentsel dönüşüm projeleri hem de sosyal belediyecilik hizmetleriyle vatandaşın sosyal vakit geçirebilecekleri alanların sayısı günden güne artmakta. Hedefimiz ise Gaziosmanpaşa'yı İstanbul'un cazibe merkezi haline getirerek insanların zihninin içinde Gaziosmanpaşa dendiğinde bilim, sanat, kültür, doğa gibi anahtar kelimelerin canlanması ve örnek alınan bir ilçe haline gelmesi.

ERLANGEN BELEDİYE BAŞKANI FLORIAN JANIK İLE KENTE DAİR

Erlangen Belediye Başkanı Florian Janik, hem yaşlılarla ilgili uygulamalarını anlattı hem de iklim değişikliği gibi krizlerle ilgili sorularımızı yanıtladı.

YASEMİN OKAY

13 DAKİKA

Ülkemiz Türkiye ve Suriye geçtiğimiz 6 Şubat'ta yıkıcı bir depremle sarsıldı. Bu zor zamanda bağış çağrısında bulundunuz. Desteğiniz için teşekkür ederiz. Beşiktaş, Erlangen'in kardeş şehri. Bu ilişki yardım çağrınızı nasıl etkiledi?

Tüm Alman belediyelerinde olduğu gibi Erlangen'de de çok sayıda Türk kökenli insan yaşıyor. Dolayısıyla Erlangen şehrinin ve vatandaşlarının Türkiye ile çok yakın bağları var. Ayrıca Beşiktaş ile olan kardeşlik bağından dolayı Türkiye ile çok sayıda dostluk ilişkisi de mevcut ve yaşanan korkunç deprem akabinde hem Almanlar hem de Türk kökenli Erlangen vatandaşları yardıma hazırdı. Beşiktaş ile uzun yıllara dayanan ilişkilerimiz nedeniyle, deprem bölgesindeki insanlara destek olmak için sadece Alman yardım kuruluşlarına değil, aynı zamanda Erlangen şehrinin uzun yıllar önce kardeş şehir kapsamında Beşiktaş ile temas kurduğu İstanbul'da bir STK olan AKUT'a da bağış yapılması çağrısında bulunduk. Beşiktaş ile kardeşliğimizin 20. yıl dönümü programımızın bir parçası olarak bağış toplamaya devam edeceğiz. Bağış toplamanın yanı sıra, Erlangen Üniversitesinden Beşiktaşlı bir profesörle birlikte, Türkiye'de-

ki depremin ardından yaşadıkları travmatik deneyimlerle psikolojik olarak başa çıkmalarına yardımcı olmak amacıyla Türk kökenli Erlangen vatandaşları için çeşitli etkinlikler düzenliyoruz. Bu zor duruma rağmen, umarım kardeşliğimizin 20. yıl dönümü vesilesiyle sonbaharda bir heyetle Beşiktaş'a gidebiliriz ve Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yıl dönümü kutlamalarına katılabiliriz.

Kadınlar, hem yerel hem de ulusal yönetimlerde siyasete girme konusunda hala sosyal, kültürel ve kurumsal engellerle karşılaşıyor. Kadınların liderlik rollerine aktif katılımını teşvik etmek için neler yapıyorsunuz?

Erlangen, geleneksel olarak çeşitliliği bir fırsat olarak benimser. Bu nedenle, Erlangen İl Belediye Meclisi her zaman eşitlik kültürünü geliştirmeye gayret eder. Bu politikayı uygulamak için, İnsan Kaynakları seçimi ve gelişimine

aktif olarak dahil olan ve aktif olarak şekillendiren bir Eşitlik Ofisi kurumsallaştırılmıştır. Erlangen Belediyesi, aile dostu bir işveren olarak uzaktan çalışmayı teşvik eder ve artan dijitalleşmenin hem zaman hem de mekan açısından iş organizasyonu üzerindeki etkisini göz önünde bulundurur. Yaşam evresi odaklı çalışan gelişiminin bir parçası olarak, özellikle evde çalışma, iş ve aile uyumunu teşvik eder ve cinsiyet eşitliğine ve fırsat eşitliğine katkıda bulunur.

Aile veya uyumluluk dostu bir yönetim kültürü, çalışanlara, uygun çerçeve koşullarla iş ve özel yaşam dengesini sağlayarak veya kolaylaştırarak çalışanları aktif kadro olarak tutmanın ve doğum izninden sonra geri kazanmanın işveren için önemli olduğu sinyalini veriyor.

İnsan Kaynakları Yönetimi Master Planımızın bir parçası olarak, "Yarı zamanlı liderlik fırsatlarının iyileştirilmesi" projesi geliştirildi ve bu proje üzerinde sistematik olarak çalışıldı. Uygulama Temmuz 2022'de bir başlangıç etkinliği ile başladı ve bir dizi tedbir eş zamanlı olarak uygulamaya konuldu. Bu proje, mesleki gelişim fırsatlarını ve yönetim fonksiyonlarını yarı zamanlı olarak üstlenme olasılığını geliştirmeyi amaçlıyor. Bu tedbirler aynı zamanda iş ve özel hayatın uyumluluğunu da teşvik ediyor.

“

Erlangen Üniversitesinden Beşiktaşlı bir profesörle birlikte, Türkiye'deki depremin ardından yaşadıkları travmatik deneyimlerle psikolojik olarak başa çıkmalarına yardımcı olmak amacıyla Türk kökenli Erlangen vatandaşları için çeşitli etkinlikler düzenliyoruz.

”

Yaşlılar genellikle daha geniş bir toplumla bütünleşmek yerine emeklilik köylerine veya huzurevlerine hapsoluyor. Aktif yaşlanmayı olumlu bir deneyim olarak sürdürmek, sağlıklı kalmak, topluma katılmak ve kendilerini güvende hissetmek isteyen yaşlılar için neler yapıyorsunuz?

Üst düzey politika yaklaşımımız "yaşlılara yönelik çalışmaları yerel düzeyde şekillendirmeye", özellikle de insanların nerede yaşadığına, günlük yaşamlarını nerede geçirdiklerine ve mahallelerine nerelerde entegre olduklarına odaklanır. Örneğin şehrin çeşitli bölgelerinde, düzenli spor ve egzersiz faaliyetleri, yaratıcı programlar veya kafe ve oyun toplantıları gibi özellikle yaşlılara yönelik hizmetler sunan toplum forumları ve sosyal yardım merkezleri var. Yetişkin eğitim merkezi (Volkshochschule) de bazı durumlarda yerleşim bölgelerinde dersler veya kurslar sunuyor. Ayrıca şehrin farklı ilçelerinde özel projeler gerçekleştiriliyor. Yaşlılar danışma konseyinde, yaşlıların kendileri de toplumdaki yaşlıların çıkarlarının tartışılmasına aktif olarak katılıyor.

Yaşlılar için kapsayıcı bir sosyal ortam nasıl oluşturulabilir?

Yalnız olanları, düşük gelirli olanları ve bakıma muhtaç olanları unutmamak önemlidir. Özellikle bu insanlar için, istedikleri tüm desteği alabilmeleri için iyi bir tavsiye gereklidir. Bu amaçla, yaşlılar için örneğin danışmanlık, konut tavsiyesi ve bakım rehberliği sunuyoruz.

Ayrıca, Caritas Derneği ile iş birliği içinde, özellikle sınırlı mali kaynaklara sahip yaşlılara yönelik bir proje yürütülüyor. Amaç, danışmanlık yoluyla bu yaşlılara finansal destek sağlamak ve gönüllü katılım yoluyla topluma katılımlarını güçlendirmektir.

Yaşlılarla "yerel düzeyde" çalışmak, çok izole bir ortamda yaşayan insanlara ulaşmanın da iyi bir yoludur. Bu amaçla, örneğin, yerleşim bölgelerinde yaşlılar için sosyal yardım merkezleri, yaşlılar için yerel danışmanlık ve kolay erişilebilir buluşma yerleri var. Bu, ilçelerdeki diğer kurum ve kuruluşlarla iyi bir ağ kurmayı ve işbirliğini gerektiriyor.

Şehir ayrıca, yaşlılar için mahalle toplantıları düzenlemek veya gençler ve yaşlılar için buluşma yerleri sağlamak gibi çalışmalar için diğer kuruluşları ve projelerini mali ödeneklerle destekliyor.

Milyarlarca insan iklim krizine karşı çaresiz, bu nedenle hem yerel hem küresel ölçekte iklim direncini inşa etmemiz gerekiyor. Dünyanın dört bir yanındaki insanlar, giderek kötüleşen kuraklık, sel, hastalık, sıcak, soğuk, fırtına ve diğer değişikliklere rağmen toplumların iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamasına ve ilerlemesine yardımcı olmak için yerel olarak uyarlanmış yollar buluyor. Yerel yönetimlerin politikalar geliştirmesi, dünya çapındaki dersleri ve yenilikleri paylaşması ve çözümlerin yerel olarak nasıl uygulanacağını bulması önemli. Erlangen iklim değişikliğine karşı dayanıklılığını ne derece iyi inşa ediyor?

Mayıs 2019'da Erlangen iklim acil durumu ilan eden ilk Bavyera belediyesi oldu ve böylece iklimin korunmasını en öncelikli görev olarak kabul etti. Kasım 2020'de Erlangen'de İklim Uyanışı Yol Haritası il belediye meclisi tarafından kabul edildi. Karar ayrıca şehir yönetimi ve belediyeye bağlı şirketler için iklim koruma tedbirlerini de içeriyor.

2022'den bu yana süren Rusya-Ukrayna çatışması ve iklim koruma çabalarının yanı sıra, enerji dönüşümü yoluyla elde edilebilecek enerji bağımsızlığına da odaklanılıyor. Uzun zamandır bir köprü teknolojisi olarak görülen fosil doğal gazın sınırlı mevcudiyeti artık hem endüstriyi hem de özel haneleri ve dolayısıyla bir bütün olarak sosyal istikrarı tehdit ediyor. Fosil yakıtlara olan bağımlılığın artık çok daha hızlı bir şekilde aşılması gerekiyor.

İklim Uyanışı Yol Haritası, Erlangen'in iklimin korunmasına yönelik sektörler arası önlemler alarak ve

> **“İklim Uyanışı Yol Haritası, Erlangen'in iklimin korunmasına yönelik sektörler arası önlemler alarak ve enerji tedariki, binalar, hareketlilik, gıda ve tüketim alanlarında harekete geçerek iklim nötr hale gelmesinin yollarını açıklıyor.”**

enerji tedariki, binalar, hareketlilik, gıda ve tüketim alanlarında harekete geçerek iklim nötr hale gelmesinin yollarını açıklıyor. CO2 emisyonlarında hızlı ve yüksek bir azalma vaat eden ve şehir toplumundaki diğer aktörleri harekete geçmeye iten önerilen tedbirlerden 14'ü için, bu tedbirleri daha derinle-

mesine ele almak üzere halihazırda ek personel istihdam ediliyor.

Şehir yönetiminin 2030'dan önce iklim nötr olarak faaliyet gösterme rol model etkisi önemli bir işlev görüyor. Buna paralel olarak, diğer oyunculara da iklim açısından nötr bir bina stokuna ulaşmak için mülkleri yenileme konusunda daha fazla ivme kazandıracak. Bu amaçla, diğer hususların yanı sıra, çok sayıda bağımsız ve tarafsız danışmanlık hizmeti "tek durak noktası" olarak adlandırılan bir çatı altında bir araya getirilecek.

> **“Şehir ayrıca, yaşlılar için mahalle toplantıları düzenlemek veya gençler ve yaşlılar için buluşma yerleri sağlamak gibi çalışmalar için diğer kuruluşları ve projelerini mali ödeneklerle destekliyor.”**

Somut adımların atılması gereken bir diğer önemli husus da ısı dönüşümü olarak adlandırılan süreçtir: Hedef, Erlangen'in bölgesel ısıtma ağını ve küçük yerel ısıtma ağlarını dekarbonize etmek buradan hareketle fosilden yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüştürmektir. Trafik sıkışıklığını azaltmak ve buluşma ve dinlenme için daha fazla alan yaratmak amacıyla hareketlilik dönüşü daha da ileriye taşınacaktır. İlk adım olarak, otomobil kullanımı yerine iklim dostu hareketliliğin güçlendirilmesi için trafik geliştirme ve hareketlilik planında (VEP) halihazırda ortaya konan önlemler daha fazla takip edilecek ve derinleştirilecek.

Nürnberg metropol bölgesinin büyüdüğünü ve özellikle Nürnberg, Fürth ve Erlangen şehirlerinin bir patlama yaşadığını görüyoruz - öğrenciler, genç bilim insanları var çoğalıyor, ancak kıt yaşam alanı, özellikle uluslararası öğrenciler için büyük bir engel. "Zimmer frei?" (Boş oda?) adında bir kampanya başlattınız. Kampanya hakkında bize daha fazla bilgi verebilir misiniz?

Nürnberg Büyükşehir Bölgesi ve özellikle Nürnberg, Fürth ve Erlangen şehirleri büyüyor - öğrenciler, genç akademisyenler, iş piyasasına giren insanlar - hepsi bu şehir üçgenine çekiliyor. Yeni öğrencilerin üçte birinden fazlası yurt dışından geliyor. Yerel bir ağ olmadan kalacak bir yer bulmak neredeyse imkansız. AB dışından gelen öğrenciler için durum özellikle zor, birçoğunun ülkeye girmek için vizeye ve giriş sırasına göre daimi ikametgaha ihtiyacı var.

FAU Başkanı Prof. Dr. Joachim Hornegger, Erlangen Belediye Başkanı Dr. Florian Janik, Nürnberg Belediye Başkanı Marcus König ve Fürth Belediye Başkanı Thomas Jung, bölgedeki vatandaşlara ortak bir çağrıda bulunuyor. Mesaj şu: Yaşam alanınızı boş bırakmayın, ev sahibi olun!

"Zimmer frei? (boş odalar)?" çağrısıyla üç belediye başkanı ve üniversite, açık bir şekilde dikkatleri bölgedeki konut sorunundan başka yöne çekmemeyi amaçlıyor. Çağrı, kısa vadeli bir rahatlamayı amaçlıyor. Yeni, uygun fiyatlı konutların inşası König, Janik ve Jung için gündemin en üst sıralarında yer almaya devam ediyor ve bu önümüzdeki yılların en önemli zorluklarından biri. Ancak, malzeme ve kalifiye işçi sıkıntısı nedeniyle inşaat projeleri bazı durumlarda normalden daha uzun sürüyor.

Fotograf: Laura Thonne

YAŞLI DOSTU HAREKETE İLİŞKİN BİR MANİFESTO

Kentsel yaşlı dostu hareketin gelecekte nasıl bir ilerleme göstereceği hakkında soru işaretleri bulunuyor. Manchester Üniversitesi Kentsel Yaşlanma Araştırma Grubu; şehir plancıları, sağlık ve sosyal bakım uzmanları, politika yapıcılar, STK'lar ve en önemlisi yaşlı insanlar dahil olmak üzere paydaşlar arası müzakereleri canlandırarak yeni yaklaşımları teşvik etmeyi amaçlayan 10 maddelik bir manifesto hazırladı.

PROF. TINE BUFFEL*

13 DAKİKA

Dünya giderek daha kentli ve daha yaşlı hale geliyor. Günümüzde dünya nüfusunun %55'inden fazlası şehirlerde yaşıyor, bu rakamın 2100 yılına kadar %85'e ulaşacağı öngörülüyor. Aynı zamanda, nüfusun yaşlanma hızının da her zamankinden daha yüksek olduğu görülüyor. 2020 yılında, tarihte ilk kez 60 yaş ve üzeri insanların sayısı 5 yaşından küçük çocukların sayısını geçti, 2030 yılına kadar ise her 6 kişiden 1'i 60 yaş ve üzerinde olacak.

Demografik değişim ile derinleşen kentleşmenin eş zamanlı olması, şehirlerin yaşlanan nüfusu planlamak ve sakinlerinin ihtiyaç duyduğu hizmet ve altyapıyı sağlamak için hızlı hareket etmesi gerektiği anlamına geliyor. Çoğu insanın 'yerinde yaşlanacağı' veya yatılı bakım evine geçmek yerine kendi evleri ve toplumlarında yaşamaya devam edeceği düşünüldüğünde bu durum daha da önem kazanmakta.

Nüfusun yaşlanması, tüm dünyada kentsel alanlar üzerinde

* *Manchester Kentsel Yaşlanma Araştırma Grubu Direktörü, Manchester Üniversitesi*

Fotoğraf: Joyce Huis

önemli bir baskı oluşturmakta. 2000'li yılların ortalarından bu yana, yaşlı insanların aktif olarak yer aldığı, değer gördüğü ve desteklendiği yerler anlamına gelen 'yaşlı dostu kentler ve toplumlar' yaratma ihtiyacı, kent politikaları geliştirme sürecinde önemli bir mesele olarak ortaya çıktı. Dünya Sağlık Örgütü, Yaşlı Dostu Kentler ve Toplumlar Küresel Ağı (GNAFCC) aracılığıyla yaşlı dostu olma kavramını yönetiyor. GNAFCC'nin üye sayısı hızla artarak 2023 yılına kadar dünya genelinde 1500'den fazla kent ve topluma ulaştı. Dünya çapındaki bu büyüme yeşil alanlar, hareketlilik ve yürünebilirlik, ev uyarlamaları ve toplum hizmetleri gibi çeşitli konuları ele alan yaşlı dostu girişimlerin gelişmesine katkıda bulundu, yaşlı dostu hareketin popülaritesinin artması beraberinde çeşitli başarılar getirdi. Bu başarılar arasında:

- Kent ve bölge planlamasında, örneğin dış mekanların, konutların ve ulaşımın (yeniden) tasarlanmasında nüfus yaşlanmasının etkilerinin daha fazla dikkate alınması,
- Yaş ayrımcılığını ve insanların yaşlarına bağlı olarak maruz kaldıkları çeşitli türde ayrımcılıkları azaltmayı amaçlayan kampanyaların daha fazla erişim ve etkiye sahip olması,
- Yaşlı dostu politika ve uygulamaların birlikte üretilmesinde farklı yaşlı gruplarının merkezi katılımını temel alan 'birlikte üretime' yönelik yenilikçi yaklaşımların geliştirilmesi,
- Kentsel tasarım, mimarlık, sosyoloji, sosyal politika, sosyal gerontoloji, toplum kalkınması, halk sağlığı ve sağlık hizmetleri

gibi alanları birbirine bağlayan disiplinler arası çalışmaların geliştirilmesine destek olunması yer almakta.

Bu başarılara rağmen, kentsel yaşlı dostu hareketin gelecekte nasıl bir ilerleme göstereceği hakkında soru işaretleri bulunuyor. Öncelikle, bu hareket sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin etkisini ve kentlerdeki düşük gelirli toplulukların karşılaştığı sorunları görmezden gelme eğiliminde. İkincisi, ekonomik kemer sıkma politikalarıyla bağlantılı olarak kentler üzerinde oluşan mali baskılar, bütçeler üzerinde önemli kısıtlamalar getirerek yaşlı dostu girişimlerin kapsamını daraltmıştır. Bu çerçevede, yaşlı dostu harekete ilişkin 10 maddelik bir manifesto hazırladık. Bu manifestonun amacı, şehir planlamacıları, toplum geliştiricileri, sağlık ve sosyal bakım uzmanları, politika yapıcılar, STK'lar ve en önemlisi yaşlı insanlar dahil olmak üzere paydaşlar arası müzakereleri canlandırarak yeni yaklaşımları teşvik etmektir.

Fotoğraf: Alex Blajan

1. KENTSEL KARMAŞIKLIĞI KABUL ETMEK

İlk konu, küresel kentsel çevrenin karmaşıklığını tanıyacak şekilde 'yaşlı dostu' olmanın uygulanmasıyla ilgilidir. Yaşlı dostu bir toplum yaratma yöntemleri kentsel çevrenin özelliklerine, örneğin büyüklük ve büyüme modellerine, kentsel gelişim biçimlerine ve iklim koşullarına bağlı olarak büyük ölçüde değişecektir. Ayrıca, savaş, iklim değişikliği, kırsal gerileme ve (Küresel Güney'de) hızlanan kentsel gelişimin etkisiyle yerinden edilen yaşlılarla birlikte, giderek daha eşitsiz ve istikrarsız hale gelen toplumlar bağlamında yaklaşımları yeniden değerlendirme ihtiyacı vardır.

Fotoğraf: Ayelt van Veen

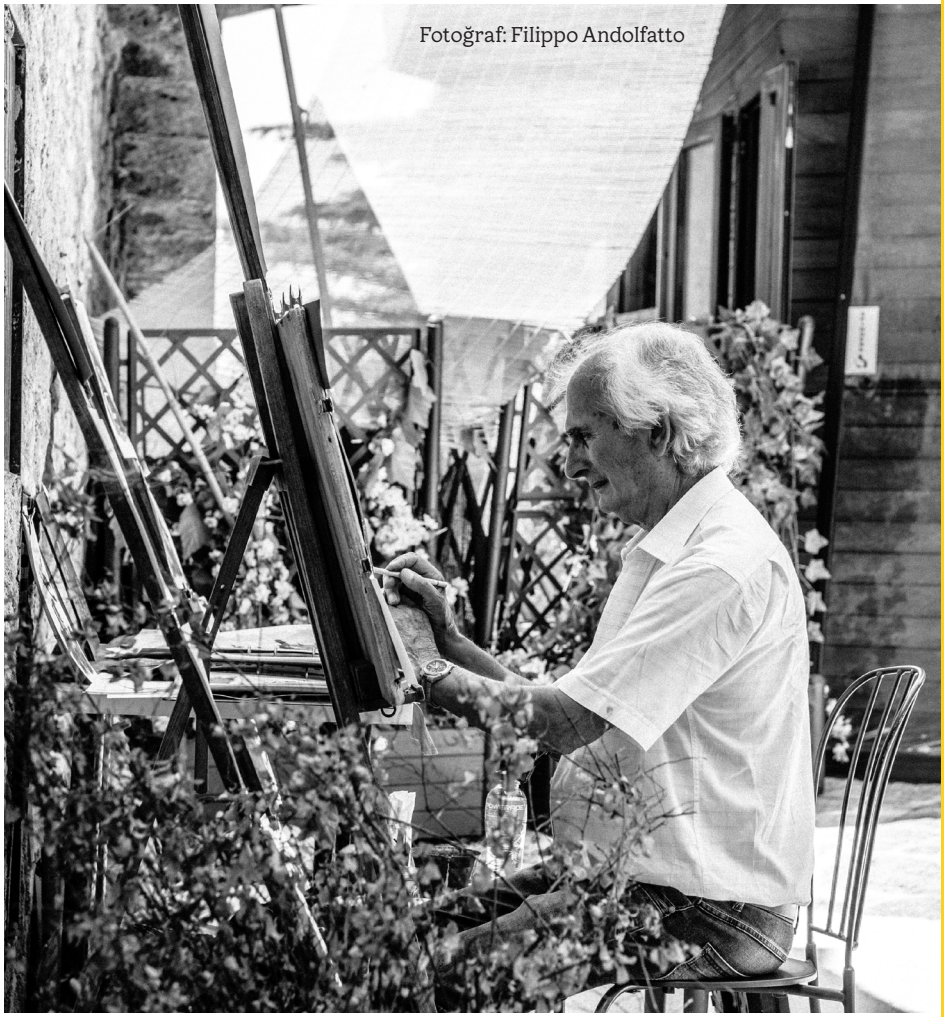
2. MAHALLE DEĞİŞİMİNİN BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ

Yaşlı dostu bir yaklaşımın geliştirilmesi, mahallenin yaşlı insanların hayatındaki öneminin kabul edilmesini gerektirir. Bu, doğal ve yeşil alanlara erişim, emniyet ve güvenliğin sağlanmasının yanı sıra çeşitli konut seçeneklerinin sunulmasını da içerir. Yaşlıların çoğunluğunun farklı yaş gruplarının bir arada yaşadığı toplumlarda yaşamayı tercih etmesine rağmen, bugüne kadar emeklilik köyleri ve özel bakım konutları gibi uzmanlık olanaklarının ötesinde konut seçeneklerinin artırılması konusunda yavaş ilerleme kaydedilmiştir. Bu talebin karşılanması, yaşlılar, konut birlikleri, inşaat şirketleri ve diğer ilgili gruplar arasında yaratıcı bir ortaklık gerektirir.

3. SOSYAL EŞİTSİZLİK VE DIŞLANMAYA KARŞI MÜCADELE

Yaşlı dostu hareket, yaşlıların toplumda aktif olarak yer almasını sağlamaya yönelik güçlü bir mesaj içeriyor olsa da, yaşlanma ile ilişkili eşitsizliklere daha az önem verilmiştir. Yaşlanma deneyimi, yaşlı kadınlar ve erkekler, farklı etnik gruplar, daha fazla ve daha az finansal kaynağa sahip olanlar arasında farklılık göstermenin yanı sıra, boşanma veya işten çıkarılma gibi olayların bir sonucu olarak da değişir. Bu nedenle, gelecekteki yaşlı dostu politikalara ilişkin en kritik görevlerden biri, yaşlı nüfusta süregelen toplumsal cinsiyet, sosyal sınıf, etnik ve diğer eşitsizlikleri açıkça ele alarak, kentsel yaşamın temel gerekliliklerine ve karar alma süreçlerine erişimde eşitliği artırmak olacaktır.

> **Yaşlanma deneyimi, yaşlı kadınlar ve erkekler, farklı etnik gruplar, daha fazla ve daha az finansal kaynağa sahip olanlar arasında farklılık göstermenin yanı sıra, boşanma veya işten çıkarılma gibi olayların bir sonucu olarak da değişir.**

Fotoğraf: Filippo Andolfatto

4. ÇEŞİTLİLİĞE YER VERİLMESİ

Her ne kadar yaşlı dostu proje yaşlıları çeşitli girişimlerin merkezine yerleştirmiş olsa da yaşlanma deneyimlerinin çeşitliliğinin tümü bu harekette dikkate alınmamıştır. Bu nedenle, toplumsal çeşitliliğin kabul edilmesi önemli bir konudur. Bu, 'yaşlı dostu' olmanın anlamına ilişkin farklı kültürel yorumlara yanıt vermek; politikaları, zıt göç geçmişleri ve yaşam süreci deneyimleri olan belirli grupların ihtiyaçları etrafında şekillendirmek ve özellikle sağlık, gelir ve barınma gibi alanlarda belirli grupların yaşadığı farklı eşitsizlik türleriyle mücadele etmek anlamına gelir.

5. TOPLUMUN GÜÇLENDİRİLMESİNİN DESTEKLENMESİ

Yaşlı nüfus içindeki grupların çeşitliliği, yaşlı dostu toplumlar geliştirme sürecinin çatışma halindeki çıkar ve meselelerin uzlaştırılmasını içereceği anlamına gelir. 'Toplumun güçlendirilmesi', tüm sakinlerin yaşamlarını şekillendiren faktörler ve kararlar üzerinde daha fazla

Fotoğraf: Thiago Barletta

kontrol sahibi olmalarını sağlama süreci olarak tanımlanabilir. Böyle bir yaklaşım, hareket sorunları, kronik yoksulluk ve ayrımcılık türleriyle karşı karşıya olanlar gibi farklı dışlanma biçimleri yaşayan yaşlıların güçlendirilmesi bakımından zorluklarla karşı karşıyadır. Bu nedenle, yaşlı dostu politikalar ve girişimlere ilişkin en kritik rollerden biri, katılımlarını destekleyen fırsatları arttırarak bu belirli grupların temsil edilme düzeyini, sesini ve gücünü artırmak olacaktır.

6. YAŞLI DOSTU TOPLULUKLARIN ORTAK ÜRETİMİ

Ortak üretim yaklaşımı, yaşlılar, aileleri ve toplumları ile yerel kuruluşlar arasında ortaklıklar kurarak yukarıda bahsedilen 'güçlendirme' ilkelerini uygulamaya koymayı amaçlar. Bu gruplar ortaklaşa bir araştırma ve ortak bir anlayış geliştirmenin yanı sıra sosyal ve siyasi değişimi teşvik eden fırsatlar, projeler ve çözümler tasarlamak, geliştirmek ve sunmak için birlikte çalışırlar. Bu anlamda, yaşlıların kendi toplumlarının yaşlı dostu hale getirilmesinde kilit aktörler olarak kabul edilmelerini sağlamaya yönelik ortak üretim yöntemleri, yaşlı dostu politikalar ve girişimler geliştirme sürecinin merkezinde yer alır.

7. YARATICI VE KATILIMCI YAŞLI DOSTU TASARIM GELİŞTİRİLMESİ

'Yaşlı dostu tasarım' ile ilgili tartışmalar öncelikle hareketliliği, yürünebilirliği, erişilebilirliği ve oturma alanlarını iyileştirerek evrensel ve kapsayıcı tasarım ilkelerine odaklanmıştır. Ancak, yaşlı dostu tasa-

rım kavramını katılım, ortak üretim ve güçlendirme ilkeleriyle işleyen bir süreç olarak düşünmek de gerekir. Politika belirleyici grupta yaşlı dostu tasarıma ilişkin bu anlayış ve uygulamaları keşfetmeye yönelik büyük bir iştah olsa da, sosyal katılımcı kentsel uygulayıcıları (geliştiriciler, mimarlar, tasarımcılar, sanatçılar) yaşlı dostu kentlere ve toplumlara proaktif bir şekilde müdahale etmeye teşvik etme fırsatı da bulunur.

8. ÇOK SEKTÖRLÜ VE ÇOK DİSİPLİNLİ İŞBİRLİĞİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

Yaşlılar için, onlarla birlikte ve onlar tarafından yaş dostu ortamların araştırılması ve oluşturulması için birden fazla paydaş ve sektör arasında ortaklık kurulması da son derece önemlidir. Yaşlı dostu hareketin, kentlerde ve toplumlarda hali hazırda mevcut olan ağları yaşlıların yararına olacak şekilde bir araya getirme gibi kritik bir rolü vardır. Başarıya ulaşmada özellikle yerel yönetimler, halk sağlığı uzmanları, mimarlar, konut sağlayıcıları, toplum örgütleri, üniversiteler ve yaşlılar arasındaki stratejik ortaklıklar son derece önemli olabilir. Farklı sektörlerden ve disiplinlerden bir dizi paydaşın harekete geçirilmesi, yaşlı dostu toplumların sunabileceği potansiyel faydaların hayata geçirilmesi için elzem olacaktır.

> **“Demografik değişim ile derinleşen kentleşmenin eş zamanlı olması, şehirlerin yaşlanan nüfusu planlamak ve sakinlerinin ihtiyaç duyduğu hizmet ve altyapıyı sağlamak için hızlı hareket etmesi gerektiği anlamına geliyor.”**

9. ARAŞTIRMANIN POLİTİKA İLE BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ

Yaşlı dostu yaklaşım hızlı bir şekilde gelişmiştir, ancak bu, bize bu tür çalışmaların etkinliği ve etkisi hakkında bilgi veren araştırmaların yokluğunda meydana gelmiştir. Örneğin, bazı gruplara diğerlerinden daha fazla fayda sağlayıp sağlamadığı; yaşlıların refahına ne gibi katkılarda bulunduğu; kentsel tasarımda iyileştirmelere yol açıp açmadığı ve mahallelerdeki destek ağlarını güçlendirip güçlendirmediği gibi. Yerel yönetimler ve belediyelerin yaş dostu programlara maddi destek vermeleri için bu soruların yanıtlanması önemlidir. Süreç değerlendirmeleri üretmek ve karşılaştırmalı çalışmalar yapmak için farklı disiplinlerden akademik kurumlarla daha güçlü bağlantılar kurmak gerekmektedir.

10. ULUSLARARASI AĞLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ

Yaşlı dostu politikaların geliştirilmesinde elde edilen başarı ve ilerlemelerin birçoğu DSÖ GNAFCC tarafından desteklenmektedir. Ağ, sivil toplum, hükümet ve özel sektördeki yaşlanmaya yönelik çalışmalarının ilerletilmesinde birleştirici ve bütüncül bir söylem ortaya koymuştur. Bununla birlikte asıl önemli olan, finansman ve kaynakların sınırlı olduğu zorlu bir ekonomik ortamda yaşlı dostu hareketin nasıl büyütüleceği ve destekleneceği meselesidir. Bunun için de yeni kaynakları harekete geçirmenin yaratıcı yollarını bulmak, akademik kurumlar ve araştırmacılarla daha güçlü bağlantılar kurmak ve yerel mevcudiyeti yaşlı dostu harekete yönelik gerçek bir küresel stratejiyle birleştirmek gerekir.

DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜMÜN YEREL YÖNETİMLERDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE SUNULAN SOSYAL HİZMETLER

Yerel yönetimlerin yaşlılara dönük hizmetleri genelde iki ana eksen üzerinden sağlanmakta: yaşlıların ikamet etikleri adreste aldıkları 'ev eksenli hizmetler' ve kamusal mekana gelerek aldıkları 'kuruluş eksenli hizmetler'.

MEHMET ALİ ŞAHİN*

9 DAKİKA

Türkiye'de doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi kadınlarda yaklaşık 82 yıl, erkeklerde ise 76 yıl olarak, 65 yaşında olan birinin ortalama kalan ömrü ise 18 yıl olarak hesaplanmaktadır (TÜİK, 2021). Neredeyse 20 yıllık bir periyoda tekabül eden bu dönemin herkes için benzer bir duruma karşılık gelmesi eşitsizliğin ve farklılıkların var olduğu bir toplumda düşünülemez. Her ne kadar aynılıktan bahsedemesek de yaşlılığın toplumda sadece sorunlarla baş edilen, sağlık ve sosyal politikalarının ilgilenmesi gerektiğine inanılan dar bir çerçeveden anlaşılmadığını söylemek mümkün görünmüyor. Bu dar tanımlamanın içine sığmayacak derecede çok yönlü olan yaşlılık, doğduğumuz andan öldüğümüz ana kadar geçtiğimiz tüm kişisel ve toplumsal aşamalardaki sonuçların tesiri altında olduğumuz bir dönemdir. Yani çokça dillendirilen haliyle iyi bir yaşlılık arzulanıyorsa bunun temin edilmesi ne çocuk politika-

* *Sosyal Hizmet Uzmanı, Beşiktaş Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü*

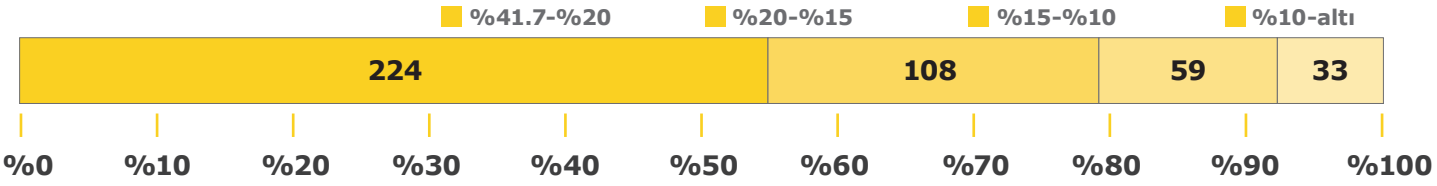

Fotoğraf: Centre for Ageing Better

sından ne gençlik politikasından ne de bir dizi diğer politikalardan bağımsız düşünülemez.

Bütüncül bakılması gereken yaşlılık kavramının Türkiye'deki gündeminde en öncelikli başlıklardan ikisi demografik yaşlanmanın hızlı gerçekleşmesi ve kamusal politikaların buna dönük hazırlıklarıdır. Türkiye'nin halihazırda %10'u bulamayan (TÜİK 2022 istatistiklerine göre %9.9) yaşlı nüfus oranı henüz dünya ortalamasını yeni yakalamış, %17,4 olan OECD ülke ortalamasının ise çok uzağındadır (OECD, 2023). Sadece bugünden yapılan kıyaslara bakıp nüfusun olası senaryolarla alacağı biçim bir kenara konulursa demografik yaşlanmanın Türkiye'de çok hızlı bir şekilde gerçekleşeceği görülemeyebilir. Türkiye'de hemen bugünden görünen bir demografik yaşlanmanın izine genel nüfus için yapılan analizleri bir adım öteye taşıyarak yerleşim yerleri ile ilgili duruma bakılacak olunursa rahatlıkla rastlanabilir. Bunun için Türkiye nüfusunu oluşturan büyükşehir ilçe, ilçe ve illerin toplam 973 yerleşim birimine bakmak gerekir. Bu toplam sayıyı 519 büyükşehir ilçesi, 403 ilçe belediyesi, 51 il belediyesi oluşturmaktadır (İç işleri Bakanlığı, 2023).

Yerleşim birimleri toplam nüfuslarına göre 25 bin ve altı, 25 bin - 50 bin aralığı, 50 bin -100 bin

Toplam Nüfusu 25 Bin Altı Yerleşim Yerlerinin Yaşlı Nüfusun Yüzdelik Dağılımları

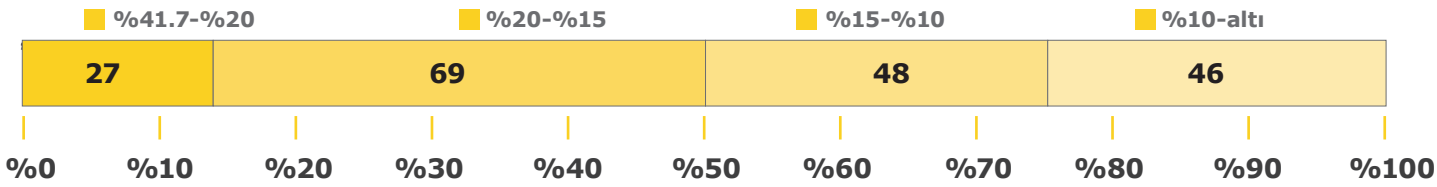

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2023

aralığı ve 100 bin ve üstü olarak 4 gruba ayrıldığında genel yaşlı nüfusunun hangi yerleşim birimlerinde ne şekilde dağıldığı daha net gözlemlenebilir.

25 bin altı nüfusa sahip yerleşim yerlerinde yaklaşık 5 milyon üstünde insan yaşamakta ve bu kişilerin %20'sini yaşlılar oluşturmaktadır. Bu oran Türkiye ortalamasının nerdeyse 2 katına tekabül etmektedir. Yine grafikte görüleceği üzere yerleşim birimlerinin %45'ini oluşturan bu gruptaki ilçelerin çoğunda yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki payı %40 ile %20'lik dilim arasında yer almaktadır. Bazılarının %35 ve üstü bir yaşlı nüfus oranı ile diğer yaş gruplarından daha fazla oldukları önemli sayıda yerleşim birimleri de yine bu grupta yer almaktadır. Her ne kadar nüfusun azlığı veya çokluğu üzerinde keskin bir kır ve kent ayrımı yapmak mümkün olmasa da bu yerleşim birimlerini (25 bin altı nüfusa sahip) kırsal yaşam pratiklerinin ağırlıkta olduğu aynı zamanda kentsel yaşam biçimini de bünyesinde barındıran yerler olarak tarif etmek yanlış olmayacaktır. Kırsal yoğunluklu, sosyal dayanışma ağlarının etkin olduğu, kentsel hizmetlerin daha kısıtlı olduğu yerleşim yerlerindeki yaşlanma pratikleri Türkiye'deki kentsel yaşlanma pratiklerinden farklıdır. Bu yönüyle yaşlanma gündemindeki önemli konulardan birini de kırsal yoğunluklu yüksek yaşlı nüfuslu yerleşim birimleri oluşturmaktadır.

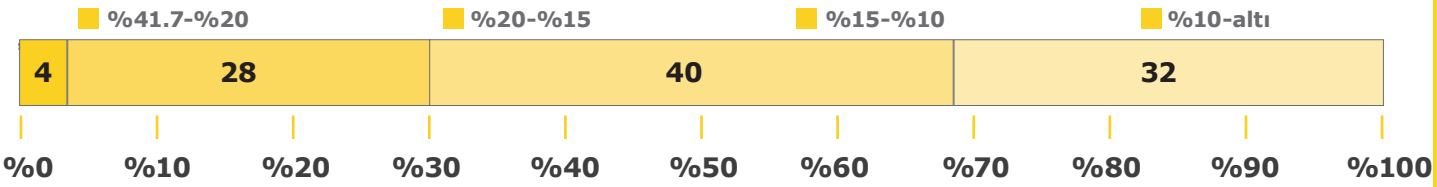
Genel itibarıyla grafiklerden görüleceği üzere yerleşim yerlerindeki toplam nüfus artıkça yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı azalmaktadır. Örneğin 25 binin altında olan yerleşim yerle-

25 Bin ve Üstü 50 Bin Altı Yerleşim Yerlerinde Yaşlı Nüfusun Yüzdelik Dağılımları

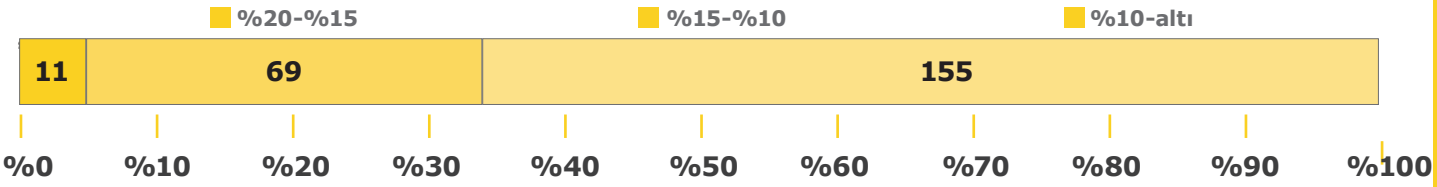

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2022

50 Bin ve Üstü 100 Bin Altı Yerleşim Yerlerinde Yaşlı Nüfusun Yüzdelik Dağılımları

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2022

100 Bin ve Üstü Yerleşim Yerlerinde Yaşlı Nüfusun Yüzdelik Dağılımları

Kaynak: TÜİK ADNKS, 2022

rinde yaşlı nüfusun genel nüfustaki payının %10'dan az olduğu yerleşim birimlerinin sayısı çok azken bu oranın 100 bin üzeri nüfusa sahip yerleşim birimlerinde oldukça fazla olduğu görülebilir. Her 4 kişiden 3'ünün 100 bin ve üzeri olan kentlerde yaşamakta iken burada yaşayan yaşlı kişilerin toplamı da 5,5 milyon kişinin üstündedir. Buradan hareketle düşük yoğunluklu nüfusu olan yerleşim birimlerinde yaşlıların görünürlüğü fazla olsa da yaşlı nüfusun büyük bir çoğunluğunun kentsel yoğunluklu alanlarda yaşadığı söylenebilir.

YEREL YÖNETİMLERİN YAŞLILARA DÖNÜK SOSYAL HİZMETLERİ

5393 Sayılı Belediye Kanun'u ve değişen Büyükşehir Yasası'yla birlikte belediyeler daha önce çok fazla dahil olmadıkları sosyal politika ve sosyal hizmetin kamusal sorumluluğunu almaya ve bu kapsamda kentsel politikalar oluşturmaya başladılar. Kadın, çocuk, yoksulluk, göçmen ve mülteciler, yaşlılar gibi birçok alanda ortaya çıkan politikalarla görünürlükleri ve kamusal kaynakların bu alandaki hacmi giderek arttı. Yerel yönetimler demografik durum ve kurumsal yapılabilirlikler açısından farklılaşan bir durumda olsa da yaşlılara dönük hizmetler genelde iki ana eksen üzerinden sağlanmaktadır. Bunlardan biri "yaşlıların ikamet etikleri adreste aldıkları "Ev Eksenli Hizmetler", diğeri de bir kamusal mekana gelerek aldıkları "Kuruluş Eksenli Hizmetler" olarak tarif edilebilir.

EV EKSENLİ HİZMETLER

Yaşlılara dönük sunulan sosyal hizmetlerin önemli bir bölümünü oluşturan ev eksenli hizmetler kurumdan kuruma farklılık gösterse de yapılan araştırmalara

ve saha gözlemlerine dayanarak kişisel bakım ve yaşam alanı temizliği hizmetlerinin en çok tercih edilen hizmetler olarak ifade etmek mümkün. Yine yaygın olarak sunulan hizmetlerin başında evde yapılan sağlık uygulamaları, nakil ambulansı ve acil ambulans hizmetleri gelmektedir. Eve götürülen sıcak yemek hizmeti daha önce tercih edilen ve Kovid-19 salgınıyla birlikte gıdaya erişimde oluşan güçlüklere çözüm üretmek amacıyla kapsamının genişlediği gözlemlenen hizmetlerden biridir. Bu bakım odaklı uygulamalarının yanında söylenebilir. Ev kazalarının yarattığı telafisi güç yaralanmalara çözüm üretme amaçlı uygulamaların ve yapılan farkındalık çalışmalarının da varlığından bahsetmek mümkündür.

KURULUŞ EKSENLİ HİZMETLER

Bu grupta sunulan hizmetlerin başında uzun süredir uygulamada olan huzurevleri ve yaşlı bakım merkezleri gelmektedir. Türkiye'deki toplam kapasitenin yaklaşık %9'u belediyelerin işletmiş olduğu huzurevlerine aittir (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2022). Özel huzurevleri ve bakanlık huzurevleri toplam kapasitenin büyük bölümünü oluşturmaktadır. Belediyeler tarafından sıkça tercih edilen bir model de Yaşam Evi, Yaşlılar Evi, İkinci Bahar Kahvesi gibi daha birçok isimle bulunabilecek etkinlik ağırlıklı merkezledir. Bu kuruluşlarda yaşlılar bir araya gelerek hem çeşitli faaliyetlere katılmakta hem de yaşlılara psikososyal destekler sağlanmaktadır. Bunun yanında yaşlılık dönemindeki belirli bir sorunu odağına koyan Alzheimer, demans gibi merkezlerin de yerel yönetimler tarafından uygulanmakta olduğu görülmektedir. Bu merkezler hem aynı sorunu yaşayan hastaları hem de yakınlarını bir araya getirerek dayanışma sağlarken hem de kısmi bakım ve danışmanlık destekleri sunmaktadırlar.

> **"Düşük yoğunluklu nüfusu olan yerleşim birimlerinde yaşlıların görünürlüğü fazla olsa da yaşlı nüfusun büyük bir çoğunluğunun kentsel yoğunluklu alanlarda yaşadığı söylenebilir."**

Kaynakça

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı İstatistikleri, 2022

Ceylan, H., Ayar, M. ve Günel, Z. (2015) Küresel ve Yerel Perspektiften Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar ve Uygulamalar. M. Şentürk (Ed.), İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması (1. Baskı) içinde (s. 61-107). İstanbul: Açılım Kitabevi

OECD (2023), Elderly population (indicator). doi: 10.1787/8d805ea1-en (Accessed on 08 March 2023)

Şahin, Mehmet Ali. 2021. "Türkiye'de Demografik Dönüşüm Sürecinin Yerelden Yönetimi: Yaşlanan Toplum ve Kentsel Politikalar" TESEV Değerlendirme Notları 2021/10.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hayat Tabloları 2021

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ADNKS 2022

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Nüfus Projeksiyonları(2018-2080)

65+ Yaşlı Hakları Derneği, Yerel Yönetimler Yaşlı Hizmetleri Çalışma Grubu

Fotoğraf: Eugeniya Belova

GÖÇMENLİK-**YAŞLILIK**-MEKÂN

Mekân ile hem göçmen olmak hem de yaşlı olmak arasında kendine özgü bir ilişki vardır. Peki kişi sadece göçmen ya da sadece yaşlı olmayıp her ikisi birden olduğunda karşımıza nasıl bir tablo çıkar? Yaşlı göçmenin mekânla ilişkisi nasıldır?

DR. FERHAN SANİYE PALAZ

13 DAKİKA

6 Şubat Kahramanmaraş ve 20 Şubat Hatay merkezli üç depremin getirdiği yıkımla baş etmeye çalıştığımız şu günlerde "zorunlu göç" meselesi hepimizin hayatında yeniden yerini aldı. Göç, sadece doğulan ülkeden yeni bir ülkeye yapılan formuyla sınırlı değil. Kişinin, doğduğu ya da bir süredir yerleştiği ülkenin sınırları içinde gerçekleştirdiği göç de, hele ki zorunlu olduğunda, çeşitli zorlukları beraberinde getirmekte.

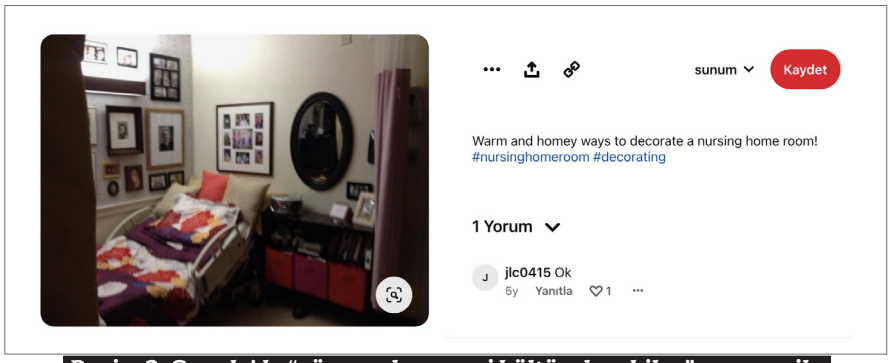
Depremden sonra yaşlılarla ilgili haberlerin bir kısmında "evini bırakmak istemeyen yaşlı depremzede" ifadesi ile başlayan cümlelerle sıkça karşılaştık. Bazıları Türkiye'de doğmuş ve yaşlanmış olan bu yaşlıların bazıları da yakın zamanda Suriye'den deprem bölgesine göç etmiş kişilerdi. Her iki grubun ortaklaştığı nokta "bu yaştan sonra ben nereye gideyim, ne yapayım?" şeklinde özetlenebilir. Kişi hem yaşlı hem göçmen olduğunda mekânın kaybı nasıl deneyimlenmekte?

Meseleyi ele almaya Çevre Psikolojisi ile başlayalım. Melek Göregenli'nin aynı başlıktaki kitabı bu konuda zihin açıcı.

Fotograf: Alexandru Scurtu

Resim 1: İkea Web Sitesinden Alınan Ekran Fotoğrafı, 26.03.2023

Resim 2: Google'da "göçmen huzurevi kültürel mobilya" araması ile karşılaşılan Pinterest gönderisi, 26.03.2023

Mekâna hem ev (mikro) hem de kent (makro) seviyesinden bakmamızı sağlıyor. Makro olanda buna göre "Kentlere, sokaklara ya da bazı genel mekânlara sahip olamayız; fakat onlara kendimizden pek çok şey katabiliriz; onlarda kök salabiliriz; bu aşinalık ilişkisi, onların kimliğini bizim kimliğimizle birlikte oluşturur ve kendiliğimizi; kimliğimizi onlarla tanımlarız (Göregenli, 2010: 124)". Görüldüğü gibi mekân olarak kent, bireyin hem kimliği hem de tanıdık bulduğu yaşamla (güvende hissetme ve içinde yaşanan dünyaya bir düzen atfetme duyguları ile beraber düşünülmeli) ilişki halinde. Gelelim mikro olana. Hem yapı hem de örgütlediği ilişkiler (komşuluk gibi) olarak ev, "geçmiş deneyimlerin yaşandığı ve geleceğe ilişkin projelerin de dekoru" olarak karşımıza çıkıyor ve "...bizi kontrol edemeyeceğimiz dış dünyadan ayıran bir düzenlilik olarak... evimizde olmak, nerede olduğumuzu gerçekten bilmektir (Göregenli, 2010: 127)" şeklinde özetleniyor. İlk olarak görüyoruz ki yaşımızdan ve göçmen olup olmamamızdan bağımsız olarak mekân; farklı seviyeleri ile (kentten eve kadar) kimliğimiz, güvende hissetmemiz ve hayat üstünde kontrol kurabilme duygumuzu korumamız için önemli. Ikea'nın dünyanın her yerinde sattığı, birbirinin tıpa tıp aynı mobilyaları pazarlarken "mobilyanızı kişiselleştirin" mottosunu yıllardır kullanmaya devam etmesi de bu "mekanla aidiyet kurma" meselesi ile ilişkilendirilebilir. Resim 1'de görüldüğü üzere kiralık dairenin kişiselleştirilmesi "evinizde kişiliğinizi yansıtma" üzerinden ifadesini buluyor. Resim 2'de huzurevinde ev hissi veren bir atmosferin nasıl yakalayabileceğine ilişkin Pinterest kullanıcı önerisi yer almakta. Kişinin evinden getirilen mobilyaların kullanıldığı görülüyor.

Göçmenlik-yaşlılık-mekân ilişkisine dair canlı bir tasviri Gabriel Garcia Marquez, Yüzyıllık Yalnızlık eserinde yapar: Köyün kuru-

> **"Yaşlı göçmenin mekânla kurduğu ilişkinin "ne buralı ne oralı olmak" ile "hem buralı hem oralı olmak" arasında gidip geldiği düşünülebilir."**

Resim: Türkiye'den Almanya'ya göç eden yaşlıların kullandığı bir kahvehanenin dıştan görünüşü, Kanarya

cusu ve akıl babası olan Jose Arcadio Buendia göç etmeye karar verir (çünkü köye zaman zaman gelen bir topluluk vardır ve bu ziyaretçilerin getirdiği adetlerden hazzetmez) ama karısı Ursula'nın "çocuklarının doğduğu yerden gidemeyecekleri" itirazı ile karşılaşır. Buendia içinse, doğanlar olmuşsa da mekâna aidiyet konusunda daha belirleyici olan başka bir şey vardır, o da daha hiç ölen olmamış olmasıdır. "İnsanın oturduğu toprakların altında ölüleri yoksa, o adam o toprağın insanı değildir" der ve göç edebilecek-

> **"Görüyoruz ki yaşımızdan ve göçmen olup olmamamızdan bağımsız olarak mekân; farklı seviyeleri ile (kentten eve kadar) kimliğimiz, güvende hissetmemiz ve hayat üstünde kontrol kurabilme duygumuzu korumamız için önemli."**

lerini söyler. Bu örneğin bize sağladığı perspektif şudur: Mekâna atfedilen değer, mekâna duyulan aidiyet ve mekânın bize verdiği/bizim ona verdiğimiz kimlik çok boyutludur.

Şimdi yaşlılık ve göçmenlikten bahsedelim. Üç soru soracağız (çünkü üç farklı sosyal aktörümüz var; yaşlı, göçmen ve yaşlı

göçmen): Yaşlı için mekân neden önemli? Göçmen için mekân ne ifade eder? Ve yaşlı göçmen ile mekân arasında nasıl bir ilişki var?

YAŞLI İÇİN MEKÂN

Yaşlı için mekân, daha genç nüfus gruplarından farklı bir anlama sahip (bu cümleyi "yaş ayrımcısı" bir perspektiften okumayalım, sosyal gerçekliği anlamaya çalışalım). Yaşlılık döneminde erken yaşam yıllarına kıyasla, daha iyi yaşam kalitesinin sağlanması için "yerel kaynaklara" daha fazla ihtiyaç duyulduğu görülüyor. Bu durumda sağlıktaki gerileme, ekonomik kaynakların emeklilik ile sınırlanması, toplu taşıma imkanlarının yetersizliği gibi pek çok "erişilebilirlik sorunu" etkili olabilmekte. Üniversite çağındayken sinemaya gitmek için kenti coğrafi olarak ne genişlikte kullanmayı göze alabildiğiniz ile tam zamanlı bir çalışan olarak bunu 30'lu yaşlarınızda ne kadar yapabildiğinizi kıyaslayın. 65 yaşında olsanız kentte kullanabildiğiniz "coğrafi alan" ne kadar daralırdı? Yerel kaynakların önemini bu örnekle resmetmek mümkün. Buradan yola çıkarak mekânın (evden kente kadar) yaşlılar için "özerk yaşamın korunmasında" da sahip olduğu önemli rolü değerlendirebiliriz. Bu durum çocuklar, kadınlar ve engelliler gibi "kırılgan" tüm

> **"Ev, sokak, mahalle ve kent gibi mekânın farklı seviyeleri ile kurulan ilişkide sadece kentsel yapılar değil mekâna gömülen hatıralar, mekânla bağdaştırılan duygular ve mekânın bizi kavuşturduğu insanlar da yerini almaktadır."**

nüfus grupları için de geçerli elbette. Zaten bu yüzden "kent planlaması" gündeme geldiğinde yaş-dostu bir kentin aynı zamanda kadın-dostu, çocuk-dostu, engelli-dostu olduğu dile getirilmekte. Özerk/bağımsız yaşam yaşlılıkta kişinin evinden kendi kendine çıkarak banka, manav, market, eczane, aile hekimi gibi "temel yaşam gereksinimleri" ile ilişkili ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ile sınırlı kalmamakta. Sosyalleşme, topluma katılabilme, hobilerini gerçekleştirebilme ile de ilintili anlaşılmalı. Sonuç olarak yaşlı bireyin kendisi için anlamlı ve memnuniyet verici bir hayatı sürdürebilmesinde yaşadığı mekânın sunduğu ve kısıtladığı imkanlar önemli yere sahip.

GÖÇMEN İÇİN MEKÂN

Göçmen için mekân ne ifade eder sorusuna geldiğimizde, öncelikle yaygın bildiğimiz örnekler üzerinden göçmenden kastımız açıklanmalı. 1960'lı yıllarda Türkiye'den Avrupa ülkelerine işçi olarak yapılan göç, 2010'larda başlayan savaşla Suriye'den Türkiye'ye göç eden ve bugün tanık olduğumuz deprem sonrası Türkiye içinde gerçekleşen zorunlu göç gibi farklı göç türlerini düşünebiliriz. Göç motivasyonu ve nedeni farklı olsa da göçün kendisi mekân (evden kente kadar) üzerinde ortak bir etkiye sahip: aşina olanın, tanıdık olanın, kimliğin bir parçası olanın kaybı/zedelenmesi/değişmesi. Göçmenlerin yoğun yaşadığı mahallelerde "memleket havası" veren yeme biçimlerinin, ev içi dekorasyon tarzlarının, müziklerin rağbet görmesi bu değişimin telafisi olarak açıklanabilir (Kaya, 2007: 6). Göç, göçmen bireyin ve göç alan ülkenin isteği

ve beklentisi ile de gerçekleşse, savaş ve afet gibi bir zaruriyetin beklenmedik sonucu da olsa; sosyal ağlarda, sosyal destek kaynaklarında, yaşam alışkanlıklarında değişimi beraberinde getirir. Bu değişim söz gelimi aynı ülke içinde yapılan göçte para birimi aynı kaldığı için alışveriş alışkanlıkları açısından çok zorlayıcı olmayabilir. Ama farklı dillerin konuşulduğu (ki bu durum için her zaman ülke değiştirmek de gerekmez) bir bölgeye göç, göçmen için zorlayıcı bir deneyime dönüşür. Meselenin mekân boyutu da bu örneklerden bağımsız değildir. Göçün neden olduğu değişim göçmen için ne kadar çarpıcı ise, göçmen yaşadığı mekâna kendinden bir şeyler katma ve mekânı kendi kimliği ile bütünleştirmeye o kadar çok ihtiyaç duyabilir.

YAŞLI, GÖÇMEN VE MEKÂN

Yaşlı göçmen, kısaca fikir vermeye çalıştığımız tüm bu durumların vücut bulduğu kişidir. Hem göçmen-mekân hem de yaşlı-mekân ilişkisini taşır. Somut örnekler verilebilir. Söz gelimi "ulusötesi yaşlanma" yani doğulan ülkeden farklı bir ülkede yaşlanma durumunda, mekânla kurulan ilişki kendine özgü sorunlara sahiptir: Torunlar göç ülkesinde yaşadığı için kesin olarak köken ülkeye dönülemediği halde yılın

Resim: Almanya'da bir huzurevi sakininin odasında evden getirdiği mobilyalar ve dantel örtüler görülmekte.

Resim: Almanya'daki bir huzurevi. Türkiye ve Almanya bayrakları, Gençliğe Hitabe, Diyanet Takvimi ve evden getirilen mobilyalar yer almakta.

bir kısmını köken ülkede geçirme ihtiyacının sonucu olarak yazları bir yerde, kışları bir yerde geçirme; sonradan öğrenilen göç ülkesi dilinin unutulmaya başlanması nedeni ile göç ülkesinde sadece göçmenlerin kullandığı mekânlarda sosyalleşebilme; öldükten sonra nereye gömüleceğini seçme mecburiyeti bu sorunlar arasında sayılabilir. Bu sorunların hiçbiri "doğduğu yerde yaşlanan kişinin" kafa yoracağı şeyler değildir (birden çok dil konuşulan ülkelerde yapılan iç göçü hariç tutarak). Zorunlu göç örneklerinde ise kişinin kendinden bir şeyler katıp kök saldığı sokakların ani ve beklenmedik biçimde kaybının neden olduğu kaygı karşımıza çıkmakta. Ek olarak, güvende hissedilen ve "sığınılacak bir liman işlevi gören" evin de. Aşağıdaki alıntı Vice News'in Youtube kanalında yayınlanan, Hatay'da 50 yaşında Suriyeli bir depremzede ile "evinin başında" yaptığı röportajdan:

"Bu sokakta hangi binada kimin vefat ettiğini söyleyebilirim size, tüm komşularımı tanırım. Burası benim mahallem... Depremden sonra, mahvoldum. İşimi kaybettim. 50 yaşındayım, nerede çalışacağım? Evsiz kaldım. Depremden beri her gün gelip burada [evinden kalan enkazı işaret ederek] oturuyorum. Buraya evimi hatırlamak için geliyorum ve eskiden nasıl bir hayatım olduğunu. Nasıl terk edebilirim ki? Burada 17 sene yaşadım. Dün, örtü bulup getirip burada [evinden kalan enkazı işaret ederek] uyumak istedim, geceyi burada geçirmek istedim. Bu [burada olmak] beni rahatlatıyor. Eskiden burada güzel bir hayatım vardı."

Görüldüğü üzere ev, sokak, mahalle ve kent gibi mekânın farklı seviyeleri ile kurulan ilişkide sadece kentsel yapılar değil mekâna gömülen hatıralar, mekânla bağdaştırılan duygular ve mekânın bizi kavuşturduğu insanlar da yerini almaktadır. Yaşlı göçmenin mekânla kurduğu ilişkinin "ne buralı ne oralı olmak" ile "hem buralı hem oralı olmak" arasında gidip geldiği düşünülebilir. Çünkü yaşlanma süreci boyunca mekâna atfedilen bu değerler bir çırpıda yenileri ile değiştirilemeyebilir. Artık iklim değişikliği kaynaklı zorunlu göçün de gündemde yerini almaya başladığı dünyamızda, yaşlı göçmenlerin mekân temelli ihtiyaçlarını daha sık konuşacağımız ortada. Kriz önleyici politikaların ve iyi uygulama örneklerinin sosyal içerme ve uyumu da hesaba katarak yaşlı göçmenlerin barınma ve kent hakkını masaya yatırmasını temenni ediyoruz.

Kaynakça

Göregenli, M. 2010. *Çevre Psikolojisi.* 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A. (2007). German-Turkish Transnational Space: A Separate Space of Their Own. *German Studies Review*, 30(3), 1-20.

Marquez, G. G. 2010. *Yüzyıllık Yalnızlık.* 42. Baskı. İstanbul: Can.

İkea. "Kiralık dairenizi kişiselleştirmeniz için birkaç küçük ipucu". Çevrimiçi Erişim: 26.03.2023.
https://www.ikea.com.tr/iyi-fikirler/kiralik-dairenizi-kisisellestirmeniz-icin-birkac-kucuk-ipucu

Pinterest. "Warm and homey ways to decorate a nursing home room". Çevrimiçi Erişim: 26.03.2023.
https://tr.pinterest.com/pin/warm-and-homey-ways-to-decorate-a-nursing-home-room-nursinghomeroom-decorating--375980268866915196/

Vice News. "Searching for eartquake survivors in Turkey & Syria". Yayınlanma tarihi 18.02.2023.
https://www.youtube.com/watch?v=7WD4d4GjOrc. Çevrimiçi Erişim: 26.03.2023.

Fotoğraf: Filipp Romanovski

DİJİTAL EŞİTSİZLİKLERDEN DİJİTAL KAPSAMAYA: YAŞLILARIN DİJİTAL DÜNYA VE TOPLUMSAL YAŞAMA DAVET EDİLMESİ

Laptoplarımızı, tabletlerimizi ve akıllı telefonlarımızı artık 7/24 neredeyse hiç kapatmadan kullanıyoruz. McLuhan "araç mesajdır" derken, belki de günümüzü öngörmüştü. Sosyal medya uygulamalarının iletişim, eğitim, iş ve alışveriş için kullanımı pandemi döneminde gündelik yaşantımızın ayrılmaz parçası haline geldi. Şimdi de bu alışkanlıklarımız devam ediyor. Bizim kuşağın bir şekilde öğrendiği bu kullanım pratiklerine, Z kuşağı içinde doğdu. Pekiyi 65 + yaş grupları?

MUTLU BİNARK*

19 DAKİKA

Dijital eşitsizlik, iletişim teknolojilerine ve ağ bağlantılı iletişim ortamlarına sahiplik, erişim ve kullanım konusunda toplumdaki bazı grupların dışlanmışlıklarını açıklar (https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/dijital_esitsizlik). Dijital eşitsizliğin üç düzeyi söz konusudur: birinci düzey eşitsizlik, araç ve ortamlara kullanım ve erişim olanağına sahip olmamaktan; ikincil düzey eşitsizlik, araçlar sahip olunsa ve erişim olanağı olunsa dahi kullanım beceri ve yetkinliği yoksunluğundan kaynaklanır; üçüncü düzey eşitsizlik, araç ve ortamların kullanımının kişinin yaşamına olumlu getirisi diğer bir deyişle faydaları ile ilgilidir. Dijital eşitsizlik çalışmaları, dijital bölünme veya dijital uçurum adıyla literatürde bilinen çalışmaları da kapsar. Konuya ilişkin literatürdeki ilk çalışmalar ülkeler arasındaki dijital uçuruma, birincil düzey eşitsizliklere işaret etmiştir. Ardından kadınlar ve erkekler, çocuklar ve gençler arasındaki

* *Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi Radyo TV ve Sinema Bölümü*

Fotoğraf: Andreea Popa

Fotoğraf: Jonathan Cooper

dijital uçurum, toplumda etnik gruplar ve ırklara dayalı ortaya çıkan birincil ve ikincil düzey eşitsizlikler araştırmalarda gündeme taşınmıştır (Ragnedda, 2020). Yaşlıların konumu dijital eşitsizlik literatüründe 2010'lu yılların sonundan itibaren ele alınmaya başlamıştır. Türkiye'de bu konuda TUİK istatistiklerinin ikincil okunması üzerinden ya da mikro veri seti üzerinde gerçekleştirilen çoğunlukla nitel araştırmalar mevcuttur.

Pandemi döneminde Türkiye'de yaşlı nüfusun evlerine zorunlu olarak kapatılması, yaşlıların iletişim teknolojileri ile ne yaptıkları konusunu araştırma gündeminde daha görünür kılmıştır. Bu konuda TÜBİTAK'ın pandemi döneminde desteklediği sosyal bilim araştırmaları (Binark, Arun, Özsoy, Kandemir, Şahinkaya 2020; Kılıç, Özdemir, Gençtürk Hızal, Aktaş, 2021; Arun, Binark, Özsoy-Taylan, Kandemir, Şahinkaya, 2022) literatür açısından önemlidir.

YAŞLILARIN DİJİTAL SERMAYE SAHİPLİĞİ

Dijital eşitsizliklerin farklı düzeylerini ölçmek için Bourdieu'nun kültürel, ekonomik ve sosyal sermaye kavramlarından beslenilerek dijital sermaye kavramı (Ragnedda ve Riu, 2020) geliştirilmiştir. Dijital sermaye, fiziksel dünyada ve dijital dünyada varoluşumuzu birbirine bağlayan bir sermaye türüdür. Tüm yaşantımız boyunca sahip olduğumuz sermaye yeni medya ve sosyal

medya uygulamaları kullanımını etkileyen sermaye tahvil edilir ve dijital sermaye hacmimiz de fiziksel dünyadaki varoluşumuza tekrardan tahvil edilir. Dijital sermaye hacmi görüldüğü üzere, dijital eşitsizliklerin yaşam döngüsü içerisinde biriktirildiğini gösterir. Dolayısıyla dijital eşitsizlikler yalnızca iletişim araçlarına sahiplik ve ağ dolayımlı ortamlara erişim sorununun çözülmesi ile ortadan kaldırılmaz. Kişinin yaşamı boyunca biriktirdiği ve biriktireceği sermaye türlerinin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Özlüce dersek, toplumsal yaşamda gelir dağılımı eşitliğinin, eğitim, sağlık, barınma gibi temel hizmetlerinde eşitliğin sağlanması gerekmektedir.

Yaşlıların dijital sermaye sahipliğine gelecek olursak, Türkiye'de gerek merkezi yönetimin gerekse belediyelerin ihmal ettiği bir konu olarak karşımıza çıkar. Yaşlılara yönelik hizmetler sağlık ve bakım döngüsüne sıkışmış görünmektedir. Yaşlıların sağlık hizmetleri ve bakımı konusu önemli sosyal sorunlardandır. Ancak yaşlıların toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik yaşama katılma hakları bu çerçevede bakıma muhtaç kişilere indirgenerek özne olma durumları göz ardı edilmektedir. Yaşlıların toplumsal yaşamın her alanına kapsayıcı sosyal politikalarla katılıma davet edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dijital eşitsizlikler literatüründeki yeni bir kavram kullanımına dikkat çekelim: dijital kapsama. Dijital kapsama, toplumun farklı nüfus gruplarının, toplumsal cinsiyetin, etnik grupların, kırsalın ve kentin iletişim teknolojilerine sahiplik, erişim ve kullanım becerisi, fayda sağlama temelinde eşit olanak ve haklara sahip olması demektir. Dijital kapsama dijital sermaye yoksulluğunu ortadan kaldırırken, kişinin kamusal alana da eşit haklara sahip yurttaş olarak katılımını güçlendirir. Bundan ötürü dijital kapsayıcı toplum politikalarının kısa ve uzun vadede, merkezi kamu yönetimi, yerel yönetimler ve STÖ'ler tarafından geliştirilmesi gereklidir. 6 Şubat 2023 tarihinde 10 ilimizi ve 13 milyon nüfusu kapsayan deprem ve onunla birlikte ortaya çıkan yıkım, dijital kapsayıcılığa yönelik toplumsal politikanın ne kadar gerekli olduğunu bir kere daha ortaya koymuştur. Güçlü ve ikame olanaklarına sahip iletişim altyapısına sahip olmak ve dijital okuryazarlık becerisinde yetkinlik gibi.

> **“Dijital kapsama dijital sermaye yoksulluğunu ortadan kaldırırken, kişinin kamusal alana da eşit haklara sahip yurttaş olarak katılımını güçlendirir.”**

YAŞLI NÜFUSA DİJİTAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

Yaşlılara gelince, bu nüfusun yaşlarından dolayı iletişim teknolojilerini kullanamadıklarına yönelik biyolojik determinist bir bakış açısı toplumsal yaşamda hakimdir. Oysa yaşlılar yeni iletişim teknolojilerini ve sosyal medya uygulamalarını ya sahip olmadıkları, erişemedikleri için ya da sahip olsalar bile nitelikli kullanım becerisi kazanamadıkları/kazandırılmadığı için kullanamamaktadır. Üstelik sosyal medya uygulamaları sürekli güncellenmekte, yeni hizmetler sunan yeni uygulamalar yaşamımıza girmektedir. Deprem ile birlikte yeni uygulamaların gündelik hayatımıza girdiğini hemen anımsarsak, bu uygulamaları indirmek, var olanları güvenli bir şekilde kullanmak için güncellemek, hat-

ta Türkiye'de basına ve internet haberciliğine, sosyal medyaya yönelik yönetişimin sansür odaklı niteliği göz önüne alındığında VPN dahi kurmak gerekmektedir. Pandemi ve afet durumlarında e-devlet ve e-nabız gibi web siteleri ve uygulamaları üzerinden kamu yönetiminin yurttaşlara sunduğu hizmetlere erişmek acil önem kazanmıştır. Bu nedenle e-devlet ve e-nabız gibi uygulamaların güncel tutulması ve kullanım becerisinin edinilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de güncel ve makro veri seti ile çalışan bir araştırmanın bulgularına göre, sınıfsal konum ve toplumsal cinsiyet kesişiminde bakıldığında yaşlıların medya ve yeni medya repertuvarların dar olduğu, dijital sermaye hacimlerinin de düşük olduğu görülmüştür (Arun, Binark, Özsoy-Taylan, 2022). Pandemi döneminde nitelikli enformasyona ulaşmanın zaruri olduğunu anımsarsak bu araştırmanın bulguları yaşlı nüfusun özel alanlarında yalıtıldıklarını, birikimsel eşitsizliğin medya ve yeni medya kullanımını da tahvil edildiğini göstermiştir. Kültürel ve ekonomik sermaye hacmi azaldıkça, nitelikli enformasyona ulaşma becerisi de azalmaktadır. Türkiye'de yaşlı nüfusun medya repertuvarını televizyon ve tv. akışı; yeni medya sahipliği var olduğunda da yeni medya diyetlerini Facebook ve WhatsApp oluşturmaktadır. Enformasyon teyit becerisi özellikle yeni medya repertuvarına sahip olan yaşlılarda çok düşüktür (Binark, Arun, Özsoy, Kandemir, Şahinkaya, 2020). Bu durum şu göstermiştir, yaşlı nüfusa sınıf, toplumsal cinsiyet ve yaşanılan yer farklılıklarını gözeterek dijital okuryazarlık eğitimleri verilmesi gerekmektedir.

> **"Yaşlılar yeni iletişim teknolojilerini ve sosyal medya uygulamalarını sahip olmadıkları, erişemedikleri ya da nitelikli kullanım becerisi kazanamadıkları/kazandırılmadığı için kullanamamakta."**

DÜNYADAN ÖRNEKLER

İletişim çalışmaları alanında Emeritus Profesör Annabelle Sreberny'nin İngiltere'deki pandemi nedeniyle kapatılma sırasında deneyimlerini anlattığı yazısında, yaşından dolayı kırılgan nüfus içinde görüldüğünü ve toplam 8 haftasını evinde tek başına geçirdiğini belirtir (2021). Sreberny dijital okuryazardır, beyazdır, orta-üst sınıfa mensuptur, kültürel sermayesi hacimlidir, yaşadığı ev kendisine aittir, düzenli bir geliri vardır. Tüm bu sahiplikler ve birikimler pandemi öncesinde olduğu gibi pandemi sırasında da onun ayrıcalıklı konumunu devam ettirmesine zemin hazırlar. Pandemi öncesinde, nasıl bir tur grubu ile Hindistan'da Racastan eyaletine müzik deneyimi için gidebiliyorsa, pandemi sırasında da Instagram'da Racastan'da ziyaret ettiği bir müzik ailesinin performansını izleyebilmekte, Zoom toplantılarına katılabilmekte, Zoom'dan hobisiyle ilgili bir dersi takip edebilmekte, YouTube'dan NY'dan Met operalarını, Viyana Senfoni'yi takip edebilmekte, sosyal medyadan Black Lives Matter'a destek verebilmektedir. Araştırmacı kendi ayrıcalıklı konumunun farkındadır ve şu tespiti yapar:

"Ancak, İngiltere'de bile eşitsiz olduğu iyi belgelenmiştir. Maliyet ve yetersiz altyapı nedeniyle dijital erişim [yetersizliği] birçok ailenin çevrimiçi dersleri kullanamamasına ve diğer kaynaklara erişememesine yol açtı; bundan ötürü geniş bant erişim yoksunluğu küresel bir dina-

mik olan sınıf ayrımını daha da kötüleştirdi. Yaşlı insanlar Covid tarafından kesintiye uğrayan aile ve sosyal ilişkileri yeniden inşa etmek için bu tür dijital araçları kullanmayı öğrendikçe, yaşa dayalı mevcut dijital uçurumun daha da kötüleşmediği o kadar net değil. Benim için ise, fiziksel olarak temas ettiğim etkileşim alanı daralırken, dünyayla bağlantı kurma olasılıklarım genişledi. Kültür oturma odama aktı." (2021: 891).

İtalya'nın Milano kentinde 16 ay süren ve Ageing with Smartphones in Urban Italy (2021) adıyla açık erişimde yayınlanan etnografik araştırmasında Shireen Walton, farklı toplumsal gruplardan yaşlıların yaşamında akıllı telefonların yaşama eşlik eden bir işleve sahip olduğunu tespit eder, özellikle pandemi döneminde endişe hissiyle baş etmelerinde ve enformasyona erişmelerinde WhatsApp gruplarının olumlu rolü olduğunu belirtir. İtalya Teknoloji İnovasyon ve Dijitalleştirme Bakanlığı, pandemi döneminde "Dijital Dayanışma" kampanyası düzenlemiş, daha hızlı internet erişimini desteklemiş, çevrimiçi gazetelere ve e-öğrenme platformlarına erişim sağlamıştır. Bu çerçevede Akıllı Kent olan Milano'da da, "Dijital Dayanışma" kampanyası yaşlı nüfus tarafından etkin bir şekilde yaşama geçirilmiştir. Daha çeşitli, zengin yeni medya repertuvarına ve enformasyonu doğrulama becerisine sahip olmak yaşlıların yalnızca dijital dünyadaki varoluşlarını değil, fiziksel dünyadaki varoluşlarını da zenginleştirmektedir. Tam aksi durumda da yoksullaştırmaktadır.

Fotoğraf: Georg Arthur Pflueger

Pandemi döneminde Tokyo'da Nakano, Shibuya gibi bazı ilçe belediyelerinin ilçelerinde yaşayan yaşlılara yönelik tablet dağıtımı yaptıklarını ve kullanım becerilerini arttırmaya yönelik çalışma yaptıklarını biliyoruz. Keza e-sağlık uygulamaları pandemi döneminde dünyada yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu konuda, dünyanın en yaşlı nüfusuna sahip ülkelerden Japonya'da yaşlıların dijital olarak kapsanmadığına yönelik tespit dikkat çekicidir:

"…. yaşlıların çevrimiçi tıbbi hizmetleri kabul etmesini sağlamada zorluklar vardır. Japonya'da İçişleri ve İletişim Bakanlıkları tarafından İnternet kullanımı hakkında yapılan araştırmaya göre, 2017'de 70 yaş ve + Japon nüfusunun yarısından azı interneti kullanırken, 13 -59 yaş arasındaki kişilerde bu oran %90'ın üzerindedir. Çevrimiçi tıbbi hizmetler, tıbbi hizmetlerin telefon, kişisel bilgisayar ve cep telefonu gibi her türlü iletişim aracı kullanımıyla sağlanmasını içerir. Yaşlılar için çevrimiçi tıbbi hizmetlerin erişilebilirliğini artırmak için dijital okuryazarlıktaki boşluğu kapatmak ve/ya da doktorlarına danışmada ve ilaçlarını teslim etmede basit bir yaklaşımı teşvik etmek için çaba gösterilmesi gerekmektedir." (https://www2.deloitte.com/jp/en/pages/life-sciences-and-healthcare/articles/hc/en-hc-covid19-02.html)

Fotoğraf: Joseph Chan

Japonya'da yurttaşlar için e-devlet uygulaması çipli bir kart olan My Number Card uygulaması ile yaşama geçirilmiştir. My Number Card'ın şimdilik vergi, sosyal güvenlik ve doğal afet durumunda kullanılması söz konusudur. Akıllı telefonlara entegre Mynaportal uygulamasını indiren olan yurttaşlar, bu kartı taşımadan işlem yapabilmektedir. Ancak Japonya'da 59 üstü kişilerin dijital okuryazarlık becerileri, bilgisayar, akıllı telefon sahipliği kartın herkes tarafından eşit bir şekilde kullanılmayacağına ilişkin sorunu oluşturmaktadır. Buna karşın Danimarka'da tüm yurttaşlara 2012 yılından bu yana kamu kurumları e-posta ile bilgi vermektedir. Bunun arkasında yaşlıların dijital olarak kapsanmasına yönelik kamunun ve yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği düzenli eğitimler yatmaktadır (https://www.nikkei.com/article/DGXZQOUB23C0Y0T21C22A2000000/). E-devlet uygulamalarının kullanımı kamu ve yerel yönetimlerde dijital dönüşüm politikasının giderek kaçınılmaz hale gelmiştir. Hizmetlere erişmek, iş takibi yapmak, kimlik ve eğitim bilgilerini doğrulamak, emeklilik, veraset vb. işlemler için e-devlet uygulamasını kullanmak gerekmektedir. Bu durumda e-devlet şifresi edinmek ve bunun güvenli bir şekilde güncellenmesi, akıllı telefonlara bu uygulamanın kurulması gereği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de de yaşlıların oldukça az bir kesimi kendi başına e-devlet işlemlerini yapmaktadır. Digital Poverty Alliance, özellikle araç bağımlı okuryazarlığın da dijital yoksulluğu beslediğine dikkat çeker. Bu bağlamda Türkiye'de çevrimiçi ortama akıllı telefonlarla erişim sağlandığını, araç bağımlılığının olduğunu söylemek mümkündür. Yaşlı nüfusta akıllı telefon ile internete bağlanmaktadır.

YEREL YÖNETİMLER VE STÖ'LERİN İŞ BİRLİĞİ

Türkiye'de yaşlıların sınıfı ve toplumsal cinsiyeti dijital okuryazarlığı, dijital sermaye hacmini belirleyen unsurlardandır. Bu durumda pandemi sırasında ve sonrasında bazı STÖ'lerin yerel yönetimlerle birlikte gerçekleştirdiği dijital kapsayıcılık eğitimleri örnek niteliği taşımaktadır. 65 + Yaşlı Hakları

Derneği'nin İstanbul'da Bağcılar, Bayrampaşa, Beşiktaş, Şişli ve Zeytinburnu Belediyeleri ile yaptığı dijital kapsayıcılık eğitimleri ve eğitici eğitimi önemli çalışmalardandır. (https://yaslihaklaridernegi.org/65-icin-dijital-kapsayicilik-ab-projesi-hakkinda/). Senex Dernek tarafından da "Dijital Yetkinlik Eğitimleri" geliştirilmiştir. Bu eğitimin amacı özellikle, yoksul, engelli, tek başına yaşayan yaşlı kadınların dijital becerilerinin arttırılmasıyla yaşam kalitesinin geliştirilmesini hedeflenmektedir. Antalya cityLAB koordinasyonunda Muratpaşa Belediyesinin iş birliğiyle 7 haftalık ilk eğitim 2022 yılında gerçekleştirilmiştir (http://www.senex.org.tr/tr/Blog/yasl-kadnlar-icin-dijital-yetkinlik-egitimleri-baslad/38). Sınırlı sayıda da olsa bu yerel yönetimler ve STÖ işbirlikleri örnekleri, yaşlılara yönelik dijital okuryazarlık eğitimi nasıl olmalı, kimler tarafından verilmeli vb. sorulara da ışık tutar.

Türkiye'den yerel yönetim ve STÖ'lerin birlikte işbirliğiyle gerçekleştirecekleri dijital kapsayıcılık eğitimleri ve atölyelerinin sayısının artması, içeriklerinin çeşitlenmesi ve güncellenmesi Türkiye'de yaşlıların toplumsal alana özne olarak katılmalarının yolunu açabilir. Kanımca dijital kapsama, yaşlı nüfusun sağlık ve bakım söylemi ve alanı içine hapsedilmesinden kurtarabilir, toplumsal politika yapımında öznenin kendisinin sesini duyurmasına olanak sağlar.

Son olarak şu hususunda altının çizilmesi önemlidir: sosyal medya uygulamalarının altyapı veya hizmet platformu şeklinde var olan sahipleri, bu uygulamaları kullananların verileri üzerinden birikim rejimini üretmektedir. Verileştirme ve algoritmik kürasyon, sosyal medyada ne yaptığımızı analiz ederek, ne yapabileceğimizi öngörerek kişiselleştirilmiş içerikler sunarak, kişiye beğeni, takip, dinleme, izleme, alış-veriş listesi sunarak, görünmez bir şekilde eşitsizlikleri yeniden inşa ederler. Dijital yetkinliklerin ve kullanım sonucu elde edilecek faydanın geliştirilmesi, kişinin dünyadaki eşitsizliklere karşı da güç kazanmasını sağlayabilir. Bu nedenle, dijital kapsama politikaları ve uygulamalarında yaşlı nüfusun sürekli ve güncellenen eğitimlere, seminerlere gereksinimi vardır. Bunun dilinin, şeklinin de hak odaklı bir bakışı merkeze alarak hazırlanması önerilir.

Kaynakça

Arun, Ö. , Binark, M. , Taylan, D. Ö. , Kandemir, B. & Şahinkaya, G. (2022). Yaşlıların Toplumsal Sınıfı, Dijital Sermayeleri ve COVID-19 Salgınında Bağlantıda Kalma Pratikleri. İstanbul University Journal of Sociology , 42 (2) , 387-410 . DOI: 10.26650/SJ.2022.42.2.0016

Binark, M., Arun, Ö., Özsoy, D., Kandemir, B., & Şahinkaya, G. (2020). Covid-19 sürecinde yaşlıların enformasyon arayışı ve enformasyon değerlendirmesi proje raporu (Proje no. 120k613). TÜBİTAK. https://app.trdizin.gov.tr/proje/TWpFME9EYzM/covid-19-surecinde-yaslilarin-enformasyon-arayisi-ve-enformasyon-degerlendirmesi

Kılıç, N. P., Özdemir, B. P., Gençtürk Hızal, S., Aktaş, M. (2021). Covid-19 pandemisinde iletişimsel ihtiyaçlar, beklentiler ve deneyimler üzerine nitel bir araştırma: 65 yaş ve üzeri Ankara örneklemi. Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences , (60), 127-155.

Ragnedda, M., Ruiu, M. L. (2020). Digital capital: A Bourdieusian perspective on the digital divide. Bingley, Emerald Group Publishing.

Ragnedda, M. (2020). Enhancing digital equity: Connecting the digital underclass. Berlin, Springer Nature.

Sreberny, A. (2021). My Room With a World View: Aging and the Paradoxes of Covid 19, Qualitative Inquiry, 27(7) 887–894.

Walton, S. (2022). https://blogs.ucl.ac.uk/assa/2022/07/05/digital-care-and-community-in-milan-and-beyond/

https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/dijital_erisim

https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/dijital_esitsizlik

https://www.japantimes.co.jp/news/2021/11/20/national/social-issues/smartphone-lessons-elderly/

http://www.senex.org.tr/tr/Blog/yasl-kadnlar-icin-dijital-yetkinlik-egitimleri-baslad/38

https://yaslihaklaridernegi.org/65-icin-dijital-kapsayicilik-ab-projesi-kitapcigi/

https://www2.deloitte.com/jp/en/pages/life-sciences-and-healthcare/articles/hc/en-hc-covid19-02.html

https://www.nikkei.com/article/DGXZQOUB23C0Y0T21C22A2000000/

KAPSAYICI VE ADİL BİR İKLİM POLİTİKASI BAĞLAMINDA YAŞLILIĞIN ÖNEMİ VE YAŞLI BİREYLERİN DURUMU

İklim değişikliğinin etkilerinin şiddetlenmesiyle birlikte dünya nüfusunun da giderek yaşlanması, risk altındaki yaşlı nüfusu iklim çalışmalarının odağına koymaktadır. Yaşlı bireylerin kırılganlıklarının ve zarar görebilirliklerinin azaltılması ile dirençliliklerinin arttırılmasına yönelik eylemler, kapsayıcı ve adil bir iklim politikasının yerelde etkin bir şekilde geliştirilmesi ve uygulanmasıyla mümkün olabilecektir

BEGÜM SAKAR*, OSMAN BALABAN**

16 DAKİKA

İklim krizi tüm dünyayı etkileyen, ülkeleri, toplumları ve hatta aynı yerleşmede yaşayan farklı toplulukları farklı seviyelerde etkileyen küresel bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Dünyanın pek çok farklı kentinde her yaş grubundan insanlar iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine maruz kalırken özellikle yaşlılar daha ağır sonuçlar yaşamaktadır. İklim değişikliğinin etkilerinin şiddetlenmesi ile birlikte dünya nüfusunun da giderek yaşlanması, risk altındaki yaşlı nüfusu iklim çalışmalarının odağına koymaktadır.

İKLİM KRİZİ, YAŞLANAN TOPLUMLAR VE KENTLER

Günümüzde nüfusun yaşlanması ve kentleşme, küresel ölçekte demografik dönüşümlere neden olan başlıca etkenlerdir. Dünya nüfusu, azalan doğurganlık oranları, artan ortalama yaşam süresi ve sağlık hizmetlerindeki gelişmeler gibi faktörlerin etkisiyle giderek yaşlanmaktadır. Birleşmiş Milletler'e göre, 2020 yılında yaklaşık 740 milyon olan 65 ve üzeri yaştaki birey sayısının, diğer bir ifadeyle yaşlı nüfusun, 2050 yılında iki kat artarak 1,6 milyara çıkması beklen-

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, begums@metu.edu.tr
** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, obalaban@metu.edu.tr

Fotoğraf: Olivier Chatel

Fotoğraf: Cristina Gottardi

mektedir. 2070 yılına yönelik tahminler ise, yaşlı nüfusun 2 milyara varacağını ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının %9'dan %19'a çıkarak dünyada yaşlı nüfus oranının iki kattan fazla artacağını göstermektedir (UN World Population Prospects, 2022). Gelecekte her beş kişiden birinin yaşlı bireylerden oluşacağı toplumlarda, yaşlı nüfusun sorunlarının ve ihtiyaçlarının kentsel politikalar bağlamında ön planda tutulması giderek önem kazanacaktır.

Yaşanan demografik değişimlere paralel olarak kentsel alanlarda yaşayan yaşlı bireylerin sayısı da giderek artmaktadır. 2050 yılına kadar dünya nüfusunun en az üçte ikisinin, diğer bir ifadeyle yaklaşık 7 milyar insanın, kentsel alanlarda yaşayacağı tahmin edilmektedir (UN World Urbanization Prospects, 2018). Giderek artan yaşlı nüfusa ev sahipliği yapan kentler, küresel iklim krizinin de odak noktasında yer almaktadır. Nüfusun yoğunlaştığı, yüksek oranda enerji tüketiminin gerçekleştiği ve üretim ve tüketim faaliyetleri sonucunda küresel sera gazı emisyonlarının %70'inden sorumlu olan kentler, iklim krizine önemli ölçüde yol açmakta ve aynı zamanda iklim değişikliğinin sonuçlarından en çok etkilenen mekanlar haline gelmektedir (UN-Habitat, 2011). İklim krizinin hem sorum-

lusu hem mağduru konumundaki kentlerin, barındırdıkları nüfusun demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine bağlı olarak iklim değişikliğine karşı kırılganlık seviyeleri değişmektedir (Balaban vd., 2021). Yaş, sağlık durumu, sosyal faktörler ve kaynaklara erişim açısından toplumun dezavantajlı kesimleri arasında yer alan yaşlı bireyler, iklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız durumda olabilmektedir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KENTLERİ VE TOPLUMLARI NASIL ETKİLİYOR?

İklim değişikliğinin yaygın gözlenen ve insan yerleşmelerini tehdit eden olumsuz etkileri arasında deniz seviyesinde yükselme, sıcak hava dalgaları, kuraklık ve su kıtlığı, orman yangınları, hava kirliliği, sel ve taşkınlar, şiddetli yağışlar ve fırtınalar gibi aşırı hava olayları yer almaktadır (IPCC, 2007). İklim değişikliği ile sıklığı ve şiddeti artan aşırı hava olaylarından kaynaklı afetler, kentler için büyük bir tehdit unsuru haline gelmiştir. İklim değişikliği, kentsel alanlarda sağlık, barınma, ulaşım, yaşam maliyeti ve geçim kaynakları ile ilgili olarak yaşamın tüm yönlerini etkileyebilmektedir. Afetlerin kentsel alanlarda fiziksel etkilerinin yanı sıra, insan hayatını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen sosyo-ekonomik etkileri, kamu sağlığını tehdit eden

> **“Yaşlılıkta bireyler, hastalıklara karşı daha duyarlı hale gelmekte, sağlık hizmetleri ve diğer temel hizmetlere erişimde güçlük çekmekte ve iklim değişikliğine uyum sağlama ve afetlerle başa çıkma kapasiteleri ile ilgili zorluk yaşamaktadır.”**

ve hatta can kaybına yol açan yıkıcı sonuçları bulunmaktadır. Bu kapsamda, Dünya Sağlık Örgütü iklim değişikliğinin çok boyutlu etkileri göz önüne alarak iklim değişikliğini insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük sağlık tehdidi olarak tanımlamıştır (WHO, 2021).

Deniz seviyesinde yükselme, kıyı kentlerinde yerleşimlerin sular altında kalmasına, arazi kullanımlarının ve ekonomik faaliyetlerin zarar görmesine yol açmaktadır. Aşırı ve ani yağışlardan kaynaklanan sel ve taşkınlar, kentlerde pek çok yaşamsal altyapının ciddi seviyede zarar görmesine yol açmakta ve yerleşik nüfusun yaşamını tehlikeye sokmaktadır (Balaban vd., 2021). Örneğin 2021 yılında Ağustos ayında Batı Karadeniz bölgesinde Bartın, Kastamonu ve Sinop şehirlerinde sağanak yağışlardan kaynaklı çayların taşmasıyla birlikte meydana gelen sel ve su baskını, birçok binanın yıkılmasına yol açmış, bölgede toplam 82 kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır (Wikipedia, 2021). İklim değişikliğinin etkilerinden bir diğeri olan sıcak hava dalgaları, yapılı çevrenin yoğun ve yeşil alanların yetersiz olduğu kentsel alanlarda sağlık sorunlarında ve ölüm oranlarında artışa neden olmaktadır. Özellikle kronik hastalığı olan yaşlılar sıcaklık artışlarında yüksek risk altındadır. Örneğin, 2003 yılı yaz aylarında Avrupa kentlerini etkileyen sıcak hava dalgası, Fransa'da 15 binden fazla kişinin ölümüne neden olmuştur (Fouillet vd., 2006). Çoğunlukla yalnız yaşayan ve kronik hastalığa sahip yaşlıların sıcak çarpmasından kaynaklı ölümleri, yaşlı nüfusun savunmasızlığını ortaya koymuştur.

KENTİN KIRILGAN VE SAVUNMASIZ BİREYLERİ: YAŞLILAR

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden orantısız bir biçimde etkilenenler toplumun en savunmasız ve en kırılgan kesimini oluşturmaktadır. Kırılganlık düzeyi yaş, cinsiyet, etnik köken, engellilik ve gelir seviyesi ile ilişkili faktörlere bağlı olarak daha da artar (UNDP, 2020). Kırılgan gruplar arasında yer alan yaşlı insanlar, iklim değişikliğinin etkilerine karşı oldukça savunmasız ve dayanıksız durumdadır. Yaşlılık ile kırılganlığı artıran diğer faktörlerin bir aradalığında ise yaşlı bireylerin (yaşlı kadınlar, engelli ve yoksul yaşlılar, vb.) kırılganlığı daha da derinleşmektedir (UNECE, 2022). Yaşlılıkta bireyler, hastalıklara karşı daha duyarlı hale gelmekte, sağlık hizmetleri ve diğer temel hizmetlere erişimde güçlük çekmekte ve iklim değişikliğine uyum sağlama ve afetlerle başa çıkma kapasiteleri ile ilgili zorluk yaşamaktadır (UN ESCAP, 2022).

Yaşlı bireylerin iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine karşı özellikle savunmasız olmalarının başlıca nedenleri arasında; yaşlandıkça vücudun maruz kaldığı olumsuz koşulların etkilerini telafi edebilme kapasitesinin düşmesi, bağışıklık sisteminin zayıflaması, mevcut hastalıklarını daha da kötüleştiren sıcaklık artışı ve hava kirliliği gibi iklim tehlikelerine karşı daha duyarlı sağlık koşullarına sahip olmaları ve aşırı hava olaylarından kaynaklı afet sırasında ve sonrasında zarar görebilirliklerini arttıran kısıtlı hareket kabiliyetlerine sahip olmaları yer almaktadır. (EPA, 2022; Gamble vd., 2016) Ayrıca, kronik hastalıklar, işitme ve görme kayıpları, algılama ve konsantrasyonun azalması, yalnızlık ve sosyal izolasyon hissi, hafızanın zayıflaması ve ağır tedavi gerektiren rahatsızlıklardan dolayı tıbbi bakıma ve ihtiyaçlarını gidermede yardıma gereksinim duyulması yaşlı bireylerin kırılganlığını arttırmaktadır (Bell vd., 2016).

> **“Yoksulluk ve yoksunluk, yaşlı nüfusun iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle baş edebilmek için gereksinim duydukları kurumsal hizmetlere ve hane düzeyinde alınması gereken önlemlere erişimlerini güçleştirmektedir.”**

Bunlara ilave olarak yaşlı nüfusun iklim krizi karşısındaki kırılganlığını artıran bir diğer unsur da yaşlılıkta yaygın olarak maruz kalınan yoksulluk ve yoksunluk durumudur. Yaşlı bireyler aktif çalışma yaşamında olmadıkları ve ağırlıklı olarak sabit emeklilik gelirine bağımlı oldukları için zamanla gelir düzeyleri düşmektedir. Bu da yaşlı nüfusun, dünyanın hemen her ülke ve kentinde, ciddi bir yoksulluk ve yoksunluk içinde yaşamak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Yoksulluk ve yoksunluk, yaşlı nüfusun iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle baş edebilmek için gereksinim duydukları kurumsal hizmetlere ve hane düzeyinde alınması gereken önlemlere erişimlerini güçleştirmektedir. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir husus da yaşanılan konutun niteliğidir. Yaşlı bireylerden oluşan hanelerin, gelir yetersizliği nedeniyle konutlarına gereken bakım, onarım ve iyileştirmeleri yapamadıkları bilinmektedir. Bu da yine yaşlı bireylerin olumsuz iklimsel olaylar karşısında kırılganlığını

Fotoğraf: Hyeonyoung Yang

artıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı yaşlı nüfusun çoğu, iklim değişikliğinden kaynaklı tehdit ve risklere maruziyet öncesinde hazırlıklı olma, afet anında daha az zarar görme ve afet sonrasında iyileşebilme için gerekli fiziksel, bilişsel, sosyal ve ekonomik kaynaklardan yoksun olabilmektedir. Dolayısıyla, bu tür savunmasız gruplar iklim değişikliğinden kaynaklı afetlere maruz kaldığında daha fazla kayıp yaşamaktadırlar (Balaban vd., 2021). Bu kayıpların azaltılması için ilgili kamu otoritesinin özel amaçlı çalışmalar yapması ve uygun önlemleri alması gerekmektedir. Bu durum, son yıllarda iklim siyasetinin ana eksenlerinden birisini oluşturan iklim adaleti açısından da önem taşımaktadır.

İKLİM KRİZİYLE MÜCADELEDE YAŞLILARIN ROLÜ VE İKLİM ADALETİ

İnsan yaşamını sağlık, gıda, su ve barınma gibi temel haklar kapsamında çok yönlü etkileyen iklim değişikliği esasen bir adalet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (OHCHR, 2021). İklim değişikliği, insan hakları ve sosyal adalet kavramlarının kesişiminde iklim adaleti perspektifinden ele alındığında (Lewis, 2016), kırılgan toplulukların zarar görebilirliklerinin mümkün olduğunca azaltılması önem kazanmaktadır. İklim politikaları tabanında giderek daha geniş bir yere sahip olan bu konuda, sıklıkla gündeme gelen temel politikalar yaşlı nüfusun iklim değişikliğine karşı kırılganlığının azaltılması ve iklim eylemlerine ilişkin süreçlere yaşlıların dahil edilmesidir. Bu kapsamda, iklim kriziyle mücadelede kırılgan gruplar arasında yer alan yaşlı nüfusun rolü oldukça önemlidir (UNECE, 2022).

Bireysel dirençliliğin artırılması ve yaşlıların bağımlı olduğu sağlık,

sosyal bakım ve barınma hizmetlerini sağlayıcı sistemlerin desteklenmesi kırılganlıklarını azaltmada önemlidir. Ayrıca yaşlı kişilerin ihtiyaçlarını, kırılganlıklarını ve baş edebilme kapasitelerini göz önüne alan, iklim değişikliğine uyum eylem planları ve afet riski azaltma planlarının entegre biçimde hazırlanması ve uygulanması gerekir (UN ESCAP, 2022). Birleşmiş Milletler Afet Riski Azaltma Ofisi (UNDRR) tarafından yayınlanan yaşlıların ihtiyaçlarının afet riski azaltımına dahil edilmesine yönelik raporda, yaşlı nüfusun afet ve iklim riskine yönelik çalışmalara dahil edilmesi, erken uyarı sistemlerinin yaşlılar tarafından erişilebilir, anlaşılabilir ve uygulanabilir olmasının sağlanması, afet sırasında ve sonrasında yaşlıları korumaya ve onların kayıp ve zararlarının azaltılmasına yönelik çeşitli politikalar yer almaktadır (UNISDR, 2014). Bu çerçevede ülkemizde; yaşlı nüfusun iklim değişikliği karşısındaki kırılganlığını azaltmak için yapılması gerekenlerin başında kapsamlı etki ve risk analizleri gelmektedir. Bu konudaki çalışmalar mevcut durumda yetersizdir. İklim değişikliğinin ülkemizdeki en yaygın etki ve sonuçlarının yaşlıları nasıl etkileyeceğinin, bu etkilerin yerel düzeyde nasıl farklılaştığının bilinmesi, doğru ve etkili eylem ve önlemlerin geliştirilmesini kolaylaştıracaktır.

Diğer yandan, yaşlıların iklim eyleminin aktif katılımcıları olmaları iklim kriziyle mücadeleye katkı sağlayacaktır. Öncelikle iklim değişikliğine ilişkin farkındalık, bilgi ve kaynak eksikliği gibi konulardaki bariyerlerin kaldırılarak ve ilgili platformlara yaşlıların dahil edilmesini sağlayarak yaşlı bireylerin potansiyelinden faydalanmaya ihtiyaç vardır. (Pillemer vd., 2021; UN ESCAP, 2022) Bu süreçte bir yandan da yaşlılara psikolojik destek sağlanması düşünülmelidir. Bu destek, yaşlı bireyleri yaşanması muhtemel sorunlara karşı ruhsal ve zihinsel olarak hazırlayacak ve böylelikle baş etme kapasitelerini artıracaktır.

> **“Yaşlıların iklim eyleminin aktif katılımcıları olmaları iklim kriziyle mücadeleye katkı sağlayacaktır.”**

Fotoğraf: Pierre Axel Cotteret

Yaşlı bireylerin yaşam süresince edindikleri tecrübelerini, yerele özgü bilgi ve birikimlerini aktarabilmesi, iklim risklerinin değerlendirilmesi ve iklim değişikliğine uyum sağlamaya yönelik eylem ve stratejilerin belirlenmesi süreçlerine katılabilmesi için anlamlı fırsatların yaratılması gerekir. Bu bağlamda kuşaklararası iletişim ve öğrenme çalışmaları da önem arz etmektedir. Yaşlı bireylerin gençler ve çocuklarla bir araya gelebilecekleri etkinlikler, genç nüfus açısından bilgi ve tecrübe aktarımına imkân sağlarken, yaşlı nüfus için de sosyalleşme ve dayanışma fırsatları sağlayacaktır.

Sonuç olarak, iklim krizinin, iklim değişikliğinin etkilerinden orantısız bir biçimde etkilenen yaşlılar için önemli bir risk unsuru olduğu açıktır. İklim değişikliğinin kentler ve toplumlar üzerindeki yıkıcı sonuçları göz önüne alındığında, yaşlılığın önemi ve yaşlı bireylerin iklim politikalarında önceliklendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda, yaşlı bireylerin kırılganlıklarının ve zarar görebilirliklerinin azaltılması ile dirençliliklerinin artırılmasına yönelik önerilen eylemler, ancak kapsayıcı ve adil bir iklim politikasının yerelde etkin bir şekilde geliştirilmesi ve uygulanması ile mümkün olabilecektir.

Kaynakça

Balaban, O., Özgür, B., Sakar, B. (2021). İklim Değişikliği, Göç ve Yerel Yönetimler, Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi II - Kitap 2, SKL International AB.

Bell, J.E., Herring, S.C., Jantarasami, L., et al. (2016). Ch. 4: Impacts of extreme events on human health. In: The impacts of climate change on human health in the United States: A scientific assessment. U.S. Global Change Research Program, Washington, DC, p. 104.

Fouillet, A., Rey, G., Laurent, F., Pavillon, G., Bellec, S., Guihenneuc-Jouyaux, C., et al. (2006). Excess Mortality related to the August 2003 Heat Wave in France. International Archives of Occupational and Environmental Health, 80(1), s. 16-24.

Gamble, J.L., Balbus, J., et al. (2016). Ch. 9: Populations of concern. In: The impacts of climate change on human health in the United States: A scientific assessment. U.S. Global Change Research Program, Washington, DC, p. 258.

IPCC (2007). Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden and C.E. Hanson, Eds., Cambridge University Press, Cambridge, UK, 976pp.

Lewis, B. (2016). Human rights duties towards future generations and the potential for achieving climate justice. Netherlands Quarterly of Human Rights, 34, 206-226.

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), (2021). Analytical study on the promotion and protection of the rights of older persons in the context of climate change (A/HRC/47/46). (https://www.ohchr.org/en/documents/reports/ahrc4746-analytical-study-promotion-and-protection-rights-older-persons-context)

Pillemer, K., Cope, M. T., Nolte, J. (2021). "Older People and Action on Climate Change: A Powerful but Underutilized Resource", HelpAge International. (https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/KPillemer_paper.pdf)

The United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), (2022). "Older Persons as Active Agents in a Changing Climate", United Nations International Day of Older Persons (UNIDOP) 2022. (https://unece.org/statistics/documents/2022/09/agendas/concept-note)

U.S. Environmental Protection Agency (EPA), (2022). "Climate Change and the Health of Older Adults". (Erişim tarihi: 15.03.2023) (https://www.epa.gov/climateimpacts/climate-change-and-health-older-adults#8foot)

UN International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR), (2014). "Charter 14 for Older People in Disaster Risk Reduction", Help Age International, UN Office for Disaster Risk Reduction. (https://www.unisdr.org/2014/iddr/documents/Charter14.pdf)

UNDP (2020). Human Development Report 2020, The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. (https://report.hdr.undp.org/)

United Nations (2018). World Urbanization Prospects 2018, Department of Economic and Social Affairs, Population Dynamics. (https://population.un.org/wup/Download/)

United Nations (2022). World Population Prospects 2022, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (https://population.un.org/wpp/Download/)

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat), (2011). Cities and Climate Change: Global Report on Human Settlements 2011. (https://unhabitat.org/global-report-on-human-settlements-2011-cities-and-climate-change)

United Nations, Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP) (2022). Climate Change and Population Ageing in the Asia-Pacific Region: Status, Challenges and Opportunities (https://www.unescap.org/kp/2022/climate-change-and-population-ageing-asia-pacific-region-status-challenges-and)

Wikipedia (2021). "2021 Batı Karadeniz sel felaketi". (Erişim tarihi: 13.03.2023) (https://tr.wikipedia.org/wiki/2021_Bat%C4%B1_Karadeniz_sel_felaketi)

World Health Organization (2021). Climate Change and Health. (https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health)

YAŞLILAR VE AFET YÖNETİMİNDE İYİ UYGULAMA ÖRNEĞİ: 65+ YAŞLI HAKLARI DERNEĞİ

65+ Yaşlı Hakları Derneği depremin yaralarını sararken "Yaşlı hakları odaklı bir dernek, bu denli ağır bir süreçte kırılgan bir grup için neler yapabilir?" sorusuna dernek uygulamaları üzerinden öneri geliştiriyor.

DR. FERHAN SANİYE PALAZ*

18 DAKİKA

Bu metni hazırladığımız günler, yaraların hala taze olduğu ve süreçle nasıl başa çıkılabileceği sorusunu hem kurumsal hem bireysel olarak yanıtlamak için "deneyim aktarımını" devam ettirdiğimiz bir döneme karşılık gelmekte. Depremin yaralarını sararken yaşlı odaklı bir hareket planı nasıl oluşturulabilir sorusu, bize yön verdi. Metnin amacı "Yaşlı hakları odaklı bir dernek, bu denli ağır bir süreçte kırılgan bir grup için neler yapabilir?" sorusuna kendi uygulamalarımız üzerinden öneri geliştirmektir.

65+ Yaşlı Hakları Derneği 2014 yılında sağlıklı ve aktif yaşlanmanın bireysel ve toplumsal düzeyde önemini ve gerekliliğini gören, yaşlılığa hak temelli yaklaşan, aralarında alanda uzman kişilerin de bulunduğu bir grup gönüllü tarafından kuruldu. 65+ bireylerin yanı sıra yaşlı yakınlarının ve yaşlılara hizmet verenlerin de görünür kılınması, haklarının tanımlanması, tanınması ve güçlendirilmesi için çalışmaktayız. Ülkemizde yaşlılıktan bahsederken "65+" tanımının yaygınlaştırılmasına katkı sağlamaktayız. Yaşlının haklarını ve hedeflerimizi tanımlarken hiçbir boşluk bırakmamayı hedefleyen derneğimizin odaklandığı çalışmalar arasında yaş ayrımcılığıyla mücadele, sağlık ve esenlik gereksinimlerinin hak

* 65+ Yaşlı Hakları Derneği Üyesi

bazlı karşılanması, uzun dönem bakım ekonomisi, yaşlı hukuku, geronteknoloji, yaşlılık ve finansal okuryazarlık ile suistimalden korunma ve afetlerde yaşlı odaklı planlama yer almakta.

GELECEĞE İLK NOT: NASIL BİR AFETLE KARŞI KARŞIYA KALDIK?

6 Şubat sabahı 04.17'de Pazarcık/Kahramanmaraş merkezli depremle sarsılan ülkemiz, aynı gün 13.24'te de Elbistan/Kahramanmaraş merkezli bir depremle yıkımı yaşadı. Suriye'de de etkili olan depremlerin üçüncüsü 20 Şubat'ta Defne/Hatay merkezli üçüncü bir sarsıntı ile devam etti. 14 Mart'ta açıklanan resmi verilere göre 48 bin 448 kişiyi kaybettik. Depremlerden 11 il etkilendi ve deprem bölgesinde toplam 90 bin 609 ağır hasarlı, acil yıkılacak ve yıkık bina olduğunu görmekteyiz.

Karşı karşıya olduğumuz ağır tablonun, bina tespit çalışmalarına 20 Şubat depremi sonrasında ara verilmesinin ve bazı bölgelerde yeniden tespit çalışması yapılmasının da gerektiği düşünüldüğünde her geçen gün daha da ağırlaşacağı açık. Ek olarak, az ve orta hasarlı binaların sahipleri de evlerine girememe korkusu yaşayarak "daha iyi durumdaki" meskenlere göç etmekte ve kendi evlerini de "daha kötü durumda olan binalardan gelenlere" bırakmakta. Bölgede önemli bir yaşam aranjmanı olarak karşımıza bağ evi, yazlık ev, köy evi gibi alternatif tercihlerin oluşu çıkmakta. Bu durumda deprem bölgesinde hayvancılık, fidancılık ve seracılık gibi bölgeye özgü geçim kaynaklarının olması da rol oynamakta. Yaşam aranjmanları, beklenen İstanbul depremi sonrasında afet yönetimi açısından önemli bir farklılığa da işaret etmekte.

Saha Ziyareti

Bu metnin hazırlandığı hafta yeni bir şok olarak 15 Mart sellerini de deprem bölgesinde çeşitli illerde tecrübe ettik. Sel felaketi de kent planlamasının yanı sıra afet sonrası atılan adımların hayati önemini bir kez daha görmemize neden oldu. 65+ Yaşlı Hakları Derneği olarak ilk depremden sonra 10. dakika itibari ile deprem bölgelerine, diğer pek çok sivil toplum kurumu (STK) gibi, çalışmalarımızı hem STK'lara özel açılan fonlarla sağladığımız aynî yardımlar hem de gönüllü işgücü bağlamında seferber ettik.

DEPREM SONRASI YAPTIĞIMIZ ÇALIŞMALARI NE MÜMKÜN KILDI?

Deprem sonrası uygulama örneklerinin oturduğu bağlamın anlaşılması için öncelikle deprem öncesi süreçteki çalışma mekanizmamızın, deprem sonrasında "hızlı ve çözüm odaklı uygulamalara" nasıl temel sağladığından bahsetmek gerekir. Derneğimiz pandemi öncesinde İstanbul'daki yerel yönetimlerde yaşlılık odaklı çalışmalar yürüten temsilcilerin aynı masa etrafında aylık buluşmalarla bir araya geldiği ve kendi çalışma bölgelerinde "65+

Saha Ziyareti

nüfusun sağlık ve sosyal iyi oluş halini yükseltme hedefli" çalışmalarını nasıl gerçekleştirdikleri konusunda "fikir ve deneyim paylaşımı" yaptıkları toplantılara ev sahipliği yapıyordu. Pandemi sonrasında bu toplantılar çevrimiçi ortamda Şanlıurfa, Malatya, Kahramanmaraş gibi deprem illerinden temsilcilerin de yer aldığı buluşmalara evrildi. Deprem sonrası çalışmalarda, hali hazırda sahip olduğumuz bu yerel ağın hayati bir katkısı oldu. İkincisi, deprem öncesinde odaklandığımız konular arasında yer alan yaş ayrımcılığıyla mücadele, sağlık ve esenlik gereksinimlerinin hak bazlı karşılanması, uzun dönem bakım ekonomisi, yaşlı hukuku, gero-teknoloji, yaşlılık ve finansal okuryazarlık ile suistimalden korunma ve afetlerde yaşlı odaklı planlama alanlarının yer alması çalışmalarımızı sevk etmemizde bize önemli bir temel sağladı. Bu iki mekanizma birleşerek derneğimize bir taraftan sahada aktif rol alan yerel yönetimler ve diğer taraftan da politika yapıcılara akademik bilgi sağlayan akademisyenlerle çalışma olanağı sağladı.

DEPREM SONRASINDA NASIL ORGANİZE OLDUK/ETTİK?

Depremin yol açtığı olağanüstü koşullarla birlikte çalışmalarımızın hızlandığı, faaliyetlerimizin çeşitlendiği, ağ kurma becerimizin test edildiği bir süreç tecrübe etmekteyiz. "Anlık değişen ihtiyaçları takip etmek" için üç ana kanaldan çalışmaktayız:

1. Yerelden ağımıza bilgi sağlayan belediye görevlileri, sosyal hizmetlere bağlı görevliler ve gönüllerimizden oluşan ağ üzerinden yerel talebi anında oluşturmak ve planlama yapmak.

2. İlk 30 gün boyunca STK'ların oluşturduğu afet platformunun kurduğu kriz masasına katılan dernek temsilcimiz ile koordinasyon sürecinde olmak. Sonrasında bu platformun yerini aşağıda açıklanan "saha ziyaretlerimiz" kapsamında geliştirdiğimiz yerel iş birlikleri almakta.

3. Üye ve gönüllülerimiz arasındaki hekim ve diğer sağlık çalışanlarına ek olarak, hem ülkemizden hem de farklı ülkelerden sağlık çalışanlarını da içeren bir ağ sayesinde finansal desteği noktasal ihtiyaçlara yönlendirmek.

SOMUT UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Bu üç adımla organize olduktan sonra depremin ilk saatlerinden

itibaren bölgeye yetişkin bezi ve tekerlekli sandalye gibi acil ihtiyaçları Elazığ'dan Malatya'ya giden hasta ambulanslarını yükleyerek ulaştırmaya başladık. İlerleyen günlerde çok çeşitli tıbbi malzemenin yanı sıra saç yıkama bonesi, balaban, tansiyon aleti, giyim malzemeleri ile çadır ve protein içerikli mama gönderimi tır ile yapıldığı gibi hali hazırda üçüncüsü planlanan saha ziyaretleri ile de gönüllülerimiz bölgeye idrar torbası, vücut yıkama lifi, dijital ateş ölçer, küçük pil gibi pek çok ek malzeme de götürmeye devam etmekte.

6 Şubat akşamı deprem bölgesinde yaşlılara müdahale eden gönüllüler için rehber niteliğinde bir yazılım için kolları sıvadık. Türkçe, İngilizce, Kürtçe ve Arapça dillerinde "yaşlı depremzede ile beraberken dikkat edilmesi gerekenleri" içeren bir broşür hazırlayıp dolaşıma soktuk. Mevcut yazılı materyallerimizin sonuncusu da "Afet Bölgesinde Yaşlı Olmak" başlığına sahip. Özetle yaşlı nüfusun heterojen yapısına uygun olarak 1) bilişsel bozulma nedeni ile durum değerlendirme kapasitesinde sınırlılık olanlar, 2) daha edilgen, görece pasif yaşam sürenler, 3) aktif, üretken, hayata karışanlar olmak üzere 65+ nüfusun ihtiyaçlarındaki farklılıklar açıklandı. Afet bölgesinde yaşlı ile iletişim kurarken dikkat edilmesi gereken-

ler paylaşıldı. Son olarak yaşlılarda yaygın olarak görülebilecek tepkiler de fiziksel yakınmalar, bilişsel değişimler, davranışsal sorunlar ve duygusal tepkiler olmak üzere dört boyutla sunuldu.

Tamamlanmış iki saha ziyaretinden ilki akut dönemde "ilk ihtiyaçların belirlenmesi, yerelde ilk temasların kurulması ve derneğin daha sonra sahaya gidecek ekiplerinin çalışma içeriği için bir yol haritası çıkarılması" amacı ile 23-24 Şubat'ta Elazığ üzerinden Malatya, Kahramanmaraş ve Adıyaman illerine gerçekleştirildi. İkinci saha ziyareti 3-5 Mart tarihlerinde Gaziantep ve Hatay özelinde gerçekleştirildi ve amaç "yaşlı nüfusun orta ve uzun vadedeki ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bölgede yerel ağlar geliştirilerek iş birliklerinin kurulması" olarak belirlendi. 17-19 Mart tarihlerinde Adıyaman ve Kahramanmaraş'a gerçekleştirilmesi planlanan Saha 3 ise 15 Mart'ta yaşanan sel nedeni ile 27-29 Mart tarihine ertelendi.

Sahalarda yer alan gönüllülerin tamamı derneğin gönüllüsü ya da üyesi olup bir kısmı yönetim kurulunda da yer almakta. Ekiplerin tümü yaşlanma ve yaşlılık konusunda tıp, hemşirelik, yaşlı bakımı, sosyal hizmet uzmanlığı, sosyoloji, gerontoloji, sağlık yönetimi, mühendislik ve gazetecilik gibi farklı mesleki arka planlara ve akademik bilgi birikimine sahip. Aşağıdaki tabloda tamamlanan iki sahada ziyaret edilen iller ve kurumlar yer almakta:

İL	KURUM
Kahramanmaraş	Necip Fazıl Eğitim Araştırma Oniki Şubat Sosyal Hizmet Merkezi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Müdürlüğü
Adıyaman	Adıyaman Üniversite Hastanesi Adıyaman Kapalı Yüzme Havuzu binası Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
Malatya	Malatya Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü/Malatya İtfaiyesi
Gaziantep	Gaziantep Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sağlık Hizmetleri ve Engelliler Daire Başkanlığı İslâhiye Kalyon Konteyner Kent İslâhiye AFAD Koordinasyon Merkezi Nurdağı Konteyner Kent
Hatay	Kırıkhan Çadır Kent Kırıkhan Sahra Hastanesi/Türkiye Eczacılar Birliği Çadırı Kırıkhan İBB Koordinasyon Merkezi Samandağ Subaşı Çadırkent Samandağ Karaçay Bucağı Sosyal Yardımlaşma Derneği Hatay Huzurevi Antakya Serinyol Mahallesi Teofarm

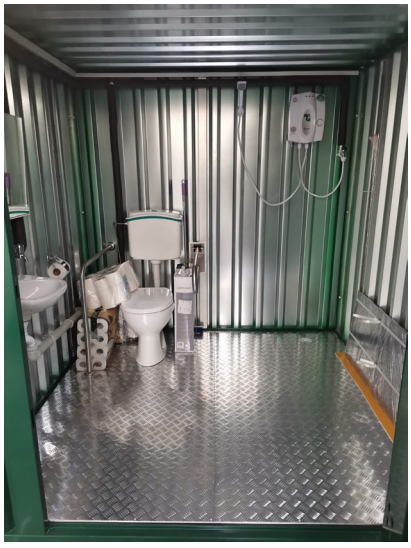
Saha 1 ve 2 deneyimi, akut dönem ve sonrasında (depremin 25. günü) yapılan ziyaretler arasındaki farkı görme imkânı sağlamakta. Saha 1'de eğitim ve araştırma hastaneleri ile üniversite hastanelerine yapılan ziyaretler, yaşlı ve engelli birimlerinin merkezi ve yerel yönetimler basamağından alınan bilgiler hem mevcut durumun anlaşılması hem de planlanan uygulamaların öğrenilmesi açılarından aydınlatıcı oldu. Konteyner kentlerin yapım aşamasında olduğu bu dönemde derneğin de bölgeye yolladığı tuvaletler için alt yapı çalışmaları gözlemlenmiş oldu. Bütün olarak bakıldığında Saha 2'de makro (merkezi yönetim ve yerel yönetim), meso (dernekler) ve mikro (yerel üreticiler) seviyede farklı aktörler ziyaret edildi. Böylelikle afet sonrası süreçte rol alan farklı sosyal aktörlerin "yönetişim şeması, karşılaşılan zorluklar ve öneriler" başlıklarında deneyimlerine dair bilgi toplanabildiği gibi, farklı aktörlerle iş birliği kurulması için girişimlerde de bulunulmuş oldu. Saha ziyaretleri yerel ihtiyaçların yerinde anlaşılması ve afet sonrası dönemde yapılan çalışmaların güncel olarak takip edilmesi ve derneğin sonraki adım(lar)ının belirlenmesinde önemli rol oynamakta.

Saha ziyaretleri henüz sahada iken yapılan ekip toplantısı ile değerlendirilmekte, sonraki saha için önerilere ek olarak orta ve uzun vade için de öneriler geliştirilmekte. Ardından çevrimiçi ortamda yapılan toplantılar ile rapor haline getirilerek dernek web sitesinde kamu ile paylaşılmakta. Konteyner kentlerde yaşlılar için evde bakım pratiklerinin öğretilmesi ve orta-uzun vadede bölgede yer alacak gönüllülerin yaşlı ile temasta dikkat etmesi gereken hususların belirlenmesi şeklinde özetlenebilir.

Saha ziyaretlerimiz sırasında yaşlı ve engelli depremzedelerin gerekirse refakatçi eşliğinde hijyen ihtiyaçlarını karşılayabileceği, rampa ile erişimi düzenlenmiş WC-Duş ünitelerine ihtiyaç olduğunu gördük. Fotoğrafta görüldüğü üzere, yaşlı ve engelli kullanımına uygun olarak tasarlayıp ürettik ve 15 merkezde (çadırkent ve konteynır kentlerde) kurulumunu tamamlayıp kullanıma açtık. Planlama aşamasından başlanarak özel ihtiyaçların gündeme alınması gerekmekte.

Devam eden uygulamalarımızdan biri de İstanbul içi Kredi ve Yurtlar Kurumunda kalan depremzedelerin ziyareti. İlkini 16 Mart'ta Büyükçekmece'de gerçekleştirdiğimiz bu ziyaretle yönetici ve görevlilerden süreç hakkında bilgi almanın yanı sıra depremzedelerle de konuşarak ihtiyaçları analiz etmekteyiz. Konu başlıkları arasında binaların mevcut yapısal olanaklarından doğan ihtiyaçlar, hijyen ve yeme ihtiyaçları, İstanbul gibi bir metropolde yaşlıların ulaşım ihtiyaçları yer almakta. Bu uygulamanın amacı, farklı kentlere zorunlu göç eden yaşlıların orta-uzun dönem ihtiyaçlarının belirlenmesi.

NE ÖĞRENDİK?

Peki bu süreçte dernek olarak ne öğrendik? Birincisi, **yerel ağ ile iş birliği kurma kapasitesinin** önemi. İkincisi acil ihtiyaçların tespiti ve lojistiğinin sağlanması için örgütlenmede "**kriz anında ve sonrasında değil, öncesinde" gönüllü insan kaynağı geliştirmiş olmanın** önemi. Üçüncüsü, orta ve uzun vadede afetzedelerin sağlık ve sosyal iyi oluş halinin desteklenebilmesi ve **sürekliliğin sağlanması için yapılacak planlarda yerinde tespit çalışmalarının** önemi. Dördüncüsü, farklı alanlarda uzmanlığı olan gönüllü ve üyelerimiz sayesinde farklı ihtiyaçlara **farklı perspektiflerden çözüm geliştirmenin** önemi olarak özetlenebilir.

GELECEĞE SON NOT: ATILMASI GEREKEN ÖNCELLİKLİ ADIMLAR

AFAD tarafından Şubat 2015'de yayınlanan "Afet ve Acil Durumlara İlişkin Temel Mevzuat" tarandığında yaşlıların 18/06/2013 tarihli "İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik" 10. maddesinde "Acil durum müdahale ve tahliye yöntemleri" başlığında, 4. bendde "iş yerlerinde yaşlı, engelli, gebe veya kreş var ise çocuklara tahliye esnasında refakat edilmesi için tedbirler alınır" şeklinde geçmekle sınırlı kaldığı görülmekte. "Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023" ise "C.2.3.1. Riskli birey grupları ile afet riski belirleme çabalarını birleştirecek ulusal düzeyde bir toplantı yapılarak gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir' ifadesi yer almaktadır. Afet ve acil durumlarda görev alan bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile yapılan değerlendirmeler sonucunda; AFAD tarafından hazırlanmış olan Türkiye Afet Müdahale Planı'nda, yaşlı terimi geçmemektedir. Afetzedeler ve afetten etkilenenler tek kategoride değerlendirilmişlerdir. Varsayımlar başlığı altında ise "Olay bölgesinde incinebilir gruplar ve yabancı uyruklu kişilerin olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır" denmektedir, ancak incinebilir grupların kim olduğu tanımlanmamıştır.

Saha Ziyareti

Öncelikle yasal prosedürlerde yaşlılara yönelik farkındalık geliştirilmeli.

Diğer adımlar arasında yaşam alanları depreme uygun olarak modifiye edilmeli, deprem anında yapılması gerekenler her yaş grubuna öğretilmeli ve yaşlılara özel bir afet çantası (bir haftalık ilaç, ilaç listesi, temel tıbbi ekipman için malzeme örneğin işitme cihazları için pil, yedek gözlük, yedek protezler, gerekiyorsa kan şekeri ve kan basıncını takip etmek için aletler, yedek oksijen tankları) hazırda bulundurulmalıdır. Deprem coğrafyasında yer alan ülkemizde afetlerin felaketle sonuçlanmasının önüne geçilmesi için kendimize ders çıkarmayı ve "kriz önleyici" uygulamalar ile harekete geçmenin yaygın kültür haline gelmesini temenni ediyoruz.

Derneğin kolektif emeğinin yansıması olan metnin kaynağında Dr. Gülüstü Salur ve Ferhat Boratav yer almakta.

Fotoğraf: Haydn Golden

KARŞILAŞTIRMALI BAKIŞ AÇISI İLE TÜRKİYE'DE NÜFUS YAŞLANMASI, DEVLET VE AİLE*

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'nin de nüfusun yaşlanmasındaki geri dönülmez değişim ile yüzleşmeye başlaması, yaşlıların bakımı ile ilgili sorumlulukların aile, devlet ve piyasadan oluşan bir karma çözüm bulunması ile gerçekleşebilir.

ALAN DUBEN**

12 DAKİKA

Türkiye'de yaşlıların çoğu çocuklarının yanında ya da çocuklarının yakınında bir yerde otururak ihtiyaçlarına göre çocukları tarafından bakılmakta. Ayrıca son yıllarda devlet, merkezi ve yerel düzeylerde, bir yandan aile bakımını destekleyerek bir yandan da sağlık hizmetleri gibi işlevleri hem bire bir sağlayarak hem de ilave başka destekler sunarak yaşlı bakımında eskisinden daha etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Yanımızdaki Avrupa'da ise kıtanın farklı bölgelerinde yaşlılara yönelik farklı gelenek ve uygulamalar vardır. Örneğin kıtanın kuzey ve orta kısımlarında devlet yaşlılara hizmet konusunda merkezi bir rol oynarken güneydeki daha aile merkezli Akdeniz toplumlarında devletin yanında aileler yaşlı bakımında önemli katkılarda bulunur. Dünyada yaşlıların bakımına ilişkin devlet, aile ve piyasa üçlüsünün sağladığı hizmetler bunların arasındaki denge farklılıklarına göre değişmekte.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'nin de nüfusun yaşlanmasındaki geri dönülmez değişim ile yüzleşmeye başlaması, yaşlıların

* Bu yazı Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından 2018'de yayınlanan Alan Duben, der. Yaşlanma ve Yaşlılık adlı kitaptaki, Alan Duben, "Türkiye ve Avrupa'da Nüfus Yaşlanması, Aile, Devlet ve Piyasa" adlı yazının yenilenmiş ve kısaltılmış şeklidir.

** Emeritus Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Fotoğraf: Annie Spratt

bakımı ile ilgili sorumlulukların aile, devlet ve piyasadan oluşan bir karma çözüm bulunması ile gerçekleşebilir. Düşen doğurganlıkla birlikte Türkiye'de aktif olarak çalışan genç nüfusun sayısı azaldıkça gençler hem yaşlı anne babalarına karşı geleneksel sorumluluklarını yerine getiremeyebileceklerdir hem de devletin sosyal harcamalarına vergi bazında katkıları azalan sayıları nedeniyle eksilecektir.

Türkiye ile Avrupa arasındaki en etkileyici farklılıklardan biri aileyle ilgili resmin bütününe bakıldığında ortaya çıkar. Kadınların çalışma oranının şehirlerde bile çok düşük olması evlilik kurumunun beklentileriyle ilişkilidir. Evlilik yaşı İstanbul gibi büyük şehirlerde yükselmiş olsa da, toplumun hemen hemen her kesiminde evlilik büyük oranda gerçekleşmektedir. Son yıllarda boşanma oranlarındaki kısmi yükselişe rağmen boşananların sayısı Avrupa ve ABD'ye göre nispeten düşüktür. Türkiye'de kadınların profesyonel işgücüne katılımlarının kısıtlı olması evlerdeki geleneksel bakım yöntemlerini doğrudan etkin kılan bir faktördür. Doğurganlığın azalması ve büyük illerde yaşayan kadınların işgücüne daha fazla katılımı ise yaşlıların evde bakım imkânlarını azaltabilir.

Türkiye'de ebeveynler hayatta oldukları sürece imkânları nispetin-

de çocuklarına konut, kalıcı eşya ve para gibi maddi kaynak devretmede önemli bir rol üstlenirler. Yakın zamanda yapılan karşılaştırmalı çalışmalardan yetişkin çocukların da ebeveynlerinin bakımına katılarak onlara aktarılan kaynaklara doğal bir karşılık verme eğilimde olduklarını anlayabiliriz. Avrupa'daki refah devletleri 1940'lardan beri yaşlıların bakımını büyük ölçüde üstlendikleri halde hiçbir zaman aile ve akrabanın yerini tam olarak dolduramamıştır. Bu farklı davranış biçimleri toplumlar arasındaki farklılıkları da belirgin olarak ortaya koymaktadır (Reher, 1998; Daatland, 2011: 1168-70).

'ÜÇÜNCÜ' VE 'DÖRDÜNCÜ' YAŞLAR

Nüfusun yaşlanması, yaşlılar arasında sayısal olduğu kadar niteliksel bir değişiklik de yaratmaktadır. Burada en etkileyici değişiklik, yaşlı bir kişinin "Üçüncü Yaş" denen evrede geçirdiği zamanın artmasıdır. "Üçüncü Yaş", emeklilik ile çok ileri yaşlarda hissedilen kırılganlık ve muhtaç olma durumunun yaşandığı "Dördüncü Yaş" arasındaki döneme verilen addır (Laslett, a.g.e., s. 51). Şimdiye kadar görülmemiş derecede uzamış olan insan ömrü, sayıları gittikçe azalan aktif çalışan, 15 ile 64 yaş arasındaki göreli genç nüfusun desteğiyle yaşamayı gerektirdiğinden, yaş grupları arasındaki ilişkiyi temelden 'altüst etmiş-

Fotoğraf: Giovanny Ayala

tir' (a.g.e., s. 43). Gelişmiş ülkeler tam bu noktada ekonomik açıdan ortaya çıkan yeni ve zor durumu hissetmektedirler. Laslett'in de (s. 24) belirttiği gibi yaygın olan bu sorun, eskiden yaşam seyri boyunca gerçekleşen ölüm olaylarının özellikle bebek ve çocuk ölümlerinin azalması sonucu çoğunlukla hastalık nedeniyle ve daha ileri yaşlarda izlendiği gelişmiş toplumlarda önemli bir yer tutmaktadır. Bu koşullar, yaşlı bakımını sağlayan toplum üzerinde hem büyük bir baskı oluşturur hem de uzayan hayat boyunca yeni bir sağlıklı ve hastalıklı bireyler dengesi yaratır.

Batı ve Uzak Doğu'daki toplumlarda evlilik yaşı gittikçe ertelenmektedir. Benzer evlilik ve ev kurma örüntüleri Akdeniz bölgesinde de görülmektedir. Örneğin İtalya'da aileler bekâr çocuklarını aileden uzak yaşamaya teşvik etmiyorlar ve geç evlilikler sonucu kadın ve erkek evlatların aile evinden geç ayrılması ile yeni bir norm oluşmuş durumda (Viazzo ve Zaratelli, 2010). Kuzey Avrupa'ya göre birçok Güney Avrupa toplumunda emeklilik ve benzer sosyal güvence alanlarına daha az yatırım yapıldığı için yaşlıların geleneksel aile bakımına bağlı kaldıkları görülür. Bu bağlamda Türkiye'de olduğu gibi birçok dul ya da boşanmış anne ve kayınvalide ileri yaşlarında çocuklarının evine taşınırlar (Kertzer, 1989).

YAŞLILARA KİM BAKACAK?

Yaşlıların evde bakımı, Türkiye'de ekonomik sınıflara göre bazı farklılıklar gösterse de hemen hemen herkes tarafından tercih edilir. On yıl önce gerçekleştirilmiş bir çalışmaya göre düşük gelirli kesitten olan kişilerin ancak %4'ü, orta sınıfın %5'i ve üst sınıfın %8'i yaşlandığında ev dışında bir kurumda bakılmak istediğini belirtiyor (Yazıcı, 2012: 109-110). Türkiye Bilim Akademisinin yaşlıların oturma tercihleri konulu bir raporunda yaşlıların bakımının aile içinde, paylaşılan bir evde ya da yakın yaşanan koşullarda yapılmasının önemi vurgulanır (Kalaycıoğlu vd., 2003: 25-28). Benim de farklı sınıf ve hayat tarzlarından kişilerle gerçekleştirdiğim mülakatların sonucunda edindiğim kanı ileri yaşlarda insanların aile içinde veya civarında bakılmayı tercih ettikleri yönündedir.

Akrabalık ve hemşeriliğe bağlı olan geleneksel ve profesyonel olmayan yardımlaşma yöntemleri gelecek yıllarda gecekondu ve benzeri mekânlardaki yaşamın ve onlarla bağdaşık geleneksel ilişkilerin azalmasıyla, şehir hayatı içinde daha profesyonel bir şekle dönüşecektir. Yine önümüzdeki yıllarda Türkiye'de yetişkin evlatlar yaşlanmış anne babalarına bakmaya devam etmek isteseler dahi, genç aktif nüfusun azalacak olması, sosyal farklılaşma ve

Fotoğraf: Ross Sneddon

> **Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'nin de nüfusun yaşlanmasındaki bu geri dönülmez değişim ile yüzleşmeye başlaması, yaşlıların bakımı ile ilgili sorumlulukların aile, devlet ve piyasadan oluşan bir karma çözüm bulunması ile gerçekleşebilir.**

Fotoğraf: Josh Appel

mekânsal hareketliliğin artmasıyla birlikte geniş ailelerin dağılımı sonucu aile bakımı, özellikle toplumun düşük gelirli kesimleri için gittikçe zorlaşacaktır.

Türkiye'de gelir seviyesi yüksek kesimler, bugün de olduğu gibi ileride de kadın bakıcı tutma imkânına sahip olacaktır (Özbay, 2012). Bakıcı havuzu, bir ölçüde uluslararası olsa da, yakın gelecekte yabancı bakıcılar kendi ülkelerindeki nüfus yaşlandıkça, kendi yaşlılarının bakımıyla ilgilenmek zorunda kalacaklardır. Bu durumda Türkiye'de yerli bakıcı ya da bakım kurumlarına ihtiyaç artacaktır. Daha fazla sayıda yerli bakıcıların bu alanda işgücüne katılması sonucunda bakıcılık yapan, göreli olarak düşük gelirli kadınların ailelerindeki yaşlılara tam zamanlı olarak evde bakmaları zorlaşacaktır. Ancak devletin evde bakım için maddi destek vermeye devam etmesi halinde kadınlar kendi yaşlılarına bakmayı seçebilirler ve aile dışından parayla tutulacak bakıcı sayısı sınırlı kalabilir.

Dünyanın birçok yerinde ön plana çıkan büyük annelerin bakıma katkısı kadınların ev dışında çalışmasına olanak verirken, yaşları ilerledikçe onlara da kızları ya da gelinleri bakmak zorunda kalacaktır. Yaşlıların ve özellikle kadınların bakımına ilişkin yöntemlerin yeniden düzenlenmesi, özellikle onların 'veren' rolünden 'alan' rolüne geçişleri süreçleri göz önüne alındığında önem kazanacaktır.

Geçtiğimiz yıllarda çalışarak ve vergi ödeyerek Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemine aktif katkıda bulunan her iki birey için bir genç ya da yaşlı muhtaç kişi bulunmaktaydı. Bu orandaki değişim büyük sayıda erkeklerin katkılarından oluşan vergi gelirinin sosyal devletin harcamalarını, sayıları ve muhtaçlıklarından dolayı daha büyük oranda yaşlı kadınlar tarafından

talep edilen ve hem gittikçe hem yaygınlaşan hem de pahalılaşan sağlık hizmetleriyle sınırlayabilir. Yerel yönetimlerin gündelik hizmet sunan yaşlı semt merkezleri açma çabaları, devletin kurumsal desteği ile sürdürülen aile bakımı konusunda bir orta yol olarak görülebilir. Bu şekilde belki, gayri ihtiyari de olsa, yaşlıların evde bakım durumuna bir alternatif bulunmuş olunur ki sonuç itibariyle kadınların aile içindeki yükü hafifler ve ev dışında çalışmaları kolaylaşır.

SON DÜŞÜNCELER

Türkiye'de önemli gerekçelerle bir biçimde toplumun her kesitinden sürdürülen yaşlıların aile içinde bakımı, şimdi olduğu gibi gelecekte büyük bir sayıda tercih edilebilir, ama değişmekte olan demografik şartları nedeniyle bunun sürdürülebilirliği zorlaşacaktır. Yine demografik nedenlerden dolayı vergi ödeyen aktif nüfüsun azalmasıyla da devletin yaşlı bakımına ayıracak geliri de azalabilir. Yaşlıların bakımı konusuna olası karma ve dengeli yaklaşımlarla birlikte yaşamın farklı evrelerinde, aile, devlet ve piyasanın da değişen oranlarla etkin bir şekilde katılması gerekecektir. Bu durumda özellikle dikkat edilmesi gereken şey, kuşaklar ve cinsiyetler arası dengenin anlamlı ve adil bir şekilde kurulması, değişen koşullara uyarlanabilmesi, eşitlikçi ve mümkün olduğu kadar düşük maliyetli ve uygulanabilir olmasıdır.

KAYNAKÇA

"Büyük yaşlılık araştırması: Türkiye'de ömür 20 yılda 10 yıl uzadı", National Geographic Türkiye, 133, Mayıs 2012.

Daatland, Svein Olav vd., "Balancing generations: on the strength and character of family norms in the West and East of Europe", Ageing and Society 31, 2011, s. 1159-1179.

Duben, Alan, "20. yüzyılda İstanbul: Haneler, aileler ve demografik gerçekler", Eski İstanbullular, Yeni İstanbullular içinde, Murat Güvenç (der.), Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2009.

"Generations of Istanbul families, the elderly, and the social economy of welfare", New Perspectives on Turkey, No. 48, 2013, s. 5-54.

Esping-Andersen, Gosta, Social Foundations of Post-Industrial Economies, Oxford University Press, Oxford, 1999.

Grandits, Hannes (der.), Family, Kinship and the State in Contemporary Europe,

vol. 1. The Century of Welfare, Eight Countries, Campus Verlag, Frankfurt, 2010.

Kalaycı, Ahmet Rasim (der.), Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentileri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, 2011.

Kalaycıoğlu, Sibel ve Helga Rittersberger-Tılıç, "Intergenerational solidarity networks of instrumental and cultural transfers within migrant families in Turkey", Ageing and Society, 20, 2000, s. 523-542.

Kertzer, David I. ve Marzio Barbagli (der.), Family Life in the Twentieth Century, Yale University Press, New Haven, 2003.

Kertzer, David I., "Age structuring in comparative and historical perspective", Age Structuring in Comparative Perspective içinde, David I. Kertzer ve K. Warner Schaie (der.), Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ, 1989.

Laslett, Peter, "Necessary Knowledge: Age and aging in the societies of the past", Aging in the Past: Demography, Society and Old Age içinde, David I. Kertzer ve Peter Laslett (der.), University of California Press, Berkeley, 1995.

Naldini, Manuela, The Family in the Mediterranean Welfare States, Frank Cass, Londra, 2003.

Özbay, Ferhunde, "Türkiye'de ev emeğinin dönüşümü: Ondokuzuncu yüzyıldaki ev kölelerinden günümüzdeki kaçak göçmen işçilere", Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği içinde, A. Makal ve A. Toksöz (der.), Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012.

Reher, David, "Family ties in Western Europe: persistent contrasts", Population and Development Review, 24/2, 1998.

Segalen, Martine, "Kinship ties in European families", Family Life in the Twentieth Century içinde, Yale University Press, New Haven, 2003.

Şentürk, Murat ve Harun, Ceylan, İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması, Açılım Kitap, İstanbul, 2014.

Tufan, İsmail, Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

Viazzo, Pier Paolo ve Francesco, Zaratelli, "Welfare as a moral obligation: changing patterns of family support in Italy and the Mediterranean", Family, Kinship and the State in Contemporary Europe, vol. 1: The Century of Welfare, Eight Countries içinde, Hannes Grandits (der.), Campus Verlag, Frankfurt, 2010.

Yazıcı, Berna, "The return to the family: welfare, state, and politics of the family in Turkey." Anthropological Quarterly, 85, no. 1, 103-140.

Fotograf: Kentaro Toma

YAŞLI DOSTU TOPLULUKLAR REHBERİNDEN DERSLER

Norveç'in yerel ve bölgesel yönetimler birliği KS'nin şehirler ve toplulukları yaşlı dostu kılmak için bir referans olarak sunduğu Yaşlı Dostu Topluluklar Rehberi'nden dersler çıkardık.

CAN SEZER SAYITA

15 DAKİKA

KS, Norveç'in yerel ve bölgesel yönetimlerinin bir arada kararlar vermek ve projeler yapmak adına oluşturduğu ortak bir platform. Bu bölgesel yönetimlerin ortaklaşa üstünde çalıştıkları alanlardan biri de şehirleri ve toplulukları yaşlı dostu kılmak. KS, 2020 yılında bu konuda hem kendi adlarına bir rapor hem de başka kurumlar için temel bir referans niteliği taşıyan Yaşlı Dostu Topluluklar Rehberi'ni yayınladı. Biz de yaşlılara daha iyi bir hayat sunabilmek, onlara gereken özeni gösterebilmek ve genel olarak topluluklarımızın geleceğini planlarken nasıl doğru hareket edebileceğimizi anlamak adına bu rehberi inceleyip ondan ilham almaya çalışabiliriz.

Rehberde Norveç, İsveç gibi ülkelerdeki projeler örnek gösterildiği ve Kuzey Avrupa'nın toplumsal ve çevresel yapısı temel alındığı için bu rehberi olduğu gibi benimsemek ve her yerde uygulamaya çalışmak pek akıllıca olmaz. Ancak bu ülkelerdeki yaşam tarzı ve şehir düzeni bizimkinden çok farklı olsa da özellikle teorik düşünme, planlama ve organize ilerleme anlamında bu rehberden çıkarabileceğimiz birçok ders mevcut. Yerleşkelerimizi yaşlı dostu hale getirme konusunda kararlıysak, bu reh-

Fotoğraf: Cristina Gottardi

ber bize kesin bir rota çizmek için değil, uygulamalarımızda yol göstermek adına değerli bir kaynak. Dolayısıyla bize de rehberdeki fikirleri inceleyip nasıl kendimize uyarlayabileceğimizi tartışmak düşer.

DOĞRU YAKLAŞIM

Rehber, hayatın hangi kulvarında olursa olsun, her insanın yaşadığı veya çalıştığı yeri yaşlı dostu kılabilmek için eyleme geçebileceğini vurguluyor. Siyasetçi olmaya gerek yok, mimar da olsak, hizmet sektöründe çalışıyor da olsak yaşlılar için erişilebilirliği aklımızın bir köşesinde bulundurarak adımlar atabilir ve fikirler üretebiliriz. Rehberin üstüne bastırarak söylediği bir diğer husus da dışarıdan çok küçük, basit gibi görünen fikir ve girişimlerin insanlar, özellikle yaşlılar için ne kadar değerli ve yararlı olabileceği. Bu çalışma yapılırken de bu temel bilişleri benimseyip yeni projeler, bölgeler, binalar yaparken dikkate alabileceğimiz umuduyla yola çıkılmış.

Doğru anlayışı açıklamanın yanı sıra hangi sırayla nasıl işe koyulacağını daha net şekilde anlatmak adına yaşlı dostu kentler kurma bağlamında Dünya Sağlık

Örgütü'nün (DSÖ) dört adımlı ilerleme planının bir versiyonu hazırlanmış. Rehbere göre sırasıyla bu adımları takip ederek ilerlemeliyiz. Öncelikle;
- şu anki durumun, eksikliklerin ve ihtiyaçların anlaşılması adına sorular sorulup dönütler alınması,
- ardından geri bildirimlerde ortaya çıkan hedefleri ve eksiklikleri gruplara ayırarak iş dağılımı yapılması ve en hızlı çözülebilecek olanların tespit edilmesi,
- sonrasında tespit edilen sorunlara çözümler üretilip uygulanması,
- son olaraksa üretilen bu çözümlerin yaşlılar tarafından test edilip fikirlerinin alınması, bunun ışığında da gerekli değişikliklerin yapılması çizgisinde ilerlenmesi tavsiye ediliyor.

KS'nin bu adımları kullanarak odaklanılmasını tavsiye ettiği beş alanı teker teker ele almadan önce, yaşlı dostu kent girişimlerinde genel olarak uygulanması gereken bazı noktaların altını çizelim. Öncelikle rehberin bize ilk söylediği şeylerden birisi, her zaman "Ben yaşlandığımda nasıl bir şehirde yaşamak isterdim, şehrimde neler görmek isterdim?" sorusuyla hareket etmemiz ve bu girişimleri ciddiyet ve dürüstlük ile devam ettirmemiz gerektiği. Şu ana kadar yapılmış uygulamaları ele alırken, etkinliklerini ve

"Uygulamaların etkinliklerini ve potansiyellerini ölçerken kendimizi yaşlıların yerine koymalıyız. Empatinin yanında hizmetlerin, özel ve kamusal alanların, sosyal etkinliklerin zayıf ve eksik yanlarını birinci ağızdan dinlemeliyiz."

potansiyellerini ölçerken kendimizi yaşlıların yerine koymalıyız. Empatinin haricindeki en önemli nokta ise geri bildirimler. Hizmetlerin, özel ve kamusal alanların, sosyal etkinliklerin zayıf ve eksik yanlarını yaşlı vatandaşlar aracılığıyla birinci ağızdan da dinlememiz tembih ediliyor. Bu iki noktayı unutmazsak yaşlı dostu girişimlerdeki önceliklerin daha iyi anlaşılacağı ve projelerin amaçları yitirilmeden süratle sonuçlandırılacağı aşikâr, aksi takdirde ise doğru ve kalıcı sonuç alınmasının ne kadar zor olacağının da altı çiziliyor.

İLETİŞİM İLE ENGELLERİ AŞMAK

Bu temel kazanımları edindikten sonra KS'nin üstünde özellikle durmamız gerektiğini savunduğu beş alanı inceleyebiliriz.

İletişim, yaşlı dostu kentlere doğru adım atabilmemiz için geliştirmemiz gereken birinci yapı taşıdır. Yaşlılara doğru şekilde ulaşıp onları projelere doğru şekilde dahil etmek ve doğru şekilde geri dönüşler almak, yaşlı dostu kentler oluşturmamızı sağlayacak ilk unsurlardan biri. Bunu başarmak için de öncelikle kullandığımız dilin yaşlılar tarafından da anlaşılabileceğinden emin olmamız ve yaşlıların karşılaştığı engelleri göz önünde bulundurarak davetiye, bildiri, anket gibi iletişim araçlarını bunları aşacak şekilde planlayabilmemiz gerekiyor. Bunu başarabilmek için KS, yaşlı vatandaşların geneli için engel teşkil eden hususları hatırlatıyor; örneğin yazı boyutunun küçüklüğü veya dijital ekranların parlaklığının düşüklüğü yaşlı vatandaşlarla iletişimimizi zorlaştıran sorunlardan bazıları. Bu tarz so-

Fotoğraf: Vlad Sargu

runları aşabilmek için onların farkında olmamız, yani yaşlılara bizzat danışmamız yine çok önemli.

HERKESE UYGUN DİL REHBERİ

KS, iletişimin doğru ele alınışına örnek olarak Stavanger Belediyesinin hazırladığı "Herkese Uygun Dil Rehberi'nden" bahsediyor. Yaşlı vatandaşlara yapılan anketler sonucunda, onların fiziksel, dijital ve zihinsel sınırlandırmalarının da farkında olarak mümkün olan en anlaşılır, sade ve kullanışlı dili belirlemiş, gelecekte hazırlanacak metinler için bu dil tonunu bir rehber haline getirmişler. Aynı zamanda, okuma yapılması, belge doldurulması gereken yerlerde büyüteç bulundurulmaya başlanması da basit, işlevli ve de evrensel bir çözüm olarak rehbere kaydedilmiş.

Rehber, iletişimin bu tarz öncül engellerini aşmamızın üstüne, yaşlı vatandaşlara onlara yönetimlerle nasıl doğru iletişim kurabileceklerini, nasıl tavsiyelerde bulunarak karar mekanizmasını nasıl ve ne derecede yönlendirebileceklerini, gönüllülük haklarının ve esaslarının neler olduğunu öğretmemiz gerektiğini de söylüyor. Bunun sadece yaşlılarda değil, tüm vatandaşlarda bulunması gereken bir kazanım olduğunu hatırlarsak bu konuda daha net ve kapsamlı bilgilendirmeler yapılacağına şüphe yok.

Ayrıca, dünyamız git gide dijitalleşse ve birçok insan teknolojik yeterliliği kendilerine kat-

Fotoğraf: Claudio Schwarz

mış olsa da özellikle yaşlılardan oluşan, teknolojiyle haşır neşir olamamış bir grubun varlığı da rehberde hatırlatılıyor. Bunun için yaşlılara da bu yetkinliği kazandırmaya dair girişimler veyahut alternatif araçlar aranmalı. Örnek olarak İsveç'teki çeşitli belediyelerde gençlerin yaşlı vatandaşlara teknolojiyi daha yetkin kullanmayı öğrettiği projeler gösteriliyor ve bu tarz girişimler teşvik ediliyor.

DOĞRU ÇEVREYİ OLUŞTURMA

Yaşlıların da kendilerini gerçekleştirebileceği uygun çevreler kurmak için yerel düşünülmesi gerektiğini vurgulayan rehber, kendi kentimiz bağlamında düşünerek hareket etmemizi tembih ediyor. Bunu yapabilmek için de çok somut örnekler vermekten kaçınan KS, "Yaşlıların ziyaret etmek isteyeceği ve kendilerini iyi hissedecekleri bir yerimiz var mı?" ve "Yaşlıların aktif ve hareketli olmalarını nasıl sağlayabiliriz?" soruları üzerinden ilerlenmesi gerektiğini vurguluyor.

Yaşlılar için özellikle ülkemiz gibi hareketli, araç trafiğinin çok olduğu bir yerde karşıdan karşıya geçmenin bile önemli bir yıldırıcı güç olabileceğini unutmayıp dışarıdan ufak görünen, ancak onlar için kısıtla-

yıcı olabilecek detaylara karşı gözümüzü açık tutarak akılcı ve kapsayıcı bir şekilde kentleşmeliyiz. Özellikle yeni yerleşim alanları oluşturulurken veya halihazırdaki yerleşkeler genişletilirken hem iç hem dış mimari unsurlarını hem de çevresel planlamaları her tür yaş grubunun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak sürdürmeliyiz. Ancak bu algıyı sağladıktan sonra sosyal katılım ve konutlaşma alanlarını doğru bir şekilde ele alabiliriz.

SOSYAL KATILIM İÇİN GÖNÜLLÜ EKİPLER

Rehberin üstünde durduğu sonraki alan ise sosyal etkinlikler ve yaşlılar için erişilebilirlikleri. Yaşlıların da boş zamanlarında yapacakları aktiviteler olması ve halihazırda var olan aktivitelere dahil edilebilmeleri için çaba sarf edilmeli. KS bu noktada yaşlılara özel programlar düzenlemeyi, örneğin bir koç eşliğinde doğa yürüyüşleri veya spor günleri düzenlemeyi veya yaşlıların ulaşmakta, katılmakta zorluk çekeceği etkinlikleri onların ayaklarına getirmeyi tavsiye ediyor. Uygun bölgelerde aktivite grupları kurmak veya kurulmalarını desteklemek, düzenli etkinlikler hazırlamak veya en azından yaşlıların birbirleri ile buluşmalarını teşvik

> **“Yaşlılara yönetimlerle nasıl doğru iletişim kurabileceklerini, nasıl tavsiyelerde bulunarak karar mekanizmasını nasıl ve ne derecede yönlendirebileceklerini, gönüllülük haklarının ve esaslarının neler olduğunu öğretmemiz gerekiyor.”**

etmek sosyal katılımı geliştirmenin en temel adımı.

Bir diğer husus ise, bize yeni bir perspektif katabileceklerini hatırlayarak gönüllülük esaslı çalışmalarımıza yaşlılarımızı da davet etmemiz gerektiği. Norveç istatistiklerine göre önemli sayıda yaşlıda bu tür projelerde yer almak için önemli bir arzu var ancak çoğu zaman bu dikkate alınmıyor, yaşlılar davet edilmiyor ve dolayısıyla bu tarz fırsatları kaçırıyorlar. Bu erişilebilirliği ve tam teşekküllü katılımı sağlayabilmeni yolunun ise yaşlılarla beraber çalışacak gönüllü ekipler oluşturmak ve gönüllülük esaslı projeler yapmaktan geçtiğinin altı çiziliyor. Gönüllü gençlerden oluşan ekiplerin yaşlıları ziyaret edip kütüphane hizmetini evlerine götürmeleri buna İsveç'ten bir örnek. Bizler de yaşlıların ihtiyaçlarına göre kararlaştıracağımız hizmetleri bu ziyaretler aracılığıyla onlara götürebiliriz. Rehberin üzerinde durmadığı ancak bizim ülkemizde bu ziyaretler ile üstünde çalışabileceğimiz bir diğer alan ise bir tartışma alanı açarak gençlerin yaşlıların tecrübelerini kendilerinden dinleyerek sosyal bilimler alanında çalışmalar yürütmek.

KONUTLAR İÇİN KONTROL LİSTESİ

Konut alanında doğru çalışmalar yürütülebilmesi için rehber, belediyelerin ne kadar yaşlı vatandaş barındırdıklarını yakından takip etmeleri gerektiğini söylüyor. Yaşlı sayısı ve yoğunluğuna göre projelendirmeler yapılması söyleniyor. Doğru çevreyi kurma bölümünde de değinildiği

gibi, genel olarak çevre ve inşaat planlamacılığının geliştirilmesi ve daha metodik ilerletilmesi gerektiğinin de üstüne basılıyor. Nerelere ne kadar ev gerektiği ne tür ihtiyaçları karşılamaları gerektiği gibi konuları göz önünde bulundurarak bu yönlendirmeler içerisinde konutlaşmamız gerektiğinin altı çiziliyor.

> **“‘Ben yaşlandığımda nasıl bir şehirde yaşamak isterdim, şehrimde neler görmek isterdim?’ sorusuyla hareket etmemiz ve bu girişimleri ciddiyet ve dürüstlük ile devam ettirmemiz gerekiyor.”**

Konutlaşmayı da kapsayacak ama onunla sınırlı kalmayacak şekilde, farklı yaşlı dostu kenti girişim alanları için belediyelerin elinde bulunacak bir kontrol listesi hazırlanabilir ve bu liste yeni bir park, bina, proje vb. yapıldığında yaşlılar için de yeterli erişilebilirliği sağlıyor mu görmek adına esas alınabilir. KS'nin rehberinin içinde halihazırda bulunan yapılacaklar listesi referans alınarak kendi bölgelerimize ve ihtiyaçlarımıza adapte edilebilir. Böylece bir projeye başlarken ne gibi şeyleri göz önünde bulundurmamız gerektiği adım adım daha somut hale gelir ve de gelecek projelere bir referans noktası oluşturmuş oluruz.

HER YERE UYAN BİR FORMÜL YOK

Sonuç olarak bu rehber spesifik bir coğrafya için ürettiği spesifik çözümleri bizimle paylaşarak işlevliliği burada sonlanmıyor. Sorun tespit etme ve çözüm geliştirme aşamalarını titizlikle ele alan ve açıklayan bu rehber, kentlerimizi yaşlı dostu kılabilecek bir kesin bir formüle sahip değil, çünkü her kentin kendine özgü olduğu gerçeğinin farkında. Bu rehberi bir referans olarak alıp kendi ihtiyaçlarımıza uygun bir rehber nasıl yaratılır onu inceleyerek öğrenirsek, o zaman doğru yolda adımlar atmış oluruz. Bunu yaptıktan sonra KS'ninki gibi rehberlerin her yerellik için hazırlanması ve el altında bulunması gerçekçi ve de yaşlılarımız için gerekli özverinin gösterilmesini bir hayli kolaylaştıran bir hal olur.

Yani bu rehberdeki hiçbir projeyi kendi kentlerimize entegre etmeyecek olsak bile, içindeki kapsayıcı, düşünceli ve organize üslubu benimsememiz ve geliştirmemiz bile fark yaratacak ve bize doğru şekilde ilham verecektir.

Rehberi indirmek için:

Fotoğraf: Micheile Henderson

SKA 10:
EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI

Yaşanan krizlerle birlikte toplumsal fırsatlara erişimde yaşanan sorunlar daha da derinleşiyor. İnsanların ekonomik, politik ve toplumsal alanda sahip olduğu kimlikten dolayı dışlanmadığı bir dünya için daha yapılması gereken çok iş var.

MERVE AĞCA*, ÖZGE SİVRİKAYA**

14 DAKİKA

"Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar." İnsan hakları evrensel beyannamesinin ilk maddesi ve başlangıç cümlesi. Bu cümle düşünüldüğünde çok temel bir şeyden bahsediyor ve aslında başarması kolay bir iş gibi duruyor. Ancak verilere baktığımızda günümüz dünyasının eşit bir yer olmadığını söylemek abartı olmaz... Birleşmiş Milletler tarafından 2022 yılında hazırlanan bir rapora göre her beş insandan biri Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'na göre ayrımcılığa uğruyor. Bu da demek oluyor ki önemli sayıda birey cinsiyeti, engellilik durumu, etnik kökeni, yaşı, bir ülkedeki yasal statüsü, sosyo-ekonomik durumu gibi etkenler sebebiyle toplumdaki ekonomik, sosyal ya da politik fırsatlardan toplumun diğer bireyleri kadar yararlanamıyor. Örneğin, kadın istihdamındaki durumu düşünelim. Bir veriye göre "kadınların çalışarak elde edilen toplam gelirdeki (emek geliri) payı, 1990'da %30'a yaklaşmışken bugün %35'in biraz altında seyrediyor." Bu durum kadınların iş piyasasında erkekler kadar yer alamadığının kanıtlarından biri. Ya da yaşlılık meselesine değinelim. Özellikle yaşlılık özelinde

* MBB Dış İlişkiler ve Göç Politikaları Kıdemli Uzmanı
** MBB SKA Elçisi, MBB Dış İlişkiler ve Projeler Kıdemli Uzmanı

Fotoğraf: John Moeses Bauan

Fotoğraf: Aaron von Pilgrim

sıklıkla görülen teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin gerisinde kalmak eşitsizlikleri perçinleyici bir rol oynayabiliyor. Dijital okur yazarlık gibi alanlardaki eksiklikler yaşlılar nezdinde önemli bir dezavantajlılık durumuna sebep olup istihdama erişim yarışında onları geride bırakabiliyor.

Ayrıca kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar ve göçmenler gibi dezavantajlı grupların kırılganlıkları çeşitli kriz durumlarında artarken eşitsizliklerin de bu doğrultuda derinleşmesi söz konusu. Yakın zamanda yaşadığımız ya da halen etkileri devam etmekte olan Covid-19 salgını, ülkeler arası savaşlar, ülkelerin kendi içindeki iç çatışmalar gibi olaylar geçtiğimiz yüzyılda sosyal adalet ve eşitlik konularında dünya çapında yapılan çalışmaların ilerleyişini aksatmış durumda. Türkiye'de yakın zamanda meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerin ise henüz boyutu tam anlamıyla belli olmasa da bölgede amaç kapsamındaki alt-hedeflerde çok ciddi bir gerileme yaşatması mümkün. Kısacası, yaşanan dramatik olaylarla birlikte toplumsal fırsatlara erişimde yaşanan sorunlar daha da derinleşiyor. İnsanların ekonomik, politik ve toplumsal alanda sahip olduğu kimlikten dolayı dışlanmadığı bir dünya için daha

yapılması gereken çok iş olduğu görülüyor.

2015 yılında "kimseyi geride bırakma" (leave no one behind) mottosuyla kabul edilen ve çevresel sorunlar ile ekonomik kalkınma meselelerine ek olarak sosyal adaleti de odak alan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın onuncusu olan "Eşitsizliklerin Azaltılması" amacı sahanın eşitlik düzlemindeki acımasız gerçekliğini değiştirmeyi hedefliyor. Bu konuda farklı sektörlerden kuruluşların çaba harcaması önemli. 2050 yılında dünya nüfusunun %68'inin yaşayacağı öngörülen kentlerde mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil düzeyde sorumlu olan belediyeler de gerçekleştirdikleri kapsayıcı sosyal hizmet faaliyetleri ile eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağlıyor. Belediyelerin temel kentsel hizmetleri yerine getirmelerinin yanı sıra, sağlık, eğitim, istihdam ve gelir kaynaklarına erişim için fırsat eşitliğinin sağlanması konusunda da çalışma yapmaları ve eşitliği teşvik eden mali ve sosyal politikaların uygulanması onuncu amacın gerçekleşmesi için önemli. Yerel yönetimlerin bu konuda ne gibi çalışmalar yaptığını zihninizde daha da netleştirmek için iyi uygulamaları derledik.

"Belediyelerin temel kentsel hizmetleri yerine getirmelerinin yanı sıra, sağlık, eğitim, istihdam ve gelir kaynaklarına erişim için fırsat eşitliğinin sağlanması konusunda da çalışma yapmaları ve eşitliği teşvik eden mali ve sosyal politikaların uygulanması onuncu amacın gerçekleşmesi için önemli."

SULTANBEYLİ BELEDİYESİ, HEMDEM KADIN KOOPERATİFİ

Çok sayıda geçici koruma altındaki Suriyeli'nin yaşadığı Sultanbeyli'de kurulan Hemdem Kadın Kooperatifi Sultanbeyli'de yaşayan ve ekonomik ve sosyal güçlendirmeye ihtiyaç duyan dezavantajlı kadınların katılımıyla ve belediyenin de destekleriyle kurulan bir kooperatif. Yerelde-ki Türk vatandaşları ile mülteci kadınlarla yapılan görüşmeler ve saha analizlerinin ardından gıda alanında deneme atölyeleri düzenlenerek ürünlerde standardizasyona gidilmiş. Atölyelerle eşzamanlı olarak kadınların kişisel gelişimlerinin desteklenmesi ve iş dünyasına hazırlanmalarına yönelik eğitimler (Temel Kooperatifçilik Bilgisi, Kooperatiflerde Yönetişim ve İletişim, Kooperatiflerde Mali İdare, Kooperatif Yönetiminde Hukuki Boyut, Kooperatifler de İş Geliştirme, Kapasite Geliştirme Eğitimleri, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Dijital Okuryazarlık, Bütçe Yönetimi, Sivil Toplum ve Katılım, Liderlik Becerileri) de verilmiş. Bu uygulamaların sonrasında ise kooperatifin resmi olarak kuruluşu gerçekleştirilerek kadınların istihdama ve dolayısıyla ekonomik gelire erişimleri desteklenmeye başlanmış. Kooperatifte üretilen ürünler online ticaret siteleri

ve kooperatifin kendi web sitesi üzerinden de satışa açık.

ŞİŞLİ BELEDİYESİ, MAHALLE MUTFAKLARI

Sultanbeyli Belediyesindeki uygulamanın bir benzeri ise Şişli Belediyesi tarafından 2020 yılında kurulan Mahalle Mutfakları olarak karşımıza çıkıyor. Mahalle Mutfakları'nda aşçı çıraklığı, aşçılık, pastacılık vb. eğitimlerin ardından kadınlara kalıcı gelir ve meslek edindirmeye yönelik destekleyici çalışmalar yürütülüyor. Türk ve mülteci kadınlar tarafından üretilen ürünlerin küçük ölçekli satışının yanı sıra catering hizmetine yönelik satış da yapılıyor. Mahalle Mutfakları hem hemşehrilerin ilçede sağlıklı ve güvenilir gıdaya erişim noktasında hem de göçmen ve mülteci kadınlar ile yereldeki kadınların istihdama ve gelir kaynaklarına erişimi adına önem arz ediyor.

Farklı ilçelerde gerçekleştirilen kooperatif çalışmalarının bir diğer getirisi ise ekonomik güçlenmenin yanı sıra sosyal ve psikolojik açıdan kadınların desteklenmesi olarak karşımıza çıkıyor. Hem yerel halktan hem de Suriyeli kadınların aynı çatı altında birlikte çalışması beraberinde sosyal uyuma da katkı sunuyor.

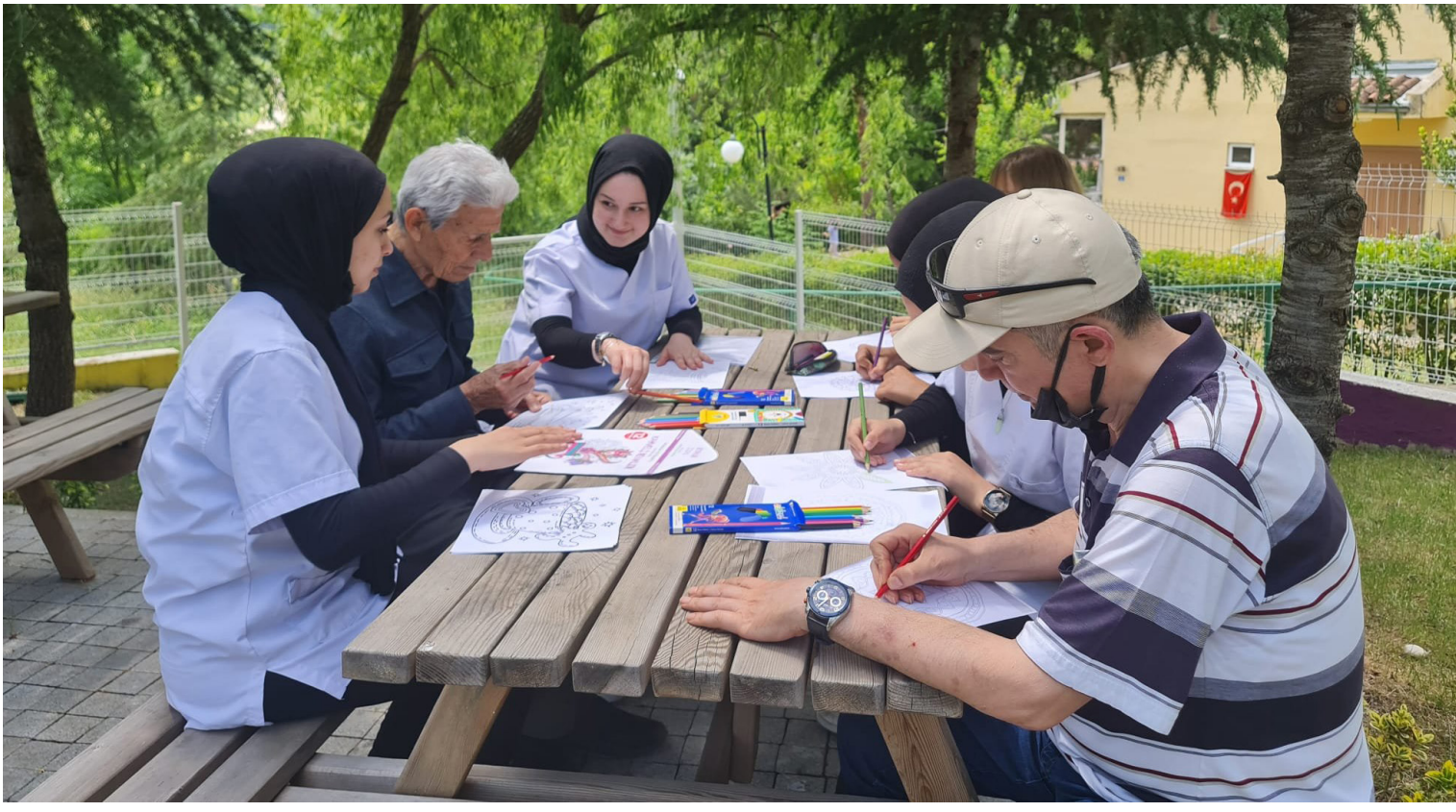
İZMİT BELEDİYESİ, ALZHEİMER YAŞAM EVİ

Kocaeli'nin İzmit ilçesinde hayata geçirilen Alzheimer Yaşam Evi Projesi, Alzheimer hastalığına sahip yaşlıların sosyal hayata katılımlarının desteklenerek yaşam kalitelerinin artırılmasını hedefliyor. Kocaeli Üniversitesi Nöroloji Ana Bilim Dalı ile yürütülen iş birliği kapsamında, merkeze başvuru yapan hastaların uygunluk durumu kontrol edilerek merkeze kabul süreçleri gerçekleştiriliyor. Alzheimer-Demans hastası birey-

lere düzenli periyotlarla psiko-motor beceri çalışmaları, bahçe uğraşları, kültürel/fiziksel/zihinsel aktiviteler, kuşaklararası etkinlikler ve sosyalizasyonu korumaya yönelik birçok konuda destek veriliyor. Proje kapsamında bireysel ve grup görüşmeleri ile hasta yakınlarına yönelik psikososyal destek verilirken Alzheimer hastalarının yanı sıra yakınlarının da sosyal hayata katılımı destekleniyor. Alzheimer ve Demans hastalığına dikkat çekmek, farkındalık oluşturmak, toplumsal bilinçlendirme amacıyla seminer ve eğitim programları da düzenleniyor.

NİCE BELEDİYESİ, 27 DELVALLE: KENTSEL SAĞLIK YAŞAM LABORATUVARI

Nüfusunun %28'i 60 yaş üstü yaşlılardan oluşan Fransa'nın Nice şehri yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimlerini artırmayı amaçlıyor. 2015 yılında başlatılan proje kapsamında sağlık hizmetlerinde inovasyonun desteklenmesi amacıyla Nice Belediyesi, Nice Üniversitesi Klinik Araştırmalar Merkezi ve France Silver Eco iş birliğinde "27 Delvalle: Kentsel Sağlık Yaşam Laboratuvarı" kurulmuş. Proje kapsamında gerçekleştirilen uygulamalarla, yeni teknolojilerin sağlık ve öz yeterlilik üzerindeki olumlu etkisine ilişkin farkındalığın artırılması, sağlıkla ilgili içerik yeniliklerinin kullanıcılarla denenmesine imkân sunulması hedefleniyor. Yerel istihdam yaratarak gümüş ekonomi sektörüne öncülük edilmesi için start-uplar da bu kapsamda destekleniyor. Teletıp uygulamalarının yaygınlaştırılması, sağlık profesyonellerinin gelecek çözümlerine ilişkin eğitimleri, e-sağlık platformlarının oluşturulması gibi alanların yanı sıra yaşlıların yeni teknolojilere uyumu ve kentsel living lab kurulumu gibi çalışmaları da

içeren proje ile evler, yatılı bakım tesisleri ve hastaneler gibi farklı ortamların uzaktan izlenmesi, veri yönetimi, bakım planlaması, düşme tespiti ve önlenmesi, uyarı yönetimi ve bağımsız yaşam için çözüm geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülüyor. Ayrıca yaşlıların evlerinde kullanabilecekleri yenilikçi cihazların yaşlılar tarafından keşfedilmesine de olanak tanıyan çalışma kapsamında ev robotlarından bağlantılı mobilyalara ve çevrimiçi rehabilitasyon koçluğuna kadar ürün ve hizmet gelişimi de sağlanıyor. 550 tıp, hemşirelik ve ergoterapi öğrencisinin eğitim aldığı proje kapsamında 100'ün üzerinde yaşlı internet ve dijital sağlık eğitimi atölyelerine, 600 çocuk ise oyun ve dijital cihaz kullanımına yönelik sağlık eğitimi kurslarına katılım sağlamış. Evde bakım organizasyonunun kolaylaştırılmasına yönelik mobil uygulama ve kronik hastalıkları önleme web platformu ile hastanelerde ve yaşlı bakım evlerinde biyomedikal cihazların gerçek zamanlı konumu ve bakımı için çözüm geliştirici gibi akıllı çözümler de proje kapsamında start-uplar tarafından üretilmiş.

MEDELLÍN BELEDİYESİ, ENGELLERİ AŞAN İYİLEŞME

3 milyondan fazla nüfusuyla Medellín, Kolombiya'nın en büyük ikinci şehri. ISVIMED'e (Instituto Social de Vivienda y Hábitat de Medellín) göre bu nüfusun %12'sini engelliler oluşturuyor. Engelli insan hakları ağı Disability Awareness in Action, yoksulluk ve engellilik arasında güçlü bir korelasyon olduğunu belirtiyor. Yoksulluk sağlık hizmetlerine erişimi kısıtladığı için engelli kalma olasılığını artırırken, diğer yandan engelli olan insanlar da kısıtlı iş imkânları nedeniyle yoksulluğa daha savunmasız kalıyorlar. Yoksul engelliler ise kirada yaşadıkları ve evlerinde hayatlarını kolaylaştıracak değişiklikler yapamadıkları için el yıkamak gibi basit görülebilen öz bakım gereksinimleri için bile başka bir kişiye muhtaç durumda kalıyorlar.

Erişimle ilgili en temel sorunlar evde başlıyor; evlerin düzeni engelliler gözetilerek yapılmadığı için lavabonun çok yukarda kalması veya tuvalette tutunacak yer olmaması gibi sorunlarla karşılaşan kişiler sürekli bakıma muhtaç kalıyor veya umumi tuvalet kullanmak zorunda kalıyorlar. Bu durum hem sağlık risklerini artırıyor hem de genelde aileden olan bakım verenlerin 7/24 engellilere eşlik etmesine, bu nedenle tam zamanlı olarak bir işte çalışamamalarına ve kendi hayatlarından büyük ödünler vermelerine sebep oluyor. Medellín'in oldukça dağlık ve engebeli bir bölgede kurulu olması ise bölgedeki engellilerin hayatını zorlaştıran

bir diğer etmen. Yoksul engelliler genellikle ıssız ve engebeli yerleşim yerlerinde yaşamak zorunda kalıyor ve evlerine ulaşmak için önce dar, astfaltsız, dik yokuşları aşmaları gerekiyor.

Bu engelleri aşmak için Medellín Belediyesine bağlı, sosyal konutlandırmadan sorumlu ISVIMED, bütçenin tamamını belediyenin karşıladığı Mejoramiento Sin Barreras (Engelleri Aşan İyileşme) programını oluşturdu. Özellikle dar gelirli engellileri kapsamına alan projenin temel amacı hareket güçlüğü çekenlere özel olarak tasarlanmış banyolar oluşturarak ve evlerine giden ulaşım yollarını iyileştirerek kendi evlerinde bile temel ihtiyaçlara erişimi kısıtlı olan engellilerin ve onlara bakım verenlerin hayat kalitesini artırmak. Özellikle banyolara odaklanan proje tek başına diş fırçalayamamak, tekerlekli sandalye banyoya sığmadığı için bahçede yıkanmak gibi durumların engellilerin özgüvenini zedelediğini ve engellilerin bireysel bağımsızlıklarını kazanması yolunda bu gibi temel haklara erişime özellikle önem verilmesi gerekliliğini vurguluyor. Engellerin bir "engel" olmasının önüne geçmek için çevresel koşulları iyileştirmenin gerekliliğini vurgulayan proje ile 2013 ve 2015 yılları arasında toplam 1450 evin şartları engellilerin ihtiyaçlarına göre iyileştirilmiş.

KENTSEL GÖRGÜ TANIĞININ ADIMLARIYLA NEW YORK

Modern hayatın ressamı ve kentsel bir görgü tanığı Fran Lebowitz, "Pretend It Is a city" isimli belgeselle izleyiciyi bir yandan otobiyografik, diğer yandan New York'un biyografik bir stand-up gösterisine davet ediyor.

HİDAYET SOFTAOĞLU*

10 DAKİKA

Mizah yazarı Fran Lebowitz'in yönetmen Martin Scorsese ile yakın arkadaşlığından doğan Pretend It Is a City (Şehirde olduğunuzu varsayın), Netflix yapımı, yedi bölümlük bir mini belgesel serisi. Charles Baudelaire'in 19. yy. Paris sokaklarını, Parizyen kadınları, modayı, gündelik yaşam pratiklerini inceleyip şiirsel bir dile kaleme aldığı Modern Hayatın Ressamı kitabının, günümüz New York versiyonunun yazarı ve kahramanıdır Fran. Hicivli diliyle New York'un kentsel portresini, mimarlık, moda, toplum, sanat, kadın temalarıyla resmeder. Her bölümde ayrı bir temaya odaklanan karakterimize, bu serüvende Martin Scorsese ve Alec Baldwin de sorularıyla eşlik eder. 1950'li yılların sonunda dünyaya gelen Fran'ın New York'un dönüşümünde birçok şeye şahit olduğu görülürken belgesel hem Fran'in New York'unu, hem de New York'un Fran'ini yansıtır. İlkokulda sınıfın en komiği seçildiği, ancak güldüren kadının toplumda yeri olmadığa inanan annesinin, kahramanımızdan bunu gizli tutmasını istediği bir dönemden, bugün şakalarıyla kendisine hayran bırakan Fran'e evrilişinde New York'un oynadığı rolü bu belgeselle keşfediyoruz. Queens Müzesi'nin New York modeli arasında dolaşırken geçmişte taksi şoförü ve temizlikçi olarak çalışmasından Scorsese'le bir araya geldiği, üyelik gerektiren The Players Club'a rahatça gire-

*Dr. Öğretim Üyesi, Mimari Tasarım Anabilim Dalı Bölüm Başkan Yardımcısı, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

bilmesine uzanan kimliğini inşa ettiği süreçlerde, Fran'in mikro ve makro ölçeklerde kenti deneyimlediğini gözlemleriz. Bu belgeselle Fran bizleri bir yandan otobiyografik, diğer yandan New York'un biyografik bir stand-up gösterisine davet eder.

NEW YORK: HİÇBİR ŞEYİN KALICI OLMADIĞI BİR YER

Kahramanımız, Metropol Hayatı adlı ilk bölümde New York'u hiçbir şeyin kalıcı olmadığı bir yer olarak tanımlar. Bu şehir, 11 Eylül'ü atlatmış, Fran'in sıkça ziyaret ettiği Mercer Sanat Merkezi'nin çöküşüne ev sahipliği yapmış, her gün uğradığı Times Meydanı'nda kafenin yerini turistlerin güneşlendiği şezlonglar almıştır. Sürekli yıkımlar, yapımlar ve göç alması nedeniyle her zaman bir karmaşanın hâkim olduğu bu şehri Fran, büyükannesinin şeker dolu kaseler ve küçük torunların resimleriyle dolu evine benzetir. İnsanlardan nefret ettiğini gizlemeyen, yine de bu şehirden kopamayan Fran, selfie çekmek için aniden önünde duran ya da sadece gezmek ve ıvır zıvır almak için sokağa çıkanlara "Şehirde olduğunuzu varsayın, etrafta başkaları da var" sözleriyle, bazılarının aksine burada işe gidip gelen, çalışan ve üretenlerin olduğunu hatırlatır.

Sanata odaklanan ikinci bölümde günümüzde her şeyin sanat ve herkesin sanatçı gibi algılanması eleştirilir. Fran'e göre sanatçı eğer gerçek bir sanatçıysa, sadece insanların zihnini uyandırmakla ilgilenmelidir. Sanat ise resimler, kitaplar ve müzikle insana, bu dünyada hiçbir şeyin göründüğü gibi olmadığı fikrinin verilişinin vücut buluşudur. Eskiden insanı etkisi altına alan eserler, ressamlar alkışlanırken günümüzde sanata gösterilen tepki ve biçilen değer maddi bir form almıştır. Fran, Christie's'de yaşanan heyecanlı bir açık artırma sahnesinde Picasso'un Femmes d'Alger'i 160 milyona satılırken müzayede koordinatörünün masaya çekici vurmasıyla kopan alkışı izletir. Ortaya bir Picasso tablosu çıktığında büyük bir sessizlik olur ancak tokmak iner, fiyat biçilir ve alkış kopar. Çünkü içinde ona göre bulunduğumuz dünya artık Picasso'nun değil fiyatın alkışlandığı bir dünyadır.

Üçüncü bölümde, Fran'i New York'un toplu taşımasını eleştirirken buluruz. William Wegman'ın köpek mozaiklerinin yapılacağı tren istasyonunun beş ay kapatılmasının gereksizliğini belirtip bunun yerine yenilenme ihtiyacı olan trenler ve raylar konusunda yetkililere seslenir ve günümüzde yolları bile bilmeyen taksiciler hakkında bizleri uyarır.

New York'un emlak piyasasından yakınan kahramanımız Değer Biçme Kurulu başlıklı dördüncü bölümde; New York'a taşındığı ilk günlerde ısıtıcısı olan arkadaşlarına günü birlik kalmaya gitmesinden, sıcaktır diye sanat merkezine sığınmasından yazarlıktan kazandığı parayla 10 bin adet kitabını sığdırmak için girdiği ev arayışına kadar yaşadığı sorunları anlatır. Ne kitaplarından vazgeçen ne de küçük eve ikna olan Fran, bulduğumuz evin fiyatının her gün artmasına şaşırmamız gerektiği konusunda bizi uyarır. New York'un en güvenli yerleri en pahalı yerlerdir ve buralarda insanlar küçücük evlere büyük miktarlarda paralar ödeyip konfordan uzak yaşamlara mahrum edilmektedir. Bu evlerle ilişkisinde Fran kendini sürekli dayak yiyen ev hanımına benzetir, istese de bırakıp gitmez, ayrılamaz çünkü seviyordur.

NEW YORK'UN MİMARİDE ORİJİNALLİĞİNİ YİTİRİŞİ

Grand Station'ın tek elden çıkmış yekpare yapısına övgüler yağdıran Fran, Empire State ve Chrysler binasının ince işlenmiş detaylarına dikkat çekerken New York'un mimaride orijinalliğini yitirişini Körfez ülkelerine benzetir. Eskiden Dubai'nin örnek aldığı bu şehrin artık Dubai'ye bakarak oranın gökdelenlerini kopyalamaya başlaması Fran'e Brooks Brothers'ı kopyalayan Raph Lauren'i hatırlatır. Beyaz yakalılar için provalar alınarak

özel dikimle üretilen pahalı giysilerin her bedene uygun seri üretilmiş kopyalarını üreten Lauren, bir noktada kalitesi ve seçenekleriyle beyaz yakalıların dikkatini çekip onların giydiği bir markaya dönüşür. İşte Fran'e göre New York'un da mimaride geldiği konum budur.

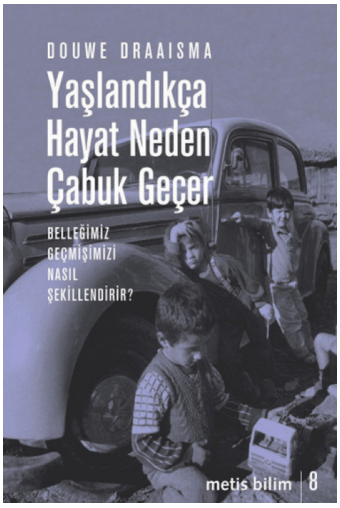
Spor ve Sağlık Dairesi bölümünde ise, kendi çocukluğunda kapalı alanlarda sigara içilmesi nedeniyle duman içinde yetişen bir nesilden geldiğini belirten kahramanımız, kötü alışkanlıklar seni öldürür ama iyiler de kurtarmaz diyerek günümüzdeki zindelik akımını hicveder. Onun için şaşırtıcı olan, hasta olmama halini yeterli bulmayan insanların, zinde olmak için başvurduğu özel içecekler, yapay karışımlar, üye olunan salonlar, sarf edilen efor ve hepsi için alınan ekipmanlardır. New York sokaklarında yoga matları ile dolaşan, kalori yakmak için ekstrem pozlar sergileyen insanlar Fran'e göre eziyet çekmektedir. Eskiden yasaklı ve zararlı olan birçok uyarıcı ve esrar haplarının, şeker gibi renkli ambalajlar içerisinde şifa veren madde gibi piyasaya sürülüp şirinleştirilmiş hallerini, sonsuza dek yaşamak istercesine zindeliği takıntıya dönüştüren bu toplumla örtüştüremez. Sporun hiçbir türünden hoşlanmayan kahramanımız, sporu bir sanat, dolayısıyla sporcuyu da sanatçı olarak görmez. Dünyayı kadınların yönetmesi durumunda futbolun bu denli önemli olmayacağını düşünürken sporun bu kadar fanatik biçimde hayatlara girmesinin tek nedeninin erkeklerin dünyayı yönetmesinden kaynaklandığına inanır. Kadınların kongrede daha çok rol aldığı ve daha az futbol oynanan bir dünya hayal eder.

Arşiv ve Kayıt Dairesi bölümde ise günümüz teknolojik düzenine direnen, sosyal medya hesabı olmayan ve hatta cep telefonu bile kullanmaya direnen bir Fran'le karşılaşırız. Onların ne olduğunu bilmediğinden değil aksine ne olduğunu bildiği için teknolojiden uzak durduğunu açıklar. Hayatı New York ve kitaplardan oluşan biri olarak var olduğu kişi olmaya devam etmek için başka bir araca ihtiyaç duymadığına bizi ikna eder. Serinin sonunda, akıllara kazınan meşhur cümlesiyle bize veda eder: "Konuşmadan önce düşün, düşünmeden önce oku"

DERLEYEN: **BURAK ARLI**

YAŞLANDIKÇA HAYAT NEDEN ÇABUK GEÇER BELLEĞİMİZ GEÇMİŞİMİZİ NASIL ŞEKİLLENDİRİR?

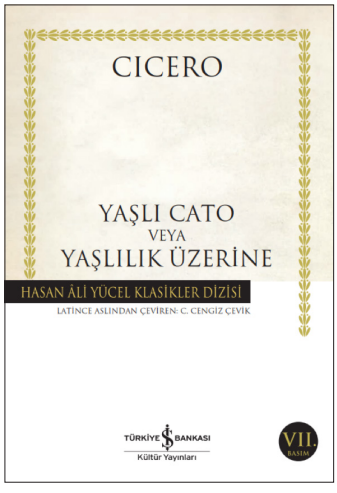

Bellek, sakladığı anılar konusunda "canı nereye isterse oraya oturan bir köpek gibi" keyfi midir? Yakın geçmişteki anılarımızı doğru düzgün hatırlayamazken, nasıl olup da en eski anılarımızı daha dün olmuşçasına net bir şekilde hatırlarız? Ölüm anında hayatımız neden "bir film şeridi gibi" gözlerimizin önünden geçer? Belleğin zaman algımız üzerindeki etkisi nedir? Çocukluğumuzda bir ay gibi bir zaman dilimi bize son derece uzun gelirken, yaşlandığımızda aylar ve yıllar nasıl olup da biz anlamadan geçip gider?

Daha önce Bellek Metaforları adlı yapıtıyla hatırladığımız Douwe Draaisma, otobiyografik belleğin işleyişini incelediği bu kışkırtıcı kitapta, dünyayı ve kendimizi algılayış biçimimize ilişkin pek çok ilginç soruya yanıt arıyor. Eserinde Draaisma, dejavu, ölüm anında yaşananlar, "aptal dâhi"lerin zihin yapısı ve şiddetli travmaların bellek üzerindeki etkisi gibi sıradışı fenomenleri mercek altına yatırıyor. Yaşlandıkça Hayat Neden Çabuk Geçer akıcı anlatımıyla bir edebiyat eseri gibi okunan, okura hem bilimsel hem de bireysel düzeyde seslenen çalışma Metis Yayıncılık etiketiyle yayınlandı.

Özgün Adı: Why Life Speeds Up As You Get Older?
Yazar: Douwe Draaisma
Çevirmen: Gürol Koca
Yayınevi: Metis Yayıncılık
Yayın Tarihi: Mayıs 2017
Sayfa Sayısı: 312

YAŞLI CATO VEYA YAŞLILIK ÜZERİNE

Cicero ölümünden bir yıl önce kaleme aldığı Yaşlı Cato Veya Yaşlılık Üzerine'yi yazdığında 62 yaşındaydı. Eserini Platon'u örnek alarak diyalog biçiminde kurgulamış, esas konuşmacı olarak da Latin edebiyatında Büyük Bilge olarak anılan Marcus Porcius Cato'yu seçmiştir. Cicero'nun, Cato'nun şahsında yaşlılığın da çocukluk, gençlik, olgunluk gibi insan ömrünün doğal bir aşaması olduğuna, bu çağı bir yük gibi görmemek gerektiğine dair görüşlerini dile getirdiği kitabı C. Cengiz Çevik tercümesiyle okumaktayız.

Özgün Adı: Cato Maior de Senectute
Yazar: Cicero
Çevirmen: C. Cengiz Çevik
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Yayın Tarihi: Mayıs 2019
Sayfa Sayısı: 80

ÇALINAN DİKKAT NEDEN ODAKLANAMIYORUZ?

"Çalınan Dikkat - Neden Odaklanamıyoruz?" kitabı Barış Engin Aksoy'un çevirisiyle Metis Yayınları'ndan çıktı. Bireysel çabaların, yani sırf kendi hayatlarımızda birtakım değişiklikler yaparak sorunu çözmeye çalışmanın ancak bir yere kadar etkili olabileceğini vurgulayan yazar Johann Hari, "dikkatimizi bizden çalan kuvvetlerle kolektif olarak yüzleşip onları değişime zorlamamız gerektiğini" belirtiyor. Bunun ise acil bir mesele olduğunu, çünkü dikkati dağılmış bir toplumun, önündeki en önemli sorunlara bile odaklanamayacağını ve çözüm üretemeyeceğini söylüyor. "Böyle az uyuyup çok çalışan, üç dakikada bir faaliyet değiştiren, zaaflarımızı öğrenip manipüle etmek için tasarlanmış sosyal medya siteleri tarafından takip edilip gözlemlenen, stres fazlalığından aşırı tetikte yaşayan, enerjinin sıçrayıp çakılmasına yol açan bir şekilde beslenen, her gün beyne zarar veren toksinlerle dolu bir kimyasal çorbası soluyan bir toplum olmaya devam ettiğimiz takdirde – ciddi dikkat sorunları yaşayan bir toplum olmaya da devam edeceğiz, evet. Ama bunun bir alternatifi var. Örgütlenip karşı koymak – dikkatimizi ateşe veren kuvvetlerle mücadele edip yerlerine iyileşmemize yardımcı olacak kuvvetler geçirmek."

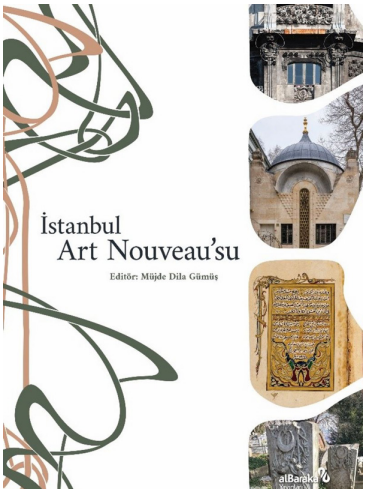
Özgün Adı: Stolen Focus: The Surprising Reason You Can't Pay Attention
Yazar: Johann Hari
Yayınevi: Metis Yayıncılık
Yayın Tarihi: Aralık 2022
Sayfa Sayısı: 320

KLASİK ANTİKİTEDE KADINLAR DOĞUMDAN ÖLÜME

Yazar Laura K. McClure, Antik Yunan ve Roma'da kadınlar ve toplumsal cinsiyet üzerine en son bulgular ve araştırmalardan yararlanarak yazdığı bu eserinde, klasik antikitede kadınların toplumsal kimliğinin doğum, ergenlik, evlilik, çocuk doğurma, yaşlılık ve ölüm gibi yaşam evreleri boyunca biçimlenmesini incelemektedir.
Bekâret, kadın bedenine dair tıbbi görüşler, dini roller ve eğitimle ilgili kaygılar da dahil olmak üzere kadın ergenliği, evlilik, annelik, cinsellik, konularını araştıran Prof. McClure, kadınların otoriteyi nasıl kullandıklarını ve toplumsal yaşama katılım imkânlarını da incelemektedir.
Klasik dünyada kadınlar ve toplumsal cinsiyet konusunda araştırma yapacaklar için kaynak kitap niteliğindeki bu eser, aynı zamanda ileri okuma önerileri ve bölüm sonlarında yer alan sorularıyla bir kaynak kitap olacak nitelikte.

Özgün Adı: Women in Classical Antiquity: From Birth to Death
Yazar: Laura K. McClure
Çevirmen: Gülşah Günata
Yayınevi: İDEALKENT YAYINLARI
Yayın Tarihi: Ocak 2023
Sayfa Sayısı: 472

İSTANBUL ART NOUVEAU'SU

Art Nouveau üslubunun İstanbul'daki yansımalarına ilişkin günümüze dek yapılan yayınlar, özellikle mimar Raimondo D'Aronco'ya ve eserlerine odaklanmıştır. Şüphesiz bu üslubun, şehir peyzajına katkıda bulunduğu için en fazla göze çarpan etki alanı da mimari olmuştur. Oysa Osmanlı payitahtında Art Nouveau'nun izlerini mimarinin yanı sıra sanatın başka dallarında da teşhis edebiliyoruz. Mevcut yayınlara, arşiv araştırmalarına ve saha çalışmalarına dayanan makalelerin yer aldığı bu kitap, mimari eserlerle birlikte mezar tasarımı, tezhip, çini sanatı, gündelik hayat objeleri gibi farklı alanlarda da gözlemlenen etkilere dikkat çekmeyi amaçlıyor. Art Nouveau'nun ne ölçüde ve ne şekilde İstanbullu olabildiğini anlayabilmemize ışık tutacak olan eser Albaraka Yayınları etiketiyle çıktı.

Özgün Adı: İstanbul Art Nouveau'su
Editör: Müjde Dila Gümüş
Yayınevi: Albaraka Yayınları
Yayın Tarihi: Ocak 2023
Sayfa Sayısı: 372

100. YILINDA CUMHURİYET'İN POPÜLER KÜLTÜR HARİTASI 1 (1923-1950) "HER SAVAŞTAN BİR YARA"

Üç ciltte tamamlanacak 100. Yılında Cumhuriyet'in Popüler Kültür Haritası'nın ilk cildi 1923-1950 arasının izlerini sürüyor. Derya Bengi ile Erdir Zat'ın birlikte kaleme aldığı kitapta Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk döneminin olay ve olguları A'dan Z'ye 250 başlıkla, gazete ve dergi arşivlerinin gözü, gözlüğü, edebiyatın, müziğin, sinemanın sesi, soluğuyla anlatılmakta. Erken Cumhuriyet'ten, tek parti döneminden, Atatürk'lü, İnönü'lü yıllardan hikâyelerle, hatıralarla yoğrulan eser, gündelik yaşamda nelerin, nasıl, neden, ne hızla değiştiğini, popüler kültürün, şimdiki zaman folklorunun parmak izlerinden saptayıp ölçmeye çalışırken, 13 milyonluk kapalı bir toplumun zümre ve fertlerini imparatorluktan ulus devlete, Hilafet'ten Cumhuriyet'e geçen genç bir ülkenin, ama aynı zamanda "20. yüzyıl ülkesi"nin vatandaşları olarak ele almakta.

Özgün Adı: 100. Yılında Cumhuriyet'in Popüler Kültür Haritası 1 (1923-1950) "Her Savaştan Bir Yara"
Yazarlar: Derya Bengi, Erdir Zat
Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları
Yayın Tarihi: Ocak 2023
Sayfa Sayısı: 400

IZA'NIN ŞARKISI: KENTİN İÇİNDE BİR ANLAM VE AMAÇ ARAMA ÖYKÜSÜ

Szabó'nun 1963'te yayımlanan kitabı, İza adlı bir genç kadının, babası ölünce köyde yaşayan annesini yalnız kalmaması için yanına almasının öyküsünü anlatıyor. Her ne kadar son derece iyi bir niyetle yapılmış bir teklif olsa da, yaşanılan deneyimin her ikisi için de pek de mutluluk verici olmayacağını kitap ilerledikçe keşfetmeye başlıyoruz.

EYLÜL GÖRMÜŞ

13 DAKİKA

Kent Dergisi benden "kentte yaşlılık" perspektifi üzerinden bir kitabı incelememi istediğinde henüz 6 Şubat 2023'deki depremler yaşanmamıştı. Depremden birinci derecede etkilenmeyenlerin dahi hayatında bir paradigma kaymasına sebebiyet veren bu hadiseden evvel 1917 doğumlu Macar yazar Magda Szabó'nun "İza'nın Şarkısı"nı (Yapı Kredi Kültür Yayınları, 9. Baskı, Ekim 2020, çev. Hakan Tansel) seçmiş ancak yazmaya henüz başlamamıştım. Deprem sonrasında yazıya hazırlanmak üzere kitabı elime aldığımda metne bambaşka bir gözle baktığımı, dikkatimin daha önce ilgimi çekmeyen bölümlere kaydığını fark ettim. Şüphesiz ki yaşananlar, kentle ilişkimizi bir daha eskisi gibi olamayacak biçimde değiştirdi: Kente yabancılaşmamıza, içinde yaşadığımız koca yapıları her an bir sarsıntı neticesinde bizi öldürmeye muktedir canavarlar olarak görmemize sebebiyet verdi. Bu kırılmanın daha sağlam, daha güvenilir, içinde daha iyi hissedeceğimiz kentler inşa etmemize vesile olacağı umuduyla başlamak istiyorum bu yazıya. Ve tabii ki hayatını kaybeden herkese rahmet; geride kalan, yaşama yeniden tutunmaya çalışan herkese baş sağlığı ve güç dileyerek.

Depremle yaşanan kırılma ve beraberinde gelen kente yabancılaşma hissi, aslında bu kitap incelemesinden bağımsız değil; zira

İza'nın Şarkısı'na "kentte yaşlılık" perspektifinden bakma fikri tam olarak kitapta sezinlediğim bu aynı hissin hafızama düşmesiyle doğmuştu. Szabó'nun ilk olarak 1963'te yayımlanan kitabı, İza adlı bir genç kadının, babası ölünce köyde yaşayan annesini yalnız kalmaması için yanına almasının öyküsünü anlatıyor. Her ne kadar son derece iyi bir niyetle yapılmış bir teklif olsa da, yaşanılan deneyimin her ikisi için de pek de mutluluk verici olmayacağını kitap ilerledikçe keşfetmeye başlıyoruz. Doktor kızıyla çok gururlanan ve onunla köydeki hayatını bırakarak başkent Budapeşte'de yaşamayı mutlulukla kabul eden anne Etelka ile savaş sonrası büyük bir hızla değişen Macar toplumunun yeni yüzünü temsil eden İza arasındaki kuşak çatışması, ikili aynı evde yaşamaya başlayınca çok daha görünür ve hissedilir hâle geliyor ve her ikisini de mutsuz eden bir dinamiğe dönüşüyor.

1956'daki Macar Devrimi her ne kadar Sovyet güçleri tarafından bastırılmış ve ülke komünizmle yönetilmeye 1989'a dek devam etmiş olsa da, bu tarihin ardından toplumdaki değişim ve dönüşüm talebinin önlenemez şekilde yüzeye çıktığını; yaşamın ve kentlerin dönüşmeye başladığını göz önünde tutarak okumalı kitabı. İza yüzünü şehre dönen bu yeni kuşağın temsilcisiyken, annesi Etelka toprakla ilişkisi çok daha derin başka bir yaşam biçiminin bir örneği olarak beliriyor kitapta. İza her ne kadar toplumun daha "makbul" bir kesimine ait olsa da (okumuş, eğitimli, şehirli), kendisinin bu sosyo-ekonomik pozisyonu elde etmek için bir tür öz-disiplinle kendini katılaştırdığını, kabuk bağladığını, hayatın küçük zevklerinden uzaklaşarak aslında sadece başarıyı ve rutini odağına alan bir dünya kurduğunu, bu süreçte de soğuk, mesafeli birine dönüştüğünü ve empati duygusunu büyük ölçüde yitirdiğini görüyoruz. Aslında İza gri betonlarıyla asık yüzlü bir kentin insanlaşmış haliyken, Etelka'nın düzensiz ancak rengarenk yüzüyle bir köyü / kasabayı sembolize ettiğini düşünmek mümkün.

KENTTE YAŞAMANIN SUNDUĞU BÜYÜK VAATLER

İza, annesini yanına alma kararını bir tür kahramanlık itkisiyle alıyor. Yalnızlığından, kendine kurduğu düzenden, bağımsızlığından vazgeçmeyi göze alışının ardında yaşayacağını düşündüğü manevi tatmin ve kahramanlık arzusu var. Ancak yaptığı "fedakarlığın" annesini mutlu etmek bir yana kadını mutsuz ettiğini, günden güne sol-

> **"Kent, yaşlı kadının kendi bedeniyle, uzuvlarıyla ilişkisini de değiştiriyor, kente yabancılaşırken Etelka kendisine de yabancılaşıyor, her bir yolculuk onu daha dalgın, daha ilgisiz, daha uzak kılıyor."**

Budapeşte, 1960'lar.

durduğunu izleyip, beklediği şükran ve tatmini elde edemedikçe kendisi de mutsuzlaşıyor ve hatta hırçınlaşıyor. Annesine sunduğu "imkan" ve "ayrıcalık"ların ihtiyar kadını tatmin etmemesi, İza'nın büyük bir hayal kırıklığı yaşamasına sebebiyet veriyor.

İmkânlar ve ayrıcalıklar: kentte yaşamanın bize sunduğu o büyük vaatler. Özellikle bu "ayrıcalık" sözcüğü, malumunuz, lüks dairelerin, sitelerin reklamlarında sıkça karşımıza çıkar: "Şehrin en prestijli bölgesinde ayrıcalıklı bir yaşam deneyimi". Yahut şu ifade tanıdık değil mi: "Her bölgeye ulaşım olanağı sunan; spordan kültüre pek çok farklı imkânla çevrelenmiş bir konut projesi". Ancak tüm hayatını köyün imkânları kısıtlı, ayrıcalıksız ama özgür evreninde geçirmiş Etelka için sunulan bu olanaklar, belirli bir düzen ve kurallar bütününü de temsil etmeleri itibariyle kısa sürede keyif verici ve hayatı kolaylaştırıcı olmaktan çıkıp kısıtlayıcı dinamikler haline dönüşüyorlar.

Etelka'nın kızının modern dünyasının sunduğu imkanlarla karşılaştığındaki temel duygusu "işe yaramazlık" oluyor. Evde yemekleri ve temizliği yapan bir yardımcı, otomatik çalışan makineler

> **"İza gri betonlarıyla asık yüzlü bir kentin insanlaşmış haliyken, Etelka'nın düzensiz ancak rengarenk yüzüyle bir köyü / kasabayı sembolize ettiğini düşünmek mümkün."**

ve tüm bunlar karşısında elinde sınırsız bir boş zaman bulan bir yaşlı kadın. Szabó, kitabının bu bölümünde hayatı "kolaylaştıran" bazı olanakların Etelka gibi bir evi ve hayatı geleneksel yöntemlerle çekip çevirmeye alışmış bir yaşlı kadına kendisini nasıl amaçsız, anlamsız ve işlevsiz hissettirebileceğini çok çarpıcı biçimde ortaya koyuyor. Geleneksel ispirto ocağında yaptığı kahve kızı tarafından tüm evi ispirto kokuttuğu için eleştirilen, pişirdiği yerel yemekler tüm apartmanı kokuttuğu için

Budapeşte, 1960'lar.

problem yaşayan, yemek artıklarını atmayıp sakladığı için eve gelen yardımcı tarafından kızına şikayet edilen Etelka, çareyi kendini evin dışına, kente atmakta buluyor.

KENTİN TEKİNSİZ, RİSKLİ VE TEHLİKELİ YÜZÜ

Kentin trafiğinden, kurallarından, karmaşasından ürktüğü için ancak evin yakınlarındaki bir bankta oturup geleni geçeni seyreden Etelka, bir süre sonra bankta tanıştığı bir başka yaşlı kadınla arkadaş olup onu kızının evine davet ediyor. Ancak kendine sohbet edebileceği bir arkadaş bulduğu için çok sevinçli olan ihtiyar kadının mutluluğu kısa sürüyor zira İza, iki milyon nüfuslu bir şehirde yaşadıklarını, tanımadığı kimseyle ilişki kurmaması gerektiğini, herkesin pekala katil veya hırsız olabileceğini kafasında bu mefhumların hiçbiri olmayan annesine anlatarak yaşlı kadının bu defa kentin tekinsiz, riskli ve tehlikeli yüzüyle tanışmasına sebebiyet veriyor. Bu ihtimaller karşısında ürken yaşlı kadın kendini eve kapamak ve postacıya bile kapıyı açmamak biçiminde bir reaksiyon geliştiriyor.

Bu biçimde geçen bir sürecin ardından Etelka kendini şehirde iyi hissetmenin yollarını aramaya başlıyor ve bir biçimde cesaretini toplayıp sokağa çıkıyor. İnsanlara duyduğu güvensizlik ve korku bâki olsa da, ona çok karmaşık ve ürkütücü gelen tramvay ağını bir biçimde çözüp, tramvaylarda vakit geçirmeye başlıyor. Biniyor; yol gidiyor, o da gidiyor. Etrafına bile bakmadan, şehirle göz göze gelmeden, sadece hareket ediyor olmak için yapıyor bu yolculukları. Kızı tüm gün dışarıda ne yaptığını sorduğunda "dolaştım" diyor. Dolaşıyor hakikaten ama bildiği, alışık olduğu biçimde bacaklarını kullanarak değil, motorların ve tekerleklerin kuvvetiyle. Aslında kent, yaşlı kadının kendi bedeniyle, uzuvlarıyla ilişkisini de değiştiriyor, kente yabancılaşırken Etelka kendisine de yabancılaşıyor, her bir yolculuk onu daha dalgın, daha ilgisiz, daha uzak kılıyor.

Öykünün bundan sonrasını aktarmamayı tercih edeceğim, ancak Etelka'nın koca kentte kendini ait

Budapeşte, 1960'lar.

hissedebileceği bir köşe bulamadığını söylemek isterim. Nasılını aktarmadan şu kadarını ifade etmek kâfi olmalı: kent yaşlı kadını yutuyor. Şayet bu bir savaşsa, kazanan taraf Etelka değil, şehir oluyor. Çünkü modern şehrin kuralları katı, düzeni keskin; şehir kendini eğip bükmeyi, esnemeyi reddediyor: sen bana uyumlanacaksın diyor.

LÜZUMLU HİSSETMEMEK

İza'nın Şarkısı'nı "kentte yaşlılık" perspektifiyle yeniden karıştırdığımda karşıma pek çok yeni katman çıktı. Başlangıçta sadece pratik meseleler ekseninde (ulaşım ağlarının yaşlılar için karmaşık olabileceği, erişilebilirlik kapsamında yapılabilecek düzenlemeler vd.) bir şeyler yazacağımı düşünürken, aslında bunların tümünü kapsayan çok daha bütünlüklü bir yerden bakmak gerektiğini anladım. Sanırım İza'nın Şarkısı'ndan bu çerçevede öğrenilecek temel şey; kentin, yaşlılara her şeyden önce bir amaç, anlam, maksat sunması gerektiği olmalı. Özellikle kentte büyümemiş ve hayatının geç bir evresinde kente gelen yaşlıların şehirle ilişkilenmesinin, bağ kurmasının, şehirde kendilerine bir yer açabilmelerinin sağlanması için önce toplumsal mekanizmaların geliştirilmesinin, pratik çerçevedeki uygulamaların ise ortaya konulacak bu geniş perspektif çerçevesinde hayata geçirilmesinin çok daha gerçek ve işe yarar sonuçlar doğuracağı muhakkak.

Bunları yazarken zihnimde çok sevdiğim Portekizli yazar Jose Saramago'nun şu cümleleri dolaşıyor: "Ben hep yalnız yaşadım ama yalnızlık yalnız yaşamak değildir, içimizdeki birine ya da bir şeye yoldaşlık edememektir. (...) Hatta öyle sanıyorum ki ilk yalnızlık işte bu; kendini lüzumlu hissetmemek." Lüzumlu hissetmemek... İyi planlanmamış, kapsayıcı olmayan kentlerin sakinlerinin pek çoğuna, ama en çok da yaşlı nüfusuna hissettirdiği duygu bu olsa gerek. Şayet tüm sakinlerinin kendini anlamlı hissedeceği kentler yaratmayı başarırsak daha mutlu bir toplum olma yolunda önemli bir eşiği aşacağımıza içtenlikle inanıyorum.

Kitaptan bir alıntıyla bu yazıyı sonlandırmak isterim. "Pencerenin önünde dikilip Büyük Bulvar'ı seyre daldı. Mavi bir şimşeği andıran göz kamaştırıcı bir alev yüzünden gözlerini kırpmak zorunda kaldı; madeni maskeler ve kocaman eldivenler takmış adamlar bir kıvılcım yağmuru ortasında raylara eğilmişlerdi. Ateşe benziyordu ama sahici ateş değildi; işte Budapeşte'nin ateşi diye düşündü yaşlı kadın. Şaşkın, ürkek ve üzgündü.

MARMARA
BELEDİYELER
BİRLİĞİ

MARUF

MARMARA URBAN FORUM

#MARUF23

ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER
4-5-6 EKİM 2023
İSTANBUL KONGRE MERKEZİ

www.marmaraurbanforum.org

/ marmaraurban